

เอกสารวิชาการ

เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อน

ประชาคมอาเซียนให้มั่นคง

ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทย

ในปี พ.ศ. 2562”

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารวิชาการ (Working paper) เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน

ให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ. 2562 พิมพ์ครั้งที่ 1

กรุงเทพฯ จำนวน 400 เล่ม ISSN 0858-8751

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2561 จำนวน 196 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.2537

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	:	พลอากาศตรี ภูมิใจ	เลขสุนทรภากร
รองผู้อำนวยการ	:	พันเอก กิตติ	คงสมบัติ
	:	พันเอก ศักดิ์สิทธิ์	แสงชนินทร์
หัวหน้าโครงการ	:	พันเอก นิรุจ	ดวงปัญญา
รองหัวหน้าโครงการ	:	นาวาอากาศเอกหญิง จุฬารัตน์ เพชรวิเศษ	
	:	พันเอก สุทัศน์	คร่ำในเมือง
นักวิจัย	:	นางสาว ธาราทิพย์	กัลยาณมิตร
คณะวิจัย	:	พันโทหญิง ปิยะนุช	ปีบัว
	:	นางสาว ชญานิสสา	รัตสุทธิกุล
พิสูจน์อักษร	:	พันจ่าตรี สามภพ	ศรีอักษร
	:	จ่าเอกหญิง สุวิมล	สารโกศล พรนวม
	:	จ่าอากาศโท ชาญชัย	วังวงศ์
	:	นาง ชุตินธร	เหมแก้ว
	:	นาง กัญจณีพร	มหาวรรการ

จัดพิมพ์โดย

กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร 02-275-5715 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

เอกสารวิชาการ

เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อน

ประชาคมอาเซียนให้มั่นคง

ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทย

ในปี พ.ศ. 2562”

คำนำ

ตำแหน่งประธานอาเซียนของไทยเป็นวาระที่หมุนเวียนมาบรรจบในปีนี้ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการสลับกันทุกปีระหว่างประเทศสมาชิก 10 ประเทศ โดยเรียงตามลำดับอักษรตัวแรก ปีที่ผ่านมาเป็นสิงคโปร์ ปีนี้เป็นของไทย และปีหน้าจะเป็นเวียดนาม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของไทยคือ 1 ปีเต็ม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2562 นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2562 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เริ่มหน้าที่เป็นประธานอาเซียนอย่างเป็นทางการ ท่ามกลางความท้าทายที่มากขึ้นในโลกยุคดิจิทัล โดยเฉพาะปัญหาการแข่งขันด้านการค้าระหว่างมหาอำนาจที่เข้มข้นขึ้น ความมั่นคงทางไซเบอร์ หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์

ปีนี้นับเป็นปีที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากจะครบรอบ 52 ปีของอาเซียนแล้ว ไทยยังรับหน้าที่เป็นประธานอาเซียนในปี 2562 นี้ด้วย ความท้าทายของประเทศไทยในฐานะประธานอาเซียน คือ ต้องแสดงบทบาทนำในการการผลักดันให้อาเซียนเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) ของสถาปัตยกรรมทางภูมิภาคทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการเปิดมุมมองให้คนไทยพร้อมรับมือกับการเป็นประธานอาเซียน และการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการจัดประชุมต่างๆ กว่า 180 ครั้งที่จะเกิดขึ้นตลอดทั้งปีนี้ โดยแนวคิดหลักของการเป็นประธานอาเซียนของไทย (Theme) คือ “Advancing Partnership for Sustainability” หรือในชื่อภาษาไทย “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” หมายถึง การที่อาเซียนจะต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกันในทุกภาคส่วน และร่วมมือบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกันทั้งภาคภายในภูมิภาคและประชาคมโลก เพื่อก้าวไปข้างหน้าด้วยกันอย่างมีพลวัต สู่อนาคตที่มีความยั่งยืนในทุกมิติ ซึ่งแนวทางนี้จะนำมาซึ่งความกินดี อยู่ดีและสันติสุขของประชาชนอาเซียน

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ในฐานะคลังสมองของกองทัพ ได้เห็นถึงความสำคัญ
ของบทบาทการเป็นประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ. 2562 จึงได้จัดทำเอกสาร
วิชาการ เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาท
ประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562” ขึ้น เพื่อศึกษาบริบทแวดล้อมในห้วงที่ไทย
รับบทบาทเป็นประธานอาเซียน และสนับสนุนมุมมองทางวิชาการในประเด็นสำคัญ
ที่อาเซียนและไทยควรร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จในช่วงเวลาดังกล่าว

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กรกฎาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
ส่วนที่ 1 บทนำ	3
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	5
1.4 วิธีการศึกษา	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ส่วนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัว ของประชาคมอาเซียน	7
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน	9
2.2 ทฤษฎีการบูรณาการเศรษฐกิจ	15
2.3 ศักยภาพของอาเซียน	17
2.4 แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกัน ในอาเซียน ค.ศ.2025 (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC 2025)	22
2.5 อาเซียนกับการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก	25
2.6 อาเซียนกับประเทศคู่เจรจา	30
2.7 สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	61

ส่วนที่ 3	สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในช่วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน	63
	3.1 ระดับโลก	65
	3.2 ระดับภูมิภาค	83
	3.3 ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	107
ส่วนที่ 4	ข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน ให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทย ในปี พ.ศ.2562	127
	4.1 แนวคิดหลักในการเป็นประธานอาเซียนของไทย พ.ศ.2562	129
	4.2 ผลการดำเนินงานสำคัญในฐานะประธานอาเซียน ของไทย พ.ศ.2562	134
	4.3 ข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน ให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทย ในปี พ.ศ.2562	149
ส่วนที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	161
	5.1 บทสรุป	163
	5.2 ข้อเสนอแนะ	165
	บรรณานุกรม	168
	ภาคผนวก	176

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 โครงสร้าง ASEAN	14
ตารางที่ 2 ศักยภาพของอาเซียน	18
ตารางที่ 3 ประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคี BRI จำนวน 65 ประเทศ	71

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 รายละเอียดของสมาคมประชาชาติ แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	10
ภาพที่ 2 แผนที่ของอาเซียนและประเทศคู่เจรจา	60
ภาพที่ 3 แนวคิดหลักในการเป็นประธานอาเซียน ของไทย พ.ศ. 2562	129

ส่วนที่ 1

บทนำ

ส่วนที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดระยะเวลาที่ล่วงเลยไปกว่าครึ่งศตวรรษหรือ 51 ปี ของความร่วมมือจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือที่รู้จักกันในชื่อ “อาเซียน” ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับภูมิภาคนี้มาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าการลงทุนตลอดจนการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดเทคโนโลยีการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง รวมไปถึงการหลอมรวมวัฒนธรรมผ่านการเคลื่อนย้ายของผู้คนในอาเซียน ล้วนเป็นการขับเคลื่อนให้ประชาคมที่มีประชากรรวมกันกว่า 600 ล้านคน เดินหน้าอย่างมั่นคงเสมอมา

การดำเนินการสำคัญร่วมกันที่ผ่านมาของประเทศสมาชิกอาเซียนไม่เพียงแค่เป็นการสร้างเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) หรือการสร้างเขตการค้าเสรี (FTA) กับหลายประเทศนอกอาเซียน ไม่ว่าจะเป็น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ก็ส่งผลให้มีการเชื่อมโยงทางการค้ามากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับความพยายามในการรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนในการสร้างดุลยภาพใหม่ทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก รวมทั้งดำเนินการตามแผนงานความร่วมมืออาเซียนบวกสามอย่างเต็มที่และเป็นรูปธรรมการรวมตัวทางเศรษฐกิจโดยการพัฒนาอาเซียนให้พื้นฐานผลิตและตลาดเดียวและการเร่งให้การเจรจาความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership - RCEP) บรรลุผลสำเร็จโดยเร็ว นอกจากนี้ความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ประเด็นการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนก็มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับจีนในทะเลจีนใต้โดยเฉพาะในเรื่องการจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct on South China Sea - COC) เพื่อปรับเปลี่ยนให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน และยังสนับสนุนพัฒนาการเชิงบวกในสถานการณ์ในคาบสมุทร

เกาหลี โดยเฉพาะการหารือระหว่างผู้นำสาธารณรัฐเกาหลีและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี อีกทั้งความร่วมมือในการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติระหว่างกัน นับว่าการรวมตัวของประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นดึงดูดความสนใจของประชาคมระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นมิติการทูต การค้า การลงทุน หรือการท่องเที่ยว แม้กระทั่งเรื่องความหลากหลายของความเชื่อและผู้คนที่เกี่ยวข้องเป็น “จุดแข็ง” ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่ความเชื่อมโยงที่เปิดกว้างกับทุกส่วนของโลกได้ต่อไป สิ่งต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าอาเซียนเป็นประชาคมที่มุ่งเน้นความร่วมมือ และการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างชาติสมาชิก เพื่อเพิ่มอิทธิพลในการต่อรองในเวทีโลกได้อย่างประสบความสำเร็จ

สำหรับประเทศไทย การได้รับบทบาทเป็น “ประธานอาเซียน” ในปี พ.ศ. 2562 นับว่ามีความสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงและบทบาทของประเทศไทยในระดับภูมิภาคอย่างยิ่ง กล่าวคือ ประเทศไทยต้องเป็นผู้นำหลักในการขับเคลื่อนอาเซียนไปในทิศทางที่จะตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศและของภูมิภาค นอกจากนี้ยังรวมถึงประเทศคู่เจรจา เช่น สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น รัสเซีย อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศอื่นๆ อีกมากมาย การเป็นประธานอาเซียนในปี พ.ศ.2562 ของไทยจึงนับเป็นโอกาสและความท้าทายในการกำหนดแนวคิดการประชุม (theme) และประเด็นสำคัญที่จะเสนอให้อาเซียนร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จ รวมทั้งการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการจัดประชุมต่างๆ กว่า 180 ครั้ง ที่จะเกิดขึ้น จึงนับได้ว่าการรับหน้าที่ประธานอาเซียนของไทยในปีนี้นี้ถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันนับแต่การก่อตั้งอาเซียนในปี ค.ศ.1967 แล้ว การได้รับหน้าที่ในห้วงเวลาที่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต จะเป็นโอกาสที่ดีให้กับไทยในการแสดงบทบาทนำอีกครั้งหนึ่ง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงและคลังสมองของกองทัพไทย ได้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทการเป็นประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ. 2562 จึงได้จัดทำเอกสารวิชาการ เรื่อง

“แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562” ขึ้น เพื่อศึกษาบริบทแวดล้อมในห้วงที่ไทยรับบทบาทเป็นประธานอาเซียน และสนับสนุนมุมมองทางวิชาการในประเด็นสำคัญที่อาเซียนและไทยควรร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จในช่วงเวลาดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน

1.2.2 เพื่อศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในช่วงเวลาที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การจัดทำเอกสารวิชาการ เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562” มุ่งศึกษาถึงแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562 โดยเอกสารวิชาการฉบับนี้ ได้แบ่งการนำเสนอเนื้อหาเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 บทนำ

ส่วนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน

ส่วนที่ 3 สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในช่วงเวลาที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562

ส่วนที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1.4 วิธีการศึกษา

เอกสารวิชาการฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ศึกษาได้แบ่งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุม สทนหาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/2562 เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี 2562” เมื่อวันอังคาร ที่ 20 พ.ย.61 เวลา 0900 - 1600 ณ ห้องประชุม ศศย.สพท. โดยมีการพูดคุยระดมสมองกับผู้เกี่ยวข้อง (รายละเอียดตามภาคผนวก ก)

1.4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สรุปรการประชุมสัมมนา และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา

1.4.3 การวิเคราะห์และสรุปผล ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากปฐมภูมิและทุติยภูมิมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในห้วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน

1.5.2 ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ นำไปจัดทำข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562 ให้กับกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5.3 สนับสนุนมุมมองทางวิชาการให้แก่กองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ส่วนที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการ
รวมตัวของประชาคมอาเซียน

ส่วนที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน

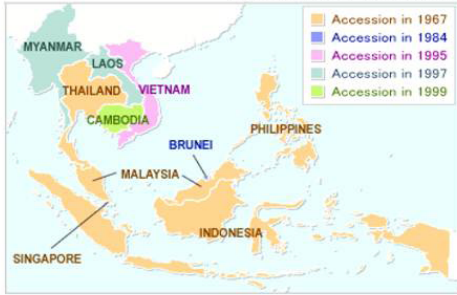
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน¹

สมาคมแห่งสหประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations หรือ ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2510 โดยสมาชิกผู้ก่อตั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ซึ่งผู้แทนทั้ง 5 ประเทศประกอบด้วย นายอาดัม มาลิก (รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย) นายตุน อับดุล ราซัค บิน ฮุสเซน (รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหม และรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติมาเลเซีย) นายซีโซ รามอส (รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์) นายเอส ราชารัตน์ (รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์) และพันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ (รัฐมนตรีต่างประเทศไทย) ในเวลาต่อมา ได้มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นสมาชิกเพิ่มเติม ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม (เป็นสมาชิกเมื่อ 7 มกราคม พ.ศ.2527) เวียดนาม (เป็นสมาชิกเมื่อ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2538) ลาว และเมียนมา (เป็นสมาชิกเมื่อ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2540) และกัมพูชา (เป็นสมาชิกเมื่อ 30 เมษายน พ.ศ.2542) ตามลำดับ อาเซียนจึงมีสมาชิกทั้งสิ้น 10 ประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อาเซียนก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ สัญลักษณ์ของอาเซียน คือ รูปวงข้าวสีเหลืองบนพื้นสีแดงล้อมวงกลมสีขาวและสีน้ำเงิน วงข้าว 10 วง หมายถึง ประเทศสมาชิก 10 ประเทศ สีเหลืองหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง สีขาวหมายถึงความบริสุทธิ์ และสีน้ำเงินหมายถึงสันติภาพและความมั่นคง

¹ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2558). ความเป็นมาของอาเซียน. เอกสารอัดสำเนา. หน้า 1-3.

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(Association of Southeast Asian Nations: ASEAN)

ข้อมูลทั่วไป
<ul style="list-style-type: none"> ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๘ ส.ค. ๒๕๑๐ โดยการลงนามปฏิญญากรุงเทพ องค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาคที่สำคัญ ซึ่งได้รวมตัวเป็นประชาคมอย่างเป็นทางการ เมื่อ ๓๑ ธ.ค.๒๕๕๘ ตลาดขนาดใหญ่ มีประชากรคิดเป็น ๑ ใน ๑๐ ของประชากรโลก มีประเทศคู่เจรจา ๙ ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย แคนาดา และสหภาพยุโรป

พื้นที่	๔,๔๖๔,๓๒๒ ตร.กม. (๘.๗ เท่าของไทย)	ประธานอาเซียน (ปัจจุบัน)	ไทย (มกราคม – ธันวาคม ๒๕๖๒)
ประชากร (๒๕๖๑)	๖๔๐.๔๙ ล้านคน *World Bank	เลขาธิการอาเซียน	นายดาโต๊ะ ปาดูกา ลิม จ็อก ฮอย (ชาวบรูไน)
วันสถาปนา	๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๑๐ ณ กรุงเทพฯ	ที่ตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียน	กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย
ประเทศสมาชิก	๑๐ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไนฯ ไทย เวียดนาม สปป.ลาว เมียนมา และกัมพูชา	เอกสารสำคัญของอาเซียน	ปฏิญญากรุงเทพ (๒๕๑๐) กฎบัตรอาเซียน (๒๕๕๑)

ภาพที่ 1 แสดงรายละเอียดของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นโยบายการดำเนินงานของอาเซียนจะเป็นผลจากการประชุมหารือในระดับหัวหน้ารัฐบาล ระดับรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ทั้งนี้ การประชุมสุดยอด (ASEAN Summit) หรือการประชุมผู้นำสมาชิกอาเซียน เป็นการประชุมระดับสูงสุดเพื่อกำหนดแนวนโยบายในภาพรวม และเป็นโอกาสที่ประเทศสมาชิกจะได้ร่วมกันประกาศเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนในระยะยาว ซึ่งจะปรากฏเป็นเอกสารในรูปแบบต่างๆ เช่น แผนปฏิบัติการ (Action Plan) แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) ปฏิญญา (Declaration) ความตกลง (Agreement) หรืออนุสัญญา (Convention) ส่วนในการประชุมระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโส จะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาทั้งนโยบายในภาพรวมและนโยบายเฉพาะด้าน

ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกได้ตกลงกันให้มีกรอบข้อตกลง เพื่อดำเนินการร่วมกัน 3 ด้านคือ ด้านการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Political Security Community: APSC) ด้านเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) และ ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

ด้านการเมืองและความมั่นคง อาเซียนได้จัดทำปฏิญญากำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality: ZOPFAN) ในปี พ.ศ.2514 ได้จัดทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation: TAC) ในปี พ.ศ.2519 และจัดทำสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on Southeast Asian Nuclear Weapon Free Zone: SEANWFZ) ในปี พ.ศ.2538 รวมทั้งได้ริเริ่มการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) ซึ่งไทยเป็นเจ้าภาพการจัดประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2537

ด้านเศรษฐกิจ อาเซียนได้ลงนามการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ในปี พ.ศ.2535 เพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกัน ช่วยส่งเสริมการค้าภายในอาเซียนให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น ลดต้นทุนการผลิตสินค้า และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ กับทั้งได้ขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพิ่มเติมเพื่อให้การรวมตัวทางเศรษฐกิจสมบูรณ์แบบและมีทิศทางชัดเจน ด้วยการจัดตั้งเขตลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area: AIA)

ด้านสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (functional Cooperation) ในประเด็นด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมในหลายด้าน เพื่อให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานและติดตามผลการดำเนินงานในกรอบอาเซียน ประกอบด้วย (1) สำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เป็นศูนย์กลางการติดต่อระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีเลขาธิการอาเซียน (Secretary-General of ASEAN) เป็นหัวหน้าสำนักงานใหญ่ ที่ผ่านมาผู้แทนจากประเทศไทยดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนแล้ว 2 ท่าน คือ พณฯ นายแผน วรรณเมธี ระหว่างปี 2527-2529 และ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ระหว่างปี 2551-2552 (2) สำนักงานเลขาธิการแห่งชาติ หรือ ASEAN National Secretariat เป็นหน่วยงานระดับกรมในกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน มีหน้าที่ประสานกิจการอาเซียนและติดตามผลการดำเนินงานในประเทศนั้นๆ (3) สำหรับประเทศไทยหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศและคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives: CPR) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนระดับเอกอัครราชทูตที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากประเทศสมาชิก มีภารกิจในการสนับสนุนการทำงานของคณะมนตรีประชาคมอาเซียน และองค์กระดบรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา รวมทั้งประสานงานกับสำนักเลขาธิการอาเซียนและสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ ตลอดจนดูแลความร่วมมือของอาเซียนกับหุ้นส่วนภายนอก ประเทศไทยได้แต่งตั้งเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรประจำอาเซียนและมีคณะผู้แทนถาวรไทยประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา

อาเซียนถือกำเนิดขึ้นมาในฐานะองค์กรของราชการ ที่เน้นความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกบนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐเป็นสำคัญ กว่าสี่ทศวรรษที่ผ่านมา รูปแบบความร่วมมือของอาเซียนมีฐานจากมิตรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศสมาชิกอาศัยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และส่วนใหญ่จะไม่มี การกำหนดสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศมากนัก ด้วยเหตุนี้อาเซียนจึงมิได้สร้างธรรมาณูญขององค์การเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินความสัมพันธ์มาตั้งแต่ก่อตั้ง ดังนั้นโครงสร้างของอาเซียน จึงมีลักษณะแบบหลวมๆ ยืดหยุ่น และกลไก

ความร่วมมือพัฒนาเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป้าหมายขององค์กรรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป เกิดภัยคุกคามต่อความมั่นคงและความเป็นอยู่ของประชาชน อาทิ ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาการค้ามนุษย์ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิกฤตการณ์ เศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาข้ามชาติ อาเซียนจึงต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ เหล่านี้ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างองค์กรที่วางกันไว้หลวมๆ นั้นกลับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เช่น การที่อาเซียนยังไม่มีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ การที่อาเซียนไม่มีกลไกที่มีประสิทธิภาพพอที่จะบังคับให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณีที่ตกลงกันได้ การประชุมที่มีมากเกินไปจนทำให้อาเซียนถูกเปรียบว่าเป็นเพียงเวทีพูดคุย (talk shop) ซึ่งหาได้ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากนัก และประการสุดท้ายที่สำคัญที่สุด คือ เป็นองค์กรที่ยังขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ดังนั้น อาเซียนจึงต้องมีการปรับตัว โดยอาเซียนคาดหวังว่าการจัดทำกฎบัตรอาเซียนจะเป็นเครื่องมือที่จะแก้ไขปัญหาล่าช้านี้ได้ เนื่องจาก เมื่อพิจารณาในเนื้อหาแล้วนั้นจะพบว่ากฎบัตรที่ร่างอยู่มีแนวคิดที่จะทำให้องค์กรอาเซียนเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างและกลไกที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยมีการประสานงานกันระหว่างผู้ที่รับผิดชอบด้านต่างๆ อย่างมีเอกภาพ² รายละเอียดดังตารางที่ 1

²พัชร นิยมศิลป์. มปป. โครงสร้างอาเซียน. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2562. จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99#.E0.B9.82.E0.B8.84.E0.B8.A3.E0.B8.87.E0.B8.AA.E0.B8.A3.E0.B9.89.E0.B8.B2.E0.B8.87.E0.B8.AD.E0.B8.B2.E0.B9.80.E0.B8.8B.E0.B8.B5.E0.B8.A2.E0.B8.99#.E0.B9.82.E0.B8.84.E0.B8.81.E0.B8.B2.E0.B8.A3.E0.B8.88.E0.B8.B1.E0.B8.94.E0.B8.97.E0.B8.B3.E0.B8.81.E0.B8.8E.E0.B8.9A.E0.B8.B1.E0.B8.95.E0.B8.A3.E0.B8.AD.E0.B8.B2.E0.B9.80.E0.B8.8B.E0.B8.B5.E0.B8.A2.E0.B8.99](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99#.E0.B9.82.E0.B8.84.E0.B8.A3.E0.B8.87.E0.B8.AA.E0.B8.A3.E0.B9.89.E0.B8.B2.E0.B8.87.E0.B8.AD.E0.B8.B2.E0.B9.80.E0.B8.8B.E0.B8.B5.E0.B8.A2.E0.B8.99#.E0.B9.82.E0.B8.84.E0.B8.A3.E0.B8.87.E0.B8.AA.E0.B8.A3.E0.B9.89.E0.B8.B2.E0.B8.87.E0.B8.AD.E0.B8.B2.E0.B9.80.E0.B8.8B.E0.B8.B5.E0.B8.A2.E0.B8.99#.E0.B9.82.E0.B8.84.E0.B8.81.E0.B8.B2.E0.B8.A3.E0.B8.88.E0.B8.B1.E0.B8.94.E0.B8.97.E0.B8.B3.E0.B8.81.E0.B8.8E.E0.B8.9A.E0.B8.B1.E0.B8.95.E0.B8.A3.E0.B8.AD.E0.B8.B2.E0.B9.80.E0.B8.8B.E0.B8.B5.E0.B8.A2.E0.B8.99)

ตารางที่ 1 โครงสร้าง ASEAN

องค์กร	องค์ประกอบ	อำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ
1. ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit)	ประมุขหรือหัวหน้ารัฐบาลของประเทศ สมาชิกโดยมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง	กำหนดนโยบายและตัดสินใจเรื่องสำคัญ
2. คณะมนตรีประสานงานอาเซียน (ASEAN Coordinating Council)	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิก	เตรียมการประชุมผู้นำและประสานงานระหว่างสามเสาหลัก
3. คณะมนตรีประชาคมอาเซียน (ASEAN Community Councils)	ผู้แทนที่ประเทศสมาชิกแต่งตั้ง ให้เป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละเสาหลัก (การเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม)	ประสานงานและติดตามการดำเนินงานตามนโยบายของผู้นำภายใต้เสาหลักที่รับผิดชอบ
4. องค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา (ASEAN Sectorial Ministerial Bodies)	รัฐมนตรีเฉพาะสาขา	นำความตกลง/มติของผู้นำไปปฏิบัติ และให้ข้อเสนอแนะต่อคณะมนตรีประชาคมอาเซียน
5. สำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat)	สำนักเลขาธิการอาเซียนอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเลขาธิการอาเซียน	บริหารงานของอาเซียน
6. คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives to ASEAN)	ผู้นำระดับเอกอัครราชทูตที่แต่งตั้งจากประเทศสมาชิก	เป็นผู้แทนของประเทศสมาชิกและผู้แทนของอาเซียนในการประสานงานต่างๆ
7. สำนักงานเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ (ASEAN National Secretariat)	เป็นหน่วยงานระดับกรมในกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน	ศูนย์รวมในการประสานงานและสนับสนุนภารกิจของอาเซียน
8. คณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Inter – governmental Commission on Human Rights :AICHR)	องค์กรสิทธิมนุษยชนของอาเซียน	ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาค
9. มูลนิธิอาเซียน (ASEAN Foundation)	เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรและมีสถานะเป็นนิติบุคคล	สนับสนุนเลขาธิการอาเซียนและประสานงานกับองค์กรอื่นๆของอาเซียน รวมทั้งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน

2.2 ทฤษฎีการบูรณาการเศรษฐกิจ

การบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (regional economic integration) หรือการดำเนินการเพื่อขจัดอุปสรรค ข้อกีดขวางและอุปสรรคทางการค้า เป็นปรากฏการณ์สำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศต่างๆ ต่างใช้แนวคิดหรือทฤษฎีการบูรณาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาคเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าระหว่างกัน ดังจะเห็นได้จากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะภูมิภาคยุโรปตะวันตก ที่มีระดับการพัฒนา การบูรณาการเศรษฐกิจก้าวหน้าที่สุด เช่น สหภาพเศรษฐกิจเบนลักซ์ (Benelux Economic Union: BEU) สหภาพยุโรป (European Union: EU) หรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ในอเมริกามีเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement: NAFTA) หรือในแอฟริกา มีสหภาพศุลกากรแอฟริกาตอนใต้ (Southern African Development Community: SADC) ตลอดจนในลาตินอเมริกาก็มีกลุ่มตลาดร่วมอเมริกาใต้ตอนล่าง (Southern Cone Common Market: MERCOSUR) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ใน ค.ศ.2015 ที่ผ่านมา ทำให้เห็นได้ว่ากระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหรือบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาค ยิ่งทวีความสำคัญและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนได้³

Belao Balassa นักเศรษฐศาสตร์ ได้มองปรากฏการณ์ที่กล่าวข้างต้นในภูมิภาคยุโรปตะวันตก และให้ความหมายการบูรณาการเศรษฐกิจว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานโดยรัฐ อันได้แก่ มาตรการขจัดความแตกต่างหรืออุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ ซึ่งการขจัดอุปสรรคดังกล่าวนี้อาจกระทำโดยการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างรัฐ โดยการจัดทำข้อตกลงทางการค้า แต่กระบวนการบูรณาการเศรษฐกิจประกอบด้วยเงื่อนไขที่มุ่งขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ

³ วราภรณ์ จุลปานนท์. (2558). การเมืองระหว่างประเทศ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 109-110.

ในระดับที่ต่างกัน ดังนั้น การบูรณาการเศรษฐกิจตามนัยนี้จึงมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับระดับของการบูรณาการเศรษฐกิจ โดย Balassa ได้แบ่งการบูรณาการเศรษฐกิจไว้ 5 รูปแบบ ดังนี้^{4,5}

1. เขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) รัฐสมาชิกไม่เก็บภาษีการค้าระหว่างกัน และไม่มีข้อจำกัดจำนวนโควตา แต่รัฐสมาชิกสามารถเรียกเก็บภาษีการค้าและใช้โควตากับรัฐอื่นๆ ที่มีใช้สมาชิก

2. สหภาพศุลกากร (customs union) ประเทศสมาชิกใช้ภาษีอัตราเดียวกันในการเรียกเก็บภาษีจากประเทศนอกกลุ่ม และตามทฤษฎีของสหภาพศุลกากรแล้วประเทศสมาชิกต้องขจัดภาษีระหว่างกัน และใช้อัตราภาษีการค้า และกฎเกณฑ์อื่นๆ กับประเทศนอกกลุ่มในอัตราเดียวกัน

3. ตลาดร่วม (common market) หรือประชาคมเศรษฐกิจ (economic community) ประเทศสมาชิกยกเลิกข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวทุน แรงงาน สินค้า บริการ หรือให้มีการเคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าวอย่างเสรี

4. สหภาพเศรษฐกิจ (economic union) เป็นรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่รัฐสมาชิกใช้นโยบายเศรษฐกิจร่วมกันอย่างกลมกลืน

5. การบูรณาการเศรษฐกิจสมบูรณ์ (total economic integration) เป็นรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่รัฐสมาชิกมีนโยบายการเงิน การคลัง สังคม และต้องมีการจัดตั้งองค์กรเหนือชาติ ซึ่งมีหน้าที่ตัดสินใจร่วมกันเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์บังคับใช้กับรัฐทั้งหมดให้เป็นแบบเดียวกัน

การบูรณาการเศรษฐกิจตามแนวคิดของ Balassa จึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเศรษฐกิจระหว่างประเทศและเป็นส่วนขยายหรือการพัฒนาของ

⁴ ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS. (2018). ASEAN Member States: Selected Basic Indicators. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562. จาก <https://data.aseanstats.org/>

⁵ วราภรณ์ จุลปานนท์. (2558). การเมืองระหว่างประเทศ “อาเซียน: แกนกลางของสถาปัตยกรรมความร่วมมือในเอเชีย”. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 26-28.

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ โดยมีการสำรวจผลกระทบของตลาดสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นที่รัฐมีภูมิศาสตร์ใกล้ชิดติดกันมีโอกาสประสานนโยบายเศรษฐกิจในระดับสหภาพเศรษฐกิจ เพื่อจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจในเขตแดนระดับชาติจนนำไปสู่การสร้างฐานผลิตที่หลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการบูรณาการเศรษฐกิจต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดด้านที่ตั้ง (Location) เพราะการบูรณาการเศรษฐกิจของประเทศที่มีที่ตั้งใกล้ชิดกัน จะทำให้เกิดการจัดอุปสรรคในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ให้เป็นไปอย่างเสรีจนหลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวในระดับภูมิภาค

2.3 ศักยภาพของอาเซียน^{6,7,8}

ปัจจุบันศูนย์กลางของเศรษฐกิจโลกกำลังเบนมาที่ภูมิภาคเอเชีย โดยเอเชียจะกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก ทั้งนี้ มีจีนและอินเดียเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศที่ไม่อาจขวางกั้นได้ และกำแพงภาษีการค้าระหว่างประเทศก็ถูกทำให้ลดน้อยลงไปในขณะเดียวกัน อาเซียนก็มีท่าทียืดหยุ่นเปิดรับกระแสการพัฒนาแบบตลาดเสรีดังกล่าวมาข้างต้น ในขณะที่อาเซียนได้วางแนวทางในการจัดความขัดแย้งภายในระหว่างกัน โดยใช้วิถีอาเซียน (ASEAN Way) ซึ่งได้แก่ หลักสำคัญ 4 ประการคือ หลักฉันทามติ การไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน การหารืออย่างไม่เป็นทางการ และการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี มุ่งสู่อาเซียนที่ร่วมมือกันเพื่อสร้าง

⁶ Smart SME. (2558). ศักยภาพของประเทศต่าง ๆ ของประเทศสมาชิก AEC. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562. จาก <https://www.smartsme.co.th/content/12483>

⁷ ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS. (2018). ASEAN Member States: Selected Basic Indicators. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562. จาก <https://data.aseanstats.org/>

⁸ วราภรณ์ จุลปานนท์. (2558). การเมืองระหว่างประเทศ “อาเซียน: แกนกลางของสถาปัตยกรรมความร่วมมือในเอเชีย”. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 26-28.

ตลาดเดียว ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนต่างเร่งพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อพร้อมรับการเปิดเสรีอาเซียนเป็นตลาดเดียว โดยจะพิจารณาได้จากตารางที่ 2 กล่าวคือ **ด้านพื้นที่** อาเซียนมีพื้นที่ 4,493,516 ตารางกิโลเมตร อินโดนีเซียมีพื้นที่มากที่สุด คือ 1,916,862 ตารางกิโลเมตร สิงคโปร์มีพื้นที่น้อยที่สุด คือ 720 ตารางกิโลเมตร **ด้านประชากร** อาเซียนมีประชากร 642 ล้านคน เทียบเท่ากับจำนวนประชากรของสหภาพยุโรป โดยอินโดนีเซียมีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ 261 ล้านคน ส่วนบรูไนเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ 421,000 คน **ด้านอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ** หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) อาเซียนมี GDP 2,765 ล้านเหรียญสหรัฐฯ อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มี GDP สูงที่สุด คือ 1,013,926 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ส่วนลาวมี GDP น้อยที่สุด คือ 17,090 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ใน**ด้านรายได้ต่อหัวประชากร** ประชากรอาเซียนมีรายได้เฉลี่ย 4,308 เหรียญสหรัฐฯ ประเทศที่มีรายได้ต่อหัวมากที่สุดคือ สิงคโปร์ เป็นจำนวน 57,722 เหรียญสหรัฐฯ ส่วนเมียนมามีรายได้ต่อหัวน้อยที่สุด คือ 1,229 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี **ด้านการลงทุนจากต่างประเทศ** อาเซียนมีการลงทุนจากต่างประเทศจำนวน 135 ล้านเหรียญสหรัฐฯ สิงคโปร์มีการลงทุนจากต่างประเทศสูงที่สุด คือ 62 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ส่วนบรูไนมีการลงทุนจากต่างประเทศต่ำที่สุด คือ 460,000 เหรียญสหรัฐฯ

ตารางที่ 2 ศักยภาพของอาเซียน

ประเทศ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร (ล้าน)	GDP (ล้านเหรียญ US)	GDP per capita (เหรียญ US)	อัตราการว่างงาน (%)	การลงทุนจากต่างประเทศ (ล้านเหรียญ US)
บรูไน	5,765	421.3	12,212	28,986	6.9	460
กัมพูชา	181,035	15,717.7	22,340	1,421	0.2	2,732
อินโดนีเซีย	1,916,862	261,890.9	1,013,926	3,872	5.3	23,064
ลาว	236,800	6,752.8	17,090	2,531	1.9	1,695
มาเลเซีย	331,388	32,049.7	317,252	9,899	3.4	9,447
เมียนมา	676,576	53,388.0	65,607	1,229	2.1	4,002
ฟิลิปปินส์	300,000	104,921.4	313,875	2,992	6.6	10,057
สิงคโปร์	720	5,612.3	323,954	57,722	3.1	62,017
ไทย	513,140	67,653.2	455,704	6,736	1.2	8,046
เวียดนาม	331,231	93,671.6	223,837	2,390	2.0	14,100
อาเซียน	4,493,516	642,078.8	2,765,798	4,308	n.a.	135,621

ประเทศสมาชิกอาเซียนประกอบด้วย 10 ประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศล้วนมีศักยภาพ และประสิทธิภาพที่แตกต่างกันออกไป ตามทรัพยากร ภูมิประเทศ และจำนวนประชากร เมื่อพิจารณาถึงจุดอ่อน จุดแข็งเบื้องต้นของสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ พบว่า แต่ละประเทศมีจุดแข็ง จุดอ่อนต่างกัน ดังนี้

1. บรูไน เป็นประเทศที่มีความร่ำรวย มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่อันดับที่ 2 ของอาเซียน และอันดับ 26 ของโลก ด้วยเหตุที่บรูไนเป็นผู้ส่งออกน้ำมัน และมีปริมาณการสำรองน้ำมันเป็นอันดับ 4 ของอาเซียน การเมืองค่อนข้างมั่นคง มีจุดอ่อนที่ตลาดขนาดเล็ก ประชากรประมาณ 4 แสนคน และขาดแคลนแรงงาน สิ่งที่น่าสนใจก็คือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจใกล้ชิดกับสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศพึ่งพาสิงคโปร์เป็นหลัก และให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหารค่อนข้างมาก

2. กัมพูชา เป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะน้ำ ป่าไม้ และแร่ชนิดต่างๆ นอกจากนี้ยังมีค่าแรงขั้นต่ำจุดอ่อนคือ ระบบสาธารณสุขป็นพื้นฐานยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ต้นทุนสาธารณสุขภาคเอกชนสูงและขาดแรงงานทักษะ สิ่งที่น่าสนใจก็คือความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชาอาจบั่นทอนโอกาสการขยายการค้า การลงทุนระหว่างกันได้ในอนาคต

3. อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 4 ของโลก และมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังมีชาวมุสลิมมากที่สุดในโลก มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากและหลากหลาย โดยเฉพาะถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ โลหะต่างๆ การลงทุนส่วนใหญ่เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุดอ่อนก็คือมีที่ตั้งเป็นเกาะต่างๆ จำนวนมากและกระจายตัวห่างไกล จึงยังไม่มีระบบสาธารณสุขป็นพื้นฐานที่พัฒนาเท่าที่ควร

4. ลาว เป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมือง มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะน้ำและแร่ชนิดต่างๆ ค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำ จุดอ่อนคือระบบสาธารณสุขป็นพื้นฐานยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและภูเขา การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีทางออกสู่ทะเล

5. มาเลเซีย เป็นประเทศที่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานครบวงจร และแรงงานมีทักษะในการทำงาน อีกทั้งในประเทศยังมีปริมาณการสำรองน้ำมันมาก เป็นอันดับที่ 3 และก๊าซธรรมชาติมากเป็นอันดับที่ 2 ของเอเชียแปซิฟิก นอกจากนี้ยังมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่ในอันดับที่ 3 ของอาเซียน มีจุดอ่อนคือ จำนวนประชากรค่อนข้างน้อย ทำให้ขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะแรงงานระดับล่าง ประเด็นที่น่าสนใจคือ มาเลเซียตั้งเป้าหมายจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วในปี ค.ศ.2020 มีฐานการผลิตและส่งออกสินค้าสำคัญที่คล้ายคลึงกับไทย มีนโยบายพัฒนาการผลิตด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงอย่างจริงจัง

6. เมียนมา เป็นประเทศที่มีจุดเด่นคือ ทรัพยากรธรรมชาติ มีน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจำนวนมาก อีกทั้งยังมีพรมแดนเชื่อมโยงจีนและอินเดีย เป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้าสายสำคัญของอาเซียน มีค่าแรงค่อนข้างต่ำ แต่มีจุดอ่อนคือ ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร มีความไม่แน่นอนทางการเมืองและนโยบาย ประเด็นที่น่าสนใจคือ มีการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในประเทศเชิงรุก ทั้งทางถนน รถไฟความเร็วสูง และท่าเรือ

7. ฟิลิปปินส์ เป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 12 ของโลก และที่น่าสนใจคือ แรงงานส่วนใหญ่มีสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี มีจุดอ่อนคือที่ตั้งห่างไกลจากประเทศสมาชิกอาเซียน ระบบโครงสร้างพื้นฐานและสวัสดิภาพทางสังคมยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร สิ่งที่ต้องพิจารณาคือสภาพแรงงานมีบทบาทค่อนข้างมาก และมีการเรียกร้องการเพิ่มค่าแรงอยู่เสมอ การลงทุนส่วนใหญ่รองรับความต้องการภายในประเทศเป็นหลัก

8. สิงคโปร์ เป็นประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีสูงที่สุดของอาเซียน และติดอันดับ 15 ของโลก เป็นศูนย์กลางทางการเงินระหว่างประเทศ และมีที่ตั้งเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางการเดินทาง การเมืองมีเสถียรภาพ แรงงานมีทักษะสูงชำนาญด้านการจัดการทรัพยากรบุคคลและธุรกิจ ส่วนจุดอ่อนคือการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบการขาดแคลนแรงงานระดับล่าง และต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการดำเนิน

ธุรกิจสูง โดยขณะนี้สิ่งคิปรพยายามขยายโครงสร้างเศรษฐกิจมายังภาคบริการมากขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาการส่งออก

9. ไทย เป็นประเทศที่มีอาณาเขตติดกับหลายประเทศสมาชิก เหมาะแก่การเป็นศูนย์กลางด้านโครงข่ายการเชื่อมโยงคมนาคม มีแรงงานจำนวนมาก เป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรรายใหญ่ของโลก ระบบสาธารณสุขที่ทั่วถึง มีระบบธนาคารค่อนข้างเข้มแข็ง มีจุดอ่อนคือแรงงานขาดทักษะ เทคโนโลยีการผลิตส่วนใหญ่ยังเป็นขั้นกลาง สิ่งที่น่าสนใจคือไทยตั้งเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลางอาเซียนในหลายด้าน เช่น ด้านโลจิสติกส์ และศูนย์กลางการท่องเที่ยว

10. เวียดนาม เป็นประเทศที่กำลังพัฒนาและมีโอกาสในการเติบโตสูง มีประชากรเป็นจำนวนมากอันดับที่ 14 ของโลก มีแนวชายฝั่งทะเลยาวกว่า 3,200 กิโลเมตร มีปริมาณน้ำมันสำรองมากเป็นอันดับ 2 ของเอเชีย - แปซิฟิก การเมืองมีเสถียรภาพ มีค่าจ้างแรงงานเกือบต่ำสุดในอาเซียนรองจากกัมพูชา ส่วนจุดอ่อนคือระบบสาธารณสุขพื้นฐาน ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ต้นทุนที่ดินและค่าเช่าสำนักงานค่อนข้างสูง สิ่งที่น่าสนใจคือ เป็นประเทศที่มีรายได้และความต้องการสิ่งอุปโภคบริโภคสูงขึ้นจากเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

จากศักยภาพของประเทศสมาชิกอาเซียนดังที่กล่าวมาข้างต้นที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย อันเป็นที่ดึงดูดของพ่อค้านักลงทุนระดับโลก อาเซียนจึงนับเป็นกลุ่มประเทศที่มีความแข็งแกร่ง ไม่ว่าจะเป็นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ประชากร ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อที่หลากหลาย ซึ่งทั้งหมดนี้คือจุดแข็งตามธรรมชาติของอาเซียนเอง ทั้งนี้ นอกเหนือจากจุดเด่นด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่อาเซียนเป็นจุดเชื่อมต่อโลกตะวันตกจากมหาอำนาจสหรัฐฯ และยุโรป กับมหาอำนาจในเอเชียอันได้แก่ จีน อินเดีย สาธารณรัฐเกาหลี และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้เล่นสำคัญในเวทีระดับเอเชียและระดับโลกอีกด้วย

2.4 แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน ค.ศ.2025 (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC 2025)⁹

ความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนประกอบด้วย **ความเชื่อมโยงทางกายภาพ** เช่น การคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และพลังงาน **ความเชื่อมโยงทางกฎระเบียบ** เช่น การเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน และการบริการ และ **ความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนสู่ประชาชน** เช่น การศึกษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนนี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนให้การดำเนินงานภายใต้เสาการเมืองและความมั่นคง เสาเศรษฐกิจ และเสาสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนสามารถรวมตัวกันได้สำเร็จ นับตั้งแต่มีการรับรองแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน ค.ศ.2010 (Master Plan on Connectivity - MPAC 2010) ปรากฏความคืบหน้าในการดำเนินการโดยลำดับ ทั้งนี้ สถานะ ณ เดือนพฤษภาคม ค.ศ.2016 ข้อริเริ่ม จำนวน 39 ข้อ ใน MPAC 2010 ได้รับการดำเนินการจนสำเร็จลุล่วง จำแนกเป็นข้อริเริ่มด้านความเชื่อมโยงทางกายภาพจำนวน 18 ข้อ ความเชื่อมโยงทางกฎระเบียบ 15 ข้อ และความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนสู่ประชาชน 6 ข้อ อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายข้อริเริ่มที่ต้องดำเนินการต่อเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของอาเซียนในการสร้างความเชื่อมโยงและรวมตัวกันอย่างไร้รอยต่อ ทั้งนี้ ข้อริเริ่มที่เหลืออีก 52 ข้อ ซึ่งมีผู้รับผิดชอบชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อนกับข้อริเริ่มใหม่จะถูกผนวกไว้ใน MPAC 2025

วิสัยทัศน์ความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน ค.ศ.2025 มีจุดประสงค์เพื่อ**ทำให้อาเซียนเชื่อมโยงและรวมตัวกันอย่างไร้รอยต่อโดยสมบูรณ์ ซึ่งจะส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และสร้างความรู้สึว่าเป็นประชาคมมากขึ้น** เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นี้ MPAC 2025 จึงกำหนดยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ดังนี้

⁹ The ASEAN Secretariat Jakarta. (2016). MASTER PLAN ON ASEAN CONNECTIVITY 2025. Photocopy Edition.

1. **โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน** จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์นี้ คือ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อสนับสนุนโครงการโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในอาเซียนอย่างครบวงจร ซึ่งรวมถึงการเตรียมโครงการการพัฒนาผลิตภาพของโครงสร้างพื้นฐาน และการเสริมสร้างขีดความสามารถ ยุทธศาสตร์นี้ยังรวมถึงการแลกเปลี่ยนบทเรียนเกี่ยวกับรูปแบบ “การพัฒนาเมืองอย่างชาญฉลาด” ในประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งสามารถส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในเวลาเดียวกัน โดยมีข้อริเริ่มที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างบัญชีรายชื่อโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานที่มีศักยภาพของอาเซียนและแหล่งเงินทุน การสร้างแนวปฏิบัติของอาเซียนเพื่อวัดผลและพัฒนาผลิตภาพของโครงสร้างพื้นฐาน และยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนของเมืองต่างๆ ในอาเซียน

2. **นวัตกรรมดิจิทัล** เทคโนโลยีดิจิทัลในอาเซียนสามารถสร้างมูลค่าสูงถึง 625 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภายใน ค.ศ.2030 (คิดเป็นร้อยละ 8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของอาเซียนในปีนั้น) ซึ่งอาจเป็นผลมาจากประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น ผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ เป็นต้น ดังนั้น จึงควรมีการสร้างกรอบกฎระเบียบสำหรับการให้บริการด้านดิจิทัลใหม่ๆ (ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการข้อมูลและธุรกรรมทางการเงินแบบดิจิทัล) การสนับสนุนการแบ่งปันแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในเรื่องข้อมูลแบบเปิด และการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดเล็ ก ขนาดกลาง และขนาดย่อม (MSMEs) เพื่อให้มีความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ เหล่านี้ โดยมีข้อริเริ่มที่สำคัญ ได้แก่ การเสริมสร้างฐานเทคโนโลยีสำหรับวิสาหกิจขนาดเล็ ก ขนาดกลาง และขนาดย่อม การพัฒนากรอบการทำงานด้านความครอบคลุมทางการเงินแบบดิจิทัลในอาเซียน การสร้างเครือข่ายข้อมูลแบบเปิดของอาเซียน และการจัดตั้งกรอบความร่วมมือเรื่องการจัดการข้อมูลดิจิทัลของอาเซียน

3. **โลจิสติกส์ไร้รอยต่อ** การเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกันอาเซียนต้องอาศัยระบบโลจิสติกส์ที่ดีเยี่ยม แต่ระบบโลจิสติกส์ภายในภูมิภาคยังไม่มีควมก้าวหน้ามากนัก ประเด็นปัญหาหลัก คือ การประสานงานระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของรัฐบาล และการขาดการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาส

ที่จะสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนการประสานงานและความร่วมมือระหว่างบริษัทด้าน โลจิสติกส์ สถาบันวิชาการ และประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคอขวด ในห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค รวมทั้งเพื่อรวบรวมและแบ่งปันแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งช่วยชี้ประเด็นด้านนโยบายที่ควรได้รับความสนใจ โดยมีข้อริเริ่มที่สำคัญ ได้แก่ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันของอาเซียน ผ่านการพัฒนาเส้นทางการค้าและโลจิสติกส์ และการส่งเสริมประสิทธิภาพของ ห่วงโซ่อุปทานโดยการแก้ไขปัญหาจุดติดขัด (Chokepoints) ที่สำคัญ

4. ความเป็นเลิศด้านกฎระเบียบ มีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังแนวปฏิบัติด้านกฎระเบียบที่ดีในการเตรียมการ การให้การรับรอง และการดำเนินการตามกฎระเบียบและแบบแผนวิธีในภูมิภาค จุดประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้ คือ การสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบายที่สำคัญต่อวาระด้านความเชื่อมโยงระหว่างกัน ในอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นเรื่องการปรับมาตรฐานให้มีความสอดคล้องกัน การยอมรับร่วมกัน และกฎระเบียบทางเทคนิครวมทั้งการแก้ไข มาตรการที่มีใช้ภาษีเป็นการบิดเบือนทางการค้า โดยมีข้อริเริ่มที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความสอดคล้องหรือการยอมรับร่วมกันในมาตรฐาน ความสอดคล้อง และกฎระเบียบข้อบังคับทางเทคนิคสำหรับผลิตภัณฑ์ในกลุ่มที่ได้รับการจัดอันดับ ความสำคัญ 3 กลุ่ม และการเพิ่มความโปร่งใสและการสร้างความเข้มแข็งให้กับ การประเมินผลเพื่อลดมาตรการที่มีใช้ภาษีซึ่งบิดเบือนด้านการค้า

5. การเคลื่อนย้ายของประชาชน ข้อจำกัดของการเดินทางของประชาชน อาเซียนในภูมิภาคกลายเป็นเรื่องในอดีตไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังคงมีโอกาสที่จะ ปรับปรุงการเคลื่อนย้ายในอาเซียนให้ดีขึ้น ซึ่งรวมถึงการอำนวยความสะดวกในการ เดินทางให้แก่นักท่องเที่ยว โดยการแก้ปัญหาคาดข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือก ในการเดินทาง และการจัดให้มีระบบการยื่นขอรับการตรวจลงตราที่ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ยังมีโอกาสที่จะส่งเสริมการเคลื่อนย้ายด้านทักษะในภูมิภาคให้ดีขึ้น โดยการ จัดตั้งกรอบคุณสมบัติที่มีคุณภาพสูงในวิชาชีพด้านอาชีวศึกษา และส่งเสริมการเคลื่อน ย้ายของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยภายในอาเซียนให้มากขึ้นด้วย โดยมีข้อริเริ่ม

ที่สำคัญ ได้แก่ สนับสนุนการท่องเที่ยวภายในอาเซียนโดยการทำให้สืบค้นข้อมูลได้ง่ายขึ้น สนับสนุนการท่องเที่ยวภายในอาเซียนโดยการอำนวยความสะดวกด้านการตรวจลงตรา การตั้งโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ และการกำหนดคุณสมบัติทางวิชาชีพให้เป็นแบบเดียวกันในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน โดยให้สอดคล้องกับสภาวิชาการภายในที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ และการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายทางการศึกษาภายในประเทศสมาชิกอาเซียน

MPAC 2025 กำหนดให้มีจุดประสานงานระดับชาติ (National Focal Points) ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อให้ประสานงานกับ National Coordinators ซึ่งเป็นหน่วยประสานงานภาพรวมระดับประเทศของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมทั้งให้ดูแลรับผิดชอบข้อริเริ่มต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

2.5 อาเซียนกับการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก

ในพิมพ์เขียวการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้กำหนดให้การบูรณาการเข้ากับระบบเศรษฐกิจโลกของอาเซียน เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการดำเนินงานสู่เป้าหมายการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งหมายถึงว่าอาเซียนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกมากขึ้นด้วยการพึ่งพาตลาดและอุตสาหกรรมในระดับโลก เพื่อส่งเสริมธุรกิจของอาเซียนให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล และสร้างอาเซียนให้มีพลวัตและเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานของโลกที่แข็งแกร่งมากขึ้น และสร้างความมั่นใจว่าตลาดภายในยังเป็นที่ดึงดูดใจสำหรับการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ จึงจำเป็นที่อาเซียนจะต้องคำนึงถึงบริบทอื่นๆ นอกเหนือจากการดำเนินงานภายใต้ประชาคม¹⁰

เศรษฐกิจอาเซียน กฎเกณฑ์และกฎระเบียบภายนอกจะต้องถูกนำมาพิจารณาให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับประชาคมเศรษฐกิจ

¹⁰ กระทรวงพาณิชย์. รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนกำหนดทิศทางการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2554. เอกสารอัดสำเนา.

อาเซียน ดังนั้น แนวทางการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันต่อปฏิสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับภายนอกก็คือการจัดทำเขตการค้าเสรี (FTAs) และความตกลงว่าด้วยหุ้นส่วนเศรษฐกิจ (CEPs) โดยดำเนินการดังนี้

1. ทบทวนพันธกรณีของ FTA/CEP เทียบกับพันธกรณีของการรวมกลุ่มภายในอาเซียน

2. ดำเนินการให้มีระบบที่จะสนับสนุนการประสานงานมากขึ้นในการเจรจาการค้ากับประเทศคู่เจรจาภายนอกอาเซียน และในเวทีการเจรจาการค้าในระดับภูมิภาค และระดับพหุภาคีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุกรอบท่าทีการเจรจาร่วมกัน

ทั้งนี้ เลขาธิการอาเซียนจะเป็นผู้รายงานความคืบหน้าการดำเนินงานจัดตั้ง AEC ให้รัฐมนตรีในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและผู้นำอาเซียนรับทราบ ส่วนในเรื่องของกระบวนการตัดสินใจขององค์กรด้านเศรษฐกิจต้องดำเนินการโดยหลักฉันทามติ และหากไม่อาจบรรลุความเห็นชอบร่วมกันได้ อาเซียนอาจนำหลัก ASEAN-X มาใช้ในการเร่งดำเนินงานตามแผนงานด้านเศรษฐกิจ เพื่อความยืดหยุ่นและไม่ก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานสู่ AEC โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีการจัดทำตัวชี้วัดเชิงสถิติ อัตราภาษี และระบบฐานข้อมูลด้านการค้า ข้อเสนอเกี่ยวกับความสอดคล้องของข้อมูล สถิติ และคุณภาพข้อมูล อีกทั้งยังสนับสนุนให้เสริมสร้างขีดความสามารถโดยใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่นกองทุนเพื่อพัฒนาอาเซียน (ASEAN Development Fund) โดยการสมทบทุนจากประเทศสมาชิกจะเป็นเรื่องขับเคลื่อนในการใช้ทรัพยากรจากทั้งภายในและภายนอกอาเซียนให้มีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายและเป้าประสงค์ของแผนงาน AEC ไปสู่เป้าประสงค์ระดับชาติ อีกทั้งสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียธนาคารโลก ประเทศคู่เจรจา และภาคเอกชน ในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับภูมิภาค สร้างความแข็งแกร่งด้านการวิจัย และการวางแผนของสำนักงานอาเซียนในเรื่อง AEC สุดท้ายที่สำคัญในการบูรณาการกับระบบเศรษฐกิจโลก ก็คือการสื่อสารให้พัฒนาเวทีระดับภูมิภาคเพื่อใช้ในการหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูล

ในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อีกทั้งพัฒนาเว็บไซต์เพื่อสื่อสารให้ความรู้ด้าน AEC ให้เป็นไปอย่างทั่วถึง โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนซึ่งปัจจุบันอาเซียนได้บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกดังนี้¹¹

1. เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN China Free Trade Area: ACFTA) อาเซียนและจีนได้ลงนามในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน-จีน (Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation) เมื่อ ค.ศ. 2002 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมุ่งขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกัน เพื่อให้ประเทศภาคีความตกลงฯ มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ¹² ซึ่งปัจจุบันจีนเป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของอาเซียน โดยมูลค่าการค้าใน ค.ศ. 2010 มีมูลค่า 292.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.6 ของการค้ารวมอาเซียน สำหรับอาเซียนจัดเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของจีนโดยมีสัดส่วนการค้าเป็นร้อยละ 9.98 ของการค้ารวมของจีนอีกทั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนจีนเป็นตลาดที่มีผู้บริโภคจำนวน 1.92 พันล้านคน และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมูลค่า 10.09 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ เป็นเขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดในโลก

2. เขตการค้าเสรีอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN Korea Free Trade Area: AKFTA) สาธารณรัฐเกาหลีเป็นประเทศที่สองที่เป็นคู่เจรจาเขตการค้าเสรีกับอาเซียน โดยในปี ค.ศ.2005 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี โดยมุ่งขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกัน เพื่อให้ประเทศภาคีความตกลงฯ

¹¹ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). AEC FACT Book: One Vision, One Identity, One Community. หน้า 62-63.

¹² กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). ความตกลงเขตการค้าเสรี อาเซียน – จีน (Asean-China Free Trade Agreement : ACFTA). ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/5071/-1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-1-2-3-4>

สามารถลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาให้น้อยลง¹³ อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี ได้ลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างครอบคลุม ระหว่างอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี รวมทั้งความตกลงอีก 4 ฉบับเพื่อจัดตั้ง เขตการค้าเสรี โดยในปี ค.ศ.2009 สาธารณรัฐเกาหลีเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ อันดับที่ 5 ของอาเซียนโดยมีมูลค่าการค้าระหว่างกัน 74,700 ล้านดอลลาร์ ส่วนมูลค่าการลงทุนทางตรงจากสาธารณรัฐเกาหลีมายังอาเซียน มีมูลค่า 1,400 ล้านดอลลาร์ มูลค่าการค้าระหว่างกัน 97,294.22 ล้านดอลลาร์

3. ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN Japanese Closer Economic Partnership: AJCEP) อาเซียนและญี่ปุ่นได้ ลงนามความตกลงฉบับนี้เมื่อเมษายน ค.ศ.2007 และความตกลงนี้มีผลบังคับใช้ในปี เดียวกัน มีสาระสำคัญครอบคลุมการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน และ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยใน ค.ศ.2010 อาเซียนและญี่ปุ่นมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ มวลรวมภายใน 6.4 ล้านดอลลาร์ การค้าระหว่างอาเซียนและญี่ปุ่นมีมูลค่า 213.9 พันล้านเหรียญสหรัฐ

4. เขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (ASEAN Australia New Zealand Free Trade Area: AANZFTA) อาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ได้ลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 และมี ผลบังคับใช้ 1 มกราคม ค.ศ.2009 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดเสรีและอำนวยความสะดวก ในการค้าสินค้าระหว่างประเทศภาคีอย่างก้าวหน้าเป็นลำดับ โดยมุ่งเน้น การลดอุปสรรคทางการค้าให้เหลือน้อยที่สุด สร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจของกลุ่ม

¹³ กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). ความตกลงการค้าเสรี อาเซียน – เกาหลี(ASEAN – Republic of Korea Free Trade Agreement: AKFTA). ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/5064/Project-TH-KOR-AEC>

ประเทศภาคีให้มีความลึกซึ้งและกว้างขวาง ยิ่งขึ้น ตลอดจน ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายทางธุรกิจ เพิ่มการค้าและการลงทุน และสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป¹⁴ ซึ่งจำนวนประชากรของทั้ง 12 ประเทศ รวมกันเป็น 616 ล้านคน และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติมูลค่า 2.61 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2009 โดยในปี 2010 การค้าระหว่างสองฝ่ายมีมูลค่า 57.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลก ปรากฏว่ามูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจากนักลงทุนออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ได้เพิ่มขึ้นจาก 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2008 เป็น 14.9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ

5. เขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (ASEAN India Free Trade Area: AIFTA) อาเซียนและอินเดียนามในความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดียซึ่งความตกลงดังกล่าวมีผลบังคับใช้ ค.ศ. 2010 ซึ่งการจัดทำเขตการค้าเสรี (FTA) และความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น (CEP) ของอาเซียนต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงจะช่วยเหลือเสริมบทบาทให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางของโครงสร้างสถาปัตยกรรมอย่างเด่นชัด นอกจากนี้การบูรณาการเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับเอเชียตะวันออกเฉียง ยังมีความก้าวหน้าตามลำดับเห็นได้จากการริเริ่มผ่อนคลายกฎการค้า โดยให้ความสำคัญกับกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า การจำแนกพิภคศุลกากร พิธีการศุลกากร และความร่วมมือทางเศรษฐกิจก่อน นอกจากนี้อาเซียนยังมีบทบาทสำคัญในเวทีภูมิภาคต่างๆ อีก เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) การประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia Europe Meeting: ASEM) และการมีส่วนร่วมในการเจรจาพหุภาคีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)

ในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของอาเซียนกับประเทศนอกกลุ่มนั้น

¹⁴ กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (Agreement Establishing the ASEAN - Australia - New Zealand Free Trade Area: AANZFTA). ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.dft.go.th/th-th/DetailHotNews/ArticleId/5060/aec-newz-aus>

ได้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1970 แล้ว โดยในช่วงแรกอาเซียนเริ่มมีความสัมพันธ์นอกภูมิภาคครั้งแรกกับสหภาพยุโรป ต่อมาอาเซียนก็มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศคู่เจรจา 9 ประเทศได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น จีน สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย แคนาดา สหรัฐฯ รัสเซีย กับทั้งอาเซียนยังมีความสัมพันธ์กับองค์กรระดับภูมิภาคที่เป็นสากล ซึ่งได้แก่สหภาพยุโรปอีกด้วย

2.6 อาเซียนกับประเทศคู่เจรจา¹⁵

ตลอดระยะเวลามากกว่า 50 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association Of Southeast Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2510 ตามปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) และได้ก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในปี พ.ศ.2558 อาเซียนได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเร่งเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งทางด้านกายภาพ กฎระเบียบ และระหว่างประชาชน เพื่อให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างแท้จริง

อาเซียนได้ขยายความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีภายนอก (ASEAN External Relations) เพื่อสนับสนุนการสร้างประชาคมอาเซียนและส่งเสริมให้มหาอำนาจมีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ โดยให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ในโครงสร้างสถาปัตยกรรมภูมิภาคภายใต้กรอบการประชุมสุดยอดอาเซียนบวกสาม (ASEAN Plus Three) การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการดำเนินความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและภาคีภายนอกอื่นๆ โดยมีท่าทีหนึ่งเดียวของอาเซียนเพื่อส่งเสริมบทบาทและรักษาผลประโยชน์ของอาเซียนเป็นสำคัญ

¹⁵ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน: ความสัมพันธ์กับภายนอก. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/th/partnership/9541>

ปัจจุบันอาเซียนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ 10 คู่เจรจาซึ่งประกอบด้วย 9 ประเทศและ 1 องค์การระดับภูมิภาคได้แก่ อาเซียน-ญี่ปุ่น, อาเซียน-ออสเตรเลีย, อาเซียน-นิวซีแลนด์, อาเซียน-สหรัฐฯ, อาเซียน-แคนาดา, อาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี, อาเซียน-อินเดีย, อาเซียน-จีน, อาเซียน-รัสเซีย, อาเซียน-สหภาพยุโรป โดยอาเซียนมีความสัมพันธ์ทั่วไปและความร่วมมืออาเซียนกับประเทศคู่เจรจาในมิติ 3 เสา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.6.1 อาเซียน-ญี่ปุ่น¹⁶ อาเซียนและญี่ปุ่นเริ่มความสัมพันธ์ในฐานะคู่เจรจาอย่างไม่เป็นทางการในปี พ.ศ.2516 และเป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) อย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 ในโอกาสครบรอบ 30 ปี ความสัมพันธ์คู่เจรจาระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น มีการจัดประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น สมัยพิเศษขึ้น (ASEAN-Japan Commemorative Summit) พ.ศ.2556 ที่กรุงโตเกียว ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่นได้รับการยกระดับเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Partner) ทั้งสองฝ่ายมีการลงนามปฏิญญาโตเกียวว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนที่มีพลวัตและยั่งยืนระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่นในสหัสวรรษใหม่ (Tokyo Declaration for the Dynamic and Enduring ASEAN-Japan Partnership in the New Millennium) และรับรองแผนปฏิบัติการอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Plan of Action)

- มิติด้านด้านการเมืองและความมั่นคง (1) ในปี พ.ศ.2556 นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบาย “Proactive Contribution to Peace” ซึ่งมุ่งเน้นให้ญี่ปุ่นมีบทบาทด้านความมั่นคงในภูมิภาคให้มากขึ้น รวมถึงเสนอให้มีการเจรจาโต๊ะกลมระหว่างรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนและญี่ปุ่น (2) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 20 เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ญี่ปุ่นต้องการให้อาเซียนมีบทบาทในความร่วมมือ Indo-Pacific และในปัญหาทะเลจีนใต้ และสนับสนุนให้เริ่มมีการเจรจาจัดทำ Code of Conduct (COC) in the South

¹⁶ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน - ญี่ปุ่น. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190508-172804-086961.pdf>

China Sea ที่มีประสิทธิภาพ (effective) เพื่อหารือเรื่องภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (3) ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน-ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2561 ที่สิงคโปร์ อาเซียนยินดีกับการครบรอบ 45 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น ซึ่งครอบคลุมในทุกด้าน และนำไปสู่สันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค (4) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน – ญี่ปุ่น ครั้งที่ 21 เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2561 ที่สิงคโปร์ ทั้งสองฝ่ายได้ออกแถลงการณ์ร่วม (Joint Statement) ในโอกาสครบรอบ 45 ปี ความสัมพันธ์ประเทศคู่เจรจาระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น โดยที่ประชุมฯ เห็นพ้องที่จะเสริมสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่และอาชญากรรมข้ามชาติ รวมทั้งการก่อการร้าย ความมั่นคงทางทะเล และความมั่นคงทางไซเบอร์ และสนับสนุนการเจรจาจัดทำ Work Plan for Cooperation to Combat Terrorism ฉบับใหม่ ซึ่งจะส่งเสริมความสัมพันธ์ในทุกระดับผ่านการสร้างขีดความสามารถและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ตลอดจนยินดีกับการจัดตั้ง ASEAN-Japan Cyber security Capacity Building Centre ในไทย

• มิติด้านเศรษฐกิจ (1) ในปี พ.ศ.2560 ญี่ปุ่นเป็นคู่ค้าอันดับที่ 4 ของอาเซียน โดยการค้าระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น มีมูลค่ากว่า 217,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อีกทั้งมีการลงทุนโดยตรง (Foreign Direct Investment) จากญี่ปุ่นมูลค่ากว่า 13,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐไปยังอาเซียน จัดเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศคู่เจรจา ทั้งสองฝ่ายได้ตั้งเป้าขยายการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุนเป็นสองเท่าภายในปี พ.ศ.2565 (เฉลี่ยร้อยละ 7.18 ต่อปี) เพื่อให้การค้าสินค้านี้อีกมีมูลค่า 524,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และการลงทุนมีมูลค่า 41,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีแผนงานยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่นระยะ 10 ปี (2555-2565) เป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งครอบคลุม 3 สาขา ได้แก่ การส่งเสริมการค้าระหว่างอาเซียนเข้ากับภูมิภาคเอเชียตะวันออก, ส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมให้เข้มแข็งภายใต้โครงสร้างอุตสาหกรรมที่ทันสมัย และ พัฒนาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนในภูมิภาค (2) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2560 ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายนวัตกรรมอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-

Japan Innovation Network: AJIN) เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี และเกิดความเชื่อมโยงระหว่างภาคธุรกิจของอาเซียนกับญี่ปุ่น โดยได้รับทุน 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (3) ในปี พ.ศ.2551 อาเซียนและญี่ปุ่นได้ลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน ครอบคลุมการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน และส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ล่าสุดอยู่ระหว่างกระบวนการจัดทำพิธีสารแก้ไขความตกลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) การแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชน ญี่ปุ่นส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและเยาวชนหลายโครงการ เช่น Japan East Asia Network of Exchange for Student and Youth (JENESYS 2.0) หรือ โครงการ WA Project เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างเอเชียและญี่ปุ่น, โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ (Ship for Southeast Asian Youth Programme: SSEAYP) และ Sport for Tomorrow (2) ความร่วมมือด้านผู้พิการ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2558 ญี่ปุ่นเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน-ญี่ปุ่น ว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศและคนพิการ ที่กรุงโตเกียว เพื่อเป็นเวทีหารือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม เกี่ยวกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งเสริมบทบาทและคุณภาพชีวิตคนพิการ และได้รับรอง “Tokyo Recommendations on International Cooperation and Disability 2015 and Beyond in the ASEAN Region” (3) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นสำคัญของไทยและภูมิภาคเอเชีย (ไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบหรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ในปี 2568 (ค.ศ. 2025) และเป็นประเด็นหนึ่งใน UHC Health Development Agenda ที่กระทรวงสาธารณสุขกำลังขับเคลื่อนการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประชาคมอาเซียน โดยไทยต้องการเป็นศูนย์กลางทางวิชาการสำหรับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับแบบอย่างและประสบการณ์การดูแลผู้สูงอายุ

ในอาเซียน ทั้งนี้ไทยมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจัดการ
ดูงานและฝึกอบรมให้แก่ผู้ดูแลสุขภาพ นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับ
กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และ JICA โดยร่วมมือกันพัฒนารูป
แบบการให้บริการทางสุขภาพและสวัสดิการสังคมเชิงบูรณาการโดยชุมชนอีกด้วย

2.6.2 อาเซียน-ออสเตรเลีย¹⁷ อาเซียนและออสเตรเลียเป็นคู่เจรจา
(Dialogue Partner) ที่เก่าแก่ที่สุดของอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 โดยออสเตรเลีย
ได้รับการยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership)
เมื่อปีพ.ศ.2557 ในโอกาสฉลองครบรอบ 40 ปีความสัมพันธ์คู่เจรจาระหว่าง
อาเซียน – ออสเตรเลีย มีการจัดประชุมสุดยอดอาเซียน - ออสเตรเลีย สมัยพิเศษ
เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2557 ที่กรุงเนปยีดอ และมีการรับรองแผนปฏิบัติ
อาเซียน – ออสเตรเลียเพื่อการดำเนินตามความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Plan
of Action to Implement the ASEAN-Australia Strategic Partnership)
ค.ศ. 2015 – 2019 ในการประชุมดังกล่าว โดยปกติการประชุมสุดยอดอาเซียน-
ออสเตรเลีย จะจัดขึ้นเป็นประจำทุก 2 ปี (ASEAN-Australia Biennial Summit)
โดยการประชุมครั้งแรกจัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2559 ที่เวียงจันทน์ และครั้งที่ 2 ออสเตรเลีย
เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดอาเซียน – ออสเตรเลีย สมัยพิเศษ (ASEAN-
Australia Special Summit) ขึ้นที่นครซิดนีย์ ระหว่างวันที่ 17-18 มีนาคม
พ.ศ.2561 ในการประชุมสุดยอดอาเซียน – ออสเตรเลีย เมื่อปี พ.ศ.2561
ทั้งสองฝ่ายได้ประกาศข้อริเริ่ม 15 โครงการ โดยมุ่งเน้นประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายมี
ผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการรับรองเอกสารผลลัพธ์ จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ ปฏิญญา
ซิดนีย์ (Sydney Declaration) และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการ
ต่อต้านการก่อการร้ายสากลระหว่างอาเซียนกับออสเตรเลีย (ASEAN-Australia
MoU on Cooperation to Combat International Terrorism)

¹⁷ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – ออสเตรเลีย. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก
<http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-104448-809251.pdf>

- มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (1) ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญกับการรับมือกับปัญหาความมั่นคงและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย ความมั่นคงทางทะเล ความมั่นคงทางไซเบอร์ และการลักลอบค้ามนุษย์ ในปี พ.ศ.2561 ได้มีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นข้อริเริ่มที่ประกาศในการประชุมสุดยอดอาเซียน - ออสเตรเลีย สมัยพิเศษ ที่นครซิดนีย์ (2) ทั้งสองฝ่ายมีความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และการย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติภายใต้โครงการออสเตรเลีย-เอเชีย เพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ (ASEAN-Asia Program to Combat Trafficking in Persons: AAPTIP) อีกทั้ง ไทยพร้อมจะเป็นเจ้าภาพร่วมกับออสเตรเลียในการจัดประชุมเพื่อส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร ในการปฏิบัติตามอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children) ในปี พ.ศ.2562 (3) ทั้งสองฝ่ายจะขยายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวกรองระหว่างกันและ การเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการชายแดนในอาเซียนและภูมิภาค เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพและความมั่นคงอันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาคและประชาชน

- มิติด้านเศรษฐกิจ (1) ในปี พ.ศ.2560 ออสเตรเลียเป็นคู่ค้าอันดับที่ 7 ของอาเซียน มูลค่าการค้าระหว่างสองฝ่าย มากกว่า 59,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ออสเตรเลียมีการลงทุนโดยตรง (FDI) ไปยังอาเซียนมากกว่า 21,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จัดเป็นอันดับที่ 6 ของประเทศคู่เจรจา (2) ออสเตรเลียเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันดับที่ 5 ของอาเซียน (3) อาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ มีการลงนามความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (AANZFTA) ร่วมกันเมื่อปี พ.ศ.2552 โดยมีเป้าหมายในการขจัดภาษีร้อยละ 96 ของรายการสินค้าส่งออกภายในปี พ.ศ.2563 เพื่อส่งเสริมการส่งออกสินค้าระหว่างกัน (4) ออสเตรเลียสนับสนุนการพัฒนาโครงการสร้างพื้นฐานอาเซียนและการร่วมตัวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านโครงการ ASEAN-Australia Development Cooperation Program Phase II

- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) อาเซียนและออสเตรเลียมีความร่วมมือด้านการศึกษาผ่านเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network: AUN) และโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาผ่านแผนโคลัมโบฉบับใหม่ (New Colombo Plan) ซึ่งปัจจุบันครอบคลุมประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศแล้ว ปัจจุบันมีนักศึกษาจากประเทศออสเตรเลียภายใต้โครงการดังกล่าวในประเทศสมาชิกอาเซียน ประมาณ 40,000 คน อีกทั้ง กระทรวงการต่างประเทศและการค้าออสเตรเลียได้จัดตั้งสภาออสเตรเลีย-อาเซียน (Australia-ASEAN Council) เมื่อปี พ.ศ.2558 เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชน และเสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ขณะเดียวกัน มีนักเรียน/นักศึกษาจากประเทศสมาชิกอาเซียนศึกษาอยู่ในออสเตรเลีย ประมาณ 120,000 คน (2) ออสเตรเลียให้การสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานอาเซียนเพื่อความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในการจัดการภัยพิบัติ (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on disaster management: AHA Centre) พร้อมทั้งจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานที่ AHA Centre ด้วย

2.6.3 อาเซียน-นิวซีแลนด์¹⁸ อาเซียนและนิวซีแลนด์เป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 ในโอกาสครบรอบ 40 ปี ความสัมพันธ์คู่เจรจาระหว่างอาเซียน – นิวซีแลนด์ มีการจัดประชุมสุดยอดอาเซียน-นิวซีแลนด์ สมัยพิเศษขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2558 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้นำสองฝ่ายประกาศยกระดับให้นิวซีแลนด์เป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) รวมทั้งมีการรับรองแผนปฏิบัติการเพื่อปฏิบัติตามแถลงการณ์ร่วมอาเซียน-นิวซีแลนด์ว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ พ.ศ.2559-2563 (Plan of Action to Implement the Joint Statement for ASEAN-New Zealand Strategic Partnership 2016-2020)

¹⁸ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – นิวซีแลนด์. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-143542-775727.pdf>

- **มิติด้านการเมืองและความมั่นคง** (1) อาเซียนและนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญและมีความร่วมมือในประเด็นต่างๆ เช่น การลดและไม่แพร่ขยายอาวุธ มาตรการสร้างความไว้วางใจ การทูตเชิงป้องกัน การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงทางไซเบอร์ และความร่วมมือทางทะเล เป็นต้น (2) นิวซีแลนด์มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกรอบการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defense Ministers Meeting Plus: ADMM-Plus) และการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF)

- **มิติด้านเศรษฐกิจ** (1) ในปี พ.ศ.2560 นิวซีแลนด์เป็นคู่ค้าอันดับที่ 10 ของอาเซียน มูลค่าการค้าระหว่างสองฝ่าย มากกว่า 9,523 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นิวซีแลนด์มีการลงทุนโดยตรง (FDI) ไปยังอาเซียนมูลค่า 326.24 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จัดเป็นอันดับที่ 9 ของประเทศคู่เจรจา (2) การค้าและการลงทุนระหว่างอาเซียนกับนิวซีแลนด์มีเครื่องมือที่สำคัญ คือ ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area: AANZFTA) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ.2553 โดยนิวซีแลนด์คาดว่าจะร้อยละ 100 ของจำนวนรายการสินค้าจะปรับลดภาษีเป็น 0 ภายในปี พ.ศ.2563 นอกจากนี้ นิวซีแลนด์มีส่วนร่วมในการเจรจาจัดทำความตกลงพันธมิตรทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ด้วย (3) นิวซีแลนด์ส่งเสริมความเชื่อมโยง (Connectivity) กับอาเซียน โดยเฉพาะมิติด้าน ภาวะเทียบ รวมทั้งผลักดันความเชื่อมโยงทางอากาศ (air link) ตลอดจนเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2558 ในฐานะประเทศก่อตั้งและเป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่เข้าร่วมการลงทุนดังกล่าว

- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) นิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงในระดับประชาชน (people-to-people) โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา วัฒนธรรม เยาวชน และผู้ประกอบการ ผ่าน New Zealand Aids Programme ประจำปี พ.ศ.2558-2562 ซึ่งเพิ่มเงินช่วยเหลือเป็น 208 ล้านดอลลาร์ นิวซีแลนด์ ให้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะประเทศ CLMV (2) ซอร์ริเริ่มและโครงการที่สำคัญ เช่น การให้ทุนการศึกษา การแลกเปลี่ยนนักรัฐกิจรุ่นใหม่ และการจัดการภัยพิบัติ โดยเมื่อปี พ.ศ.2560 นิวซีแลนด์ประกาศให้ทุน ASEAN@50 Fellowship ในโอกาสครบรอบ 50 ปี การสถาปนาอาเซียน จำนวน 5 ทุน แก่นักวิชาการอาเซียน ซึ่งนักวิชาการไทย 2 คนได้รับคัดเลือกเป็นผู้รับทุนดังกล่าวด้วย

2.6.4 อาเซียน-สหรัฐฯ¹⁹ อาเซียนและสหรัฐฯ เป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 โดยสหรัฐฯ ได้รับการยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) เมื่อปี พ.ศ.2558 ประธานาธิบดีโอบามา ได้เชิญผู้นำอาเซียนเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน – สหรัฐฯ สมัยพิเศษที่ ซันนีแลนด์ เมืองแรนโซมิราจ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ระหว่างวันที่ 15–16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559 และเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 มีการจัดการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ สมัยพิเศษ ในโอกาสครบรอบ 40 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ ที่กรุงมะนิลา โดยสหรัฐฯ ยืนยันจะร่วมมือกับอาเซียนในการเสริมสร้างเสถียรภาพ ความมั่นคง และความมั่งคั่งในภูมิภาค ในการประชุมสุดยอดอาเซียน – สหรัฐฯ ครั้งที่ 3 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ สำหรับการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐฯ ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ที่สิงคโปร์ ที่ประชุมได้รับรองถ้อยแถลงผู้นำอาเซียน – สหรัฐฯ ว่าด้วยความร่วมมือด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ (ASEAN-U.S. Leaders’ Statement on Cybersecurity Cooperation) ซึ่งเป็นการเน้นย้ำการส่งเสริมความ

¹⁹ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – สหรัฐอเมริกา. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-104857-673937.pdf>

ร่วมมือระหว่างอาเซียนกับสหรัฐฯ ในการส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ทางไซเบอร์ในภูมิภาคที่สันติ มั่นคง และมีภูมิคุ้มกัน

- มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (1) อาเซียนและสหรัฐฯ ย้ำถึงความสำคัญของการร่วมมือกับประเด็นท้าทายต่างๆ ได้แก่ ความมั่นคงทางทะเล การก่อการร้ายและแนวคิดสุดโต่ง ความมั่นคงทางไซเบอร์ ความมั่นคงทางสุขภาพ การค้ามนุษย์ การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ รวมถึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาแนวคิดอินโด-แปซิฟิก ความเป็นแกนกลางของอาเซียน ซึ่งจะเป็นการสร้างดุลยภาพใหม่ทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาค (2) สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกลไกที่อาเซียนเป็นตัวนำ ได้แก่ การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) และการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting-Plus: ADMM-Plus) (3) ความร่วมมืออาเซียน-สหรัฐฯ ในมิติด้านความมั่นคงเพื่อรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในรูปแบบใหม่จะช่วยส่งเสริมเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ส่งผลให้ประชาชนดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข มั่นคง และปลอดภัย
- มิติด้านเศรษฐกิจ (1) สหรัฐฯ เป็นคู่ค้าลำดับที่ 3 และคู่ลงทุนอันดับที่ 4 ของอาเซียน (2) มูลค่าการค้าระหว่างสองฝ่ายในปี 2560 (ค.ศ.2017) มีมูลค่า 248 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยอาเซียนส่งออกไปสหรัฐฯ 170 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าจากสหรัฐฯ 78 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และมูลค่าการลงทุนกว่า 5.4 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ (3) อาเซียนและสหรัฐฯ มีการจัดทำแผนงานความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนภายใต้กรอบความตกลงด้านการค้าและการลงทุนอาเซียน-สหรัฐฯ (ASEAN – U.S. Trade and Investment Framework Agreement: TIFA) เป็นประจำทุกปี เพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยสหรัฐฯ มีข้อริเริ่มเพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสหรัฐฯ และอาเซียน (U.S. ASEAN Expanded Economic Engagement (E3) Initiative)

ซึ่งเป็นข้อเสนอภายใต้ ASEAN – U.S. TIFA โดยมีสาระสำคัญที่เน้นการวางรากฐานสำหรับอาเซียนเพื่อเข้าสู่ความตกลงด้านการค้าที่มีมาตรฐานสูง ซึ่งปัจจุบันอาเซียนและสหรัฐฯ อยู่ระหว่างการหารือเพื่อให้สามารถยอมรับหลักการร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังมีโครงการสนับสนุนการเจริญเติบโตอย่างครอบคลุมของอาเซียนผ่านนวัตกรรมการค้า และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Inclusive Growth of ASEAN through Innovation, Trade and E-commerce - IGNITE) (4) อาเซียนคาดหวังให้สหรัฐฯ คงความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจสำคัญกับอาเซียน โดยมีเป้าหมายคือการค้าที่มีกฎเกณฑ์เสรีและเป็นธรรม มีระบบธรรมาภิบาล ผ่านการใช้ประโยชน์จากความตกลง/ความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจที่มีอยู่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะผ่านกองทุนข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ สำหรับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก วงเงิน 113 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อสนับสนุนภาคธุรกิจในสาขาเศรษฐกิจดิจิทัล พลังงานและโครงสร้างพื้นฐาน (5) ความร่วมมือและโครงการสนับสนุนต่างๆ จากสหรัฐฯ จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเฉพาะเพิ่มการลงทุนของเอกชนสหรัฐฯ ในภูมิภาค ยังผลถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความกินดีอยู่ดีของประชาชนอาเซียนโดยรวม

- มิติด้านด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) สหรัฐฯ สนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในอาเซียน การส่งเสริมบทบาทสตรีการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย นอกจากนี้ อาเซียนและสหรัฐฯ ยังให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการและการบรรเทาผลจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการจัดการทรัพยากรน้ำผ่านความร่วมมือในกรอบสหประชาชาติกรอบอนุภูมิภาคและความร่วมมือระดับทวิภาคี (2) โครงการต่างๆ ที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุน เช่น การให้ทุนการศึกษาฟูลไบรท์ (Fulbright U.S.-ASEAN Visiting Scholars Initiative) โครงการสำหรับเยาวชน Young Southeast Asian Leaders Initiative (YSEALI) รางวัลสำหรับนักวิทยาศาสตร์สตรีของอาเซียน (ASEAN-U.S. Science Prize for Women) และโครงการรับนักศึกษา

จากอาเซียนเข้าไปฝึกงานในบริษัทชั้นนำของสหรัฐฯ เป็นต้น (3) ประชาชนอาเซียนจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากโครงการความร่วมมือต่างๆ ที่มีส่วนช่วยในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน และยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ และความไว้วางใจระหว่างกัน ในอาเซียนและระหว่างอาเซียนและสหรัฐฯ และเป็นความร่วมมือสร้างเครือข่ายในด้านความเชื่อมโยงกันระหว่างประชาชน นอกจากนี้ ยังเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของอาเซียนให้มีความพร้อมในการรับมือกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2.6.5 อาเซียน-แคนาดา²⁰ ความสัมพันธ์อาเซียน-แคนาดา เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2520 และมีการลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านเศรษฐกิจอาเซียน-แคนาดา (ASEAN-Canada Economic Cooperation Agreement: ACECA) เมื่อปี พ.ศ.2524 ในโอกาสฉลองครบรอบ 35 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-แคนาดา เมื่อปี พ.ศ.2555 มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การแถลงข่าวร่วมเพื่อแสดงความยินดีในโอกาสฉลองครบรอบ 35 ปี ของความสัมพันธ์อาเซียน-แคนาดา และการแข่งขันตราสัญลักษณ์การฉลองครบรอบ 35 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-แคนาดา สำหรับโอกาสฉลองครบรอบ 40 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-แคนาดา เมื่อปี พ.ศ.2560 มีการจัดประชุมสุดยอดอาเซียน-แคนาดา ในโอกาสครบรอบ 40 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-แคนาดา เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ที่กรุงมะนิลา และมีการออก Co-Chairs' Press Statement of the ASEAN-Canada Commemorative Summit on the Occasion of the 40th Anniversary of the Establishment of ASEAN-Canada Dialogue Relations เป็นเอกสารผลลัพธ์ของการประชุม แคนาดามีความประสงค์จะยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ซึ่งไทยเห็นว่าอาจยังไม่มี ความเร่งด่วนในการยกระดับความสัมพันธ์ฯ ในขณะนี้ โดยแคนาดาอาจเร่งเสริม

²⁰ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – แคนาดา. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-104943-232882.pdf>

สร้างความร่วมมือกับอาเซียนในทุกมิติให้มีความคืบหน้าและเป็นรูปธรรมมากกว่านี้เสียก่อน อย่างไรก็ตาม หากอาเซียนมีฉันทามติให้ยกระดับความสัมพันธ์ไทยที่พร้อมจะสนับสนุน ซึ่งอาจจะดำเนินการในกรอบเวลาที่สำนักเลขาธิการอาเซียนเสนอ คือ ในปี พ.ศ.2563

- **มิติด้านการเมืองและความมั่นคง** (1) ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน การลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นฐาน การสร้างความไว้วางใจ การทูตเชิงป้องกัน การรักษาสันติภาพ การต่อต้านการก่อการร้าย การไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ความมั่นคงทางทะเล และการส่งเสริมการพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนในอาเซียน (2) ทั้งสองฝ่ายมีกลไกความร่วมมือในมิติความมั่นคงและการเมืองต่างๆ ที่อาเซียนมีบทบาท ได้แก่ การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ว่าด้วยเรื่องความมั่นคงปลอดภัย (ASEAN Regional Forum: ARF) และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านการปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ บวกแคนาดา (Senior Officials Meeting on Transnational Crime (SOMTC) Plus Canada Consultations) (3) แคนาดามีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) และได้แจ้งความประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ในคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ และคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงทางทะเล ภายใต้กรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting-Plus: ADMM-Plus) (4) การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน การลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นฐาน และการก่อการร้ายในอาเซียนจะนำไปสู่การสร้างสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคอาเซียนและเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งจะช่วยเหลืออำนวยความสะดวกการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของอาเซียนต่อไป

- **มิติด้านเศรษฐกิจ** (1) ในปี พ.ศ.2560 แคนาดาเป็นคู่ค้าอันดับที่ 9 ของอาเซียน มูลค่าการค้าระหว่างสองฝ่าย มีมูลค่า 13.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แคนาดามีการลงทุนโดยตรง (FDI) ไปยังอาเซียนประมาณ พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จัดเป็นอันดับที่ 8 ของประเทศคู่เจรจา (2) แคนาดาให้ความช่วยเหลืออาเซียน

ในเสาเศรษฐกิจรวมมูลค่าประมาณ 22.9 ล้านดอลลาร์แคนาดา โดยเน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน การเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (PPPs) การค้า การลงทุน และความช่วยเหลือทางเทคนิค การพัฒนา SMEs การลดช่องว่างด้านการพัฒนา ภาคการเกษตรและอาหาร โดยมีกลไกสำคัญ เช่น การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจอาเซียน-แคนาดา (ASEAN SEOM-Canada Consultations) สภาธุรกิจอาเซียน-แคนาดา (Canada-ASEAN Business Council: CABC) และ ASEAN-Canada Trade Policy Dialogue (3) อาเซียนและแคนาดาอยู่ระหว่างการหารือเกี่ยวกับการจัดทำความตกลงในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับแคนาดา ที่ผ่านมา อาเซียนได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยทางเศรษฐกิจเพื่ออาเซียนและเอเชียตะวันออก (Economic Research Institute for ASEAN and East Asia: ERIA) ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศและการค้าแคนาดา ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงฯ (4) ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการจัดทำการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและแคนาดา โดยในเบื้องต้นการศึกษาพบว่าความตกลงฯ จะส่งผลให้ GDP ของอาเซียนเพิ่มขึ้น 39.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ร้อยละ 1.6) และ GDP ของแคนาดาเพิ่มขึ้น 5.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ร้อยละ 0.3) ซึ่งนับเป็นโอกาสด้านการค้า และการลงทุนของภาคเอกชนอาเซียนและแคนาดา

- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) แคนาดาให้ความสำคัญในประเด็นต่างๆ ได้แก่ สิทธิสตรี สิทธิแรงงานข้ามชาติ การบริหารจัดการภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การรับมือด้านสาธารณสุขและโรคระบาด การศึกษา และแรงงาน (2) แคนาดาให้ความช่วยเหลืออาเซียนอย่างต่อเนื่อง รวมมูลค่า 42.7 ล้านดอลลาร์แคนาดา ผ่านโครงการต่างๆ เช่น การสนับสนุนโครงการ Protection and Promotion of the Rights of ASEAN Migrant Workers (Triangle in ASEAN) Initiative และโครงการ Inclusive Growth through Advancing Women's Economic Empowerment Initiative (3) แคนาดาให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของอาเซียนผ่านการสนับสนุนทุนการศึกษา Canada-ASEAN Scholarships and Educational Exchanges for Development (SEED)

วงเงิน 10 ล้านดอลลาร์แคนาดา เพื่อให้ให้นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของอาเซียนไปศึกษาหรือทำวิจัยระยะสั้นในประเทศแคนาดา โดยทุนการศึกษาครอบคลุมสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาของอาเซียนได้นำความรู้ดังกล่าวกลับมาพัฒนาอาเซียนต่อไป (4) ประชาชนจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากการเพิ่มพูนขีดความสามารถผ่านโครงการ/กิจกรรมการฝึกอบรมในด้านต่างๆ รวมทั้งทุนการศึกษาที่แคนาดาให้การสนับสนุนอาเซียน อันจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของอาเซียนและช่วยสร้างความพร้อมให้กับประชาชนของอาเซียน ให้สามารถรับมือกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2.6.6 อาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี²¹ อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลีเป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี ครั้งที่ 13 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2553 ที่กรุงฮานอย เห็นชอบให้ยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic partnership) โดยรับรองปฏิญญาร่วมว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความรุ่งเรือง (Joint Declaration on ASEAN-ROK Strategic Partnership for Peace and Prosperity) และแผนปฏิบัติการอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN-ROK Plan of Action) เพื่อดำเนินการตามปฏิญญาดังกล่าวระหว่างปี พ.ศ.2554-2558 โดยสาธารณรัฐเกาหลีต้องการเสริมสร้างความร่วมมืออาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลีใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน (2) การสร้างประชาคมที่รักสันติภาพที่ประชาชนมีความปลอดภัย และ (3) ความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันเพื่อการเจริญเติบโตไปพร้อมๆ กัน

²¹ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – สาธารณรัฐเกาหลี. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190508-173447-171786.pdf>

- มิติด้านการเมืองและความมั่นคง ในปี พ.ศ.2547 สาธารณรัฐเกาหลีได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia:TAC) ต่อมา ในปี พ.ศ.2548 ได้ลงนามปฏิญญาร่วมว่าด้วยความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายสากล (Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism) กับ อาเซียน และตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา ได้มีการจัดการประชุม ASEAN-ROK Senior Officials' Consultations on Transnational Crime เป็นประจำทุกปี
- มิติด้านเศรษฐกิจ (1) ในปี พ.ศ.2560 สาธารณรัฐเกาหลีเป็นคู่ค้าอันดับที่ 5 ของอาเซียน มูลค่าการค้าระหว่างสองฝ่าย มีมูลค่า 124,251 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มูลค่าการลงทุนโดยตรง (FDI) จากสาธารณรัฐเกาหลีไปยังอาเซียน มีมูลค่า 5,743 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จัดเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศคู่เจรจา (2) ในปี พ.ศ.2552 ได้มีการจัดตั้งศูนย์อาเซียน-เกาหลี (ASEAN-Korea Centre) ขึ้นที่กรุงโซล เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน (3) สาธารณรัฐเกาหลีได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อประสานงานกับคณะกรรมการประสานงานอาเซียนว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในภูมิภาค (ASEAN Connectivity Coordinating Committee: ACCC) และได้ให้ความช่วยเหลือโครงการภายใต้ข้อริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) อีกทั้งได้ให้เงินสนับสนุนโครงการ IAI 5 โครงการ ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2546-2549 เป็นเงิน 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และให้เพิ่มอีกในช่วงปี พ.ศ.2550-2554 และ พ.ศ.2555-2559 ช่วงละ 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (4) นอกจากนี้ อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลียังมีความร่วมมือในกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับสาธารณรัฐเกาหลี (Mekong-ROK Cooperation: MRC) โดยมีความร่วมมือ 3 กลุ่มใน 6 สาขาความร่วมมือ ได้แก่ *ความร่วมมือด้านความเชื่อมโยง: โครงสร้างพื้นฐาน และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร* *ความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน: การพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการน้ำ* *การพัฒนาที่มีประชาชนเป็น*

ศูนย์กลาง: การเกษตรและการพัฒนาชนบท และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ
สาธารณรัฐเกาหลี ได้สนับสนุนงบประมาณกองทุน Mekong-ROK Cooperation
Fund (MKCF) จำนวน 1 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2559

- **มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม** (1) ความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างอาเซียนกับสาธารณรัฐเกาหลีดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสาม เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network: AUN) มีการให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน และโครงการ ASEAN-ROK Cyber University เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งจะมีส่วนช่วยการพัฒนาการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียนล่าสุด ภายใต้ความร่วมมือในกรอบ AUN สาธารณรัฐเกาหลีได้ให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาเกาหลีศึกษา จำนวน 25 ทุน แก่นักศึกษาจากกัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว เมียนมา ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม (2) ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมในโอกาสเฉลิมฉลองปีแห่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอาเซียน-สาธารณรัฐเกาหลีและโอกาสครบรอบ 50 ปี ของการสถาปนาอาเซียนในปี พ.ศ.2560 ได้มีพิธีเปิดศูนย์วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Culture House: ACH) ที่นครปูซานขึ้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2560 นับได้ว่าเป็นศูนย์วัฒนธรรมอาเซียนแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นภายนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแห่งแรกในประเทศคู่เจรจาอาเซียน

2.6.7 อาเซียน-อินเดีย²² อาเซียนและอินเดียเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2535 ในลักษณะคู่เจรจาเฉพาะด้าน (Sectoral Dialogue Partner) และยกระดับขึ้นเป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) อย่างสมบูรณ์ เมื่อปี พ.ศ.2538 ต่อมาอาเซียนยกระดับความสัมพันธ์กับอินเดียเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) เมื่อปี พ.ศ.2555 ในการประชุมสุดยอดอาเซียน-อินเดีย สมัยพิเศษ ในโอกาสครบรอบ 20 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-อินเดีย เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2561 อินเดียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอด

²² กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – อินเดีย. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-105340-950664.pdf>

อาเซียน-อินเดีย ในโอกาสครบรอบ 25 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-อินเดีย (ASEAN-India Commemorative Summit) ที่กรุงนิวเดลี โดยที่ประชุมได้รับรองรับรองปฏิญญาเดลี ซึ่งเป็นเอกสารผลลัพธ์ของการประชุมที่มีสาระสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมืออาเซียน-อินเดียในทุกมิติ ผลักดันความเชื่อมโยงระหว่างกัน ลดช่องว่างด้านการพัฒนาและมุ่งขยายความสัมพันธ์ในลักษณะมองไปข้างหน้า และเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2561 ไทยรับหน้าที่ประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-อินเดียต่อจากเวียดนาม เป็นระยะเวลา 3 ปี (วาระปี พ.ศ.2561-2564) และเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561 สิงคโปร์ได้เป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดอาเซียน-อินเดีย อย่างไม่เป็นทางการ ช่วงรับประทานอาหารเช้า (ASEAN-India Informal Breakfast Summit)

- มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (1) อาเซียนและอินเดียให้ความสำคัญกับการต่อต้านการก่อการร้าย ความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล และการพัฒนาแนวคิดอินโด-แปซิฟิก เพื่อให้เกิดเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาค (2) อินเดียได้เข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) และรับรองแถลงการณ์ร่วมกับอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือ เพื่อการต่อต้านการก่อการร้ายสากล เมื่อปี พ.ศ.2539 นอกจากนี้ ในปี พ.ศ.2546 อินเดียเข้าเป็นภาคี Treaty of Amity and Cooperation (TAC) และเข้าร่วมในการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) (3) ความร่วมมือในมิติด้านความมั่นคงกับอินเดียจะช่วยให้อาเซียนสามารถรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคง ในรูปแบบต่างๆ ยังผลให้ภูมิภาคมีเสถียรภาพและความมั่นคง ประชาชนอาเซียนดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข มั่นคง และปลอดภัย

- มิติด้านเศรษฐกิจ (1) อินเดียเป็นคู่ค้าลำดับที่ 6 และคู่ลงทุนอันดับที่ 7 ของอาเซียน (2) มูลค่าการค้ารวมระหว่างอาเซียน-อินเดีย ในปี พ.ศ.2560 (ค.ศ. 2017) มีมูลค่า 71 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยอาเซียนส่งออกไปอินเดีย 31 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าจากอินเดีย 40 พันล้าน

ดอลลาร์สหรัฐฯ (3) อาเซียนและอินเดียมุ่งขยายมูลค่าการค้าและการลงทุนของทั้งสองฝ่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการค้าระหว่างกัน จำนวน 200 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภายในปี ค.ศ.2022 ผ่านการใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดียอย่างเต็มที่ และพัฒนาขีดความสามารถของ MSMEs ของทั้งสองฝ่าย โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและเศรษฐกิจดิจิทัลให้มากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนข้อมติของที่ประชุมสุดยอด RCEP ครั้งที่ 2 ที่มุง്മันจะสรุปการเจรจาความตกลง RCEP ในปี ค.ศ.2019 (4) อินเดียให้ความสำคัญกับประเด็นเศรษฐกิจภาคทะเล (Blue Economy) เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากทรัพยากรทางทะเลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (5) อาเซียนและอินเดียได้ลงนาม ความตกลงการค้าเสรีด้านการค้าบริการและการลงทุน ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2558 (ค.ศ. 2015) (6) อาเซียนและอินเดียให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างรอบด้าน ทั้งทางบก เรือ และอากาศ โดยเฉพาะโครงการทางหลวงสามฝ่าย ไทย-เมียนมา-อินเดีย และการขยายเส้นทางดังกล่าวไปยังเวียดนาม กัมพูชา และ สปป. ลาว (7) อินเดียได้สนับสนุน line of credit จำนวน พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อสนับสนุนโครงการด้านความเชื่อมโยงทางดิจิทัลของอาเซียน (8) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและอินเดียจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความกินดีอยู่ดีของประชาชนอาเซียน

- มิติด้านสังคมและการพัฒนา (1) ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงทางอารยธรรมและวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมทั้งมีการดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนในระดับประชาชนระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น โครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน ผู้สื่อข่าว นักการเมือง และนักการทูต เป็นต้น (2) อินเดียให้ความร่วมมือในการลดช่องว่างด้านการพัฒนาในอาเซียน โดยจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศ CLMV ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือกับอาเซียนในสาขาที่อินเดียมีศักยภาพ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งการแพทย์และเกษตรกรรม โดยได้

จัดตั้ง ASEAN-India Science & Technology Fund วงเงิน 1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ.2559 (ค.ศ.2016) เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และ IT และ ASEAN-India Green Fund เพื่อสนับสนุนกิจกรรมในการส่งเสริมการปรับตัว และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในภูมิภาค วงเงิน 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นอกจากนี้ อินเดียยังมีความร่วมมือกับอาเซียนในสาขาอื่นๆ เช่น การพัฒนาการแพทย์แผนโบราณ การให้ทุนการฝึกอบรมด้านอายุรเวทแก่บุคลากรของอาเซียนและการผลิตยา เป็นต้น (3) สำหรับในด้านความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน อินเดียได้จัดทำโครงการประจำปีแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนหลายกลุ่มทั้งนักศึกษาผู้สื่อข่าว นักการเมือง และนักการทูต (4) ประชาชนอาเซียนจะได้รับประโยชน์จากโครงการความร่วมมือระหว่างอาเซียน-อินเดียในประเด็นต่างๆ เช่น การศึกษา นวัตกรรมและวิทยาศาสตร์ และไอซีที ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของอาเซียนให้มีความพร้อมในการรับมือกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างประชาชน

2.6.8 อาเซียน-จีน²³ อาเซียน-จีนเป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เมื่อปี พ.ศ.2546 จีนได้รับการยกสถานะขึ้นเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic partnership) และครบรอบ 10 ปี ความสัมพันธ์หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์อาเซียน-จีนเมื่อปี พ.ศ.2556 ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยทำหน้าที่เป็นประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-จีน และครบรอบ 25 ปี ความสัมพันธ์คู่เจรจาอาเซียน-จีนในปี พ.ศ.2559 และครบรอบ 15 ปีความสัมพันธ์หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์อาเซียน-จีน ในปี พ.ศ.2561 โดยอาเซียนและจีนมีความร่วมมือครอบคลุม 12 สาขาหลัก ได้แก่ (1) การเกษตร (2) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (4) การพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง (5) การลงทุน

²³ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – จีน. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-105454-489264.pdf>

(6) พลังงาน (7) การขนส่ง (8) วัฒนธรรม (9) สาธารณสุข (10) การท่องเที่ยว (11) สิ่งแวดล้อม และ (12) อุตสาหกรรม ซึ่งจีนเป็นผู้ผลักดันเพื่อใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าของจีนในด้านอุตสาหกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศของอาเซียน

- **มิติด้านการเมืองและความมั่นคง** (1) จีนเป็นประเทศคู่เจรจาแรกของอาเซียนที่ภาคยานุวัติสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC) ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน-จีน ครั้งที่ 7 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2546 ที่บาห์ลี และยังเป็นประเทศแรกที่แสดงความพร้อมที่จะลงนามในพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญาว่าด้วยการจัดตั้งเขตปลอดอาชุนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEANWFZ) (2) รัฐบาลภายใต้การนำของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับอาเซียนโดยยึดหลัก 3 ประการ ได้แก่ **การพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตร** และให้ความสำคัญกับอาเซียนในลำดับต้นของการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของจีน **การพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์** ระหว่างอาเซียนกับจีนให้รอบด้านและลึกซึ้งยิ่งขึ้น และ **การแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้กับประเทศสมาชิกอาเซียน** บางประเทศผ่านการเจรจาหรือที่เป็นมิตรต่อกันผ่านการพูดคุยที่เสมอภาคและมีความร่วมมือที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (3) เกี่ยวกับปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ อาเซียน-จีน มีกลไก JWG on DOC และ SOM on DOC เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและเสริมสร้างความไว้วางใจ เพื่อยับยั้งมิให้ความขัดแย้งขยายตัว และสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ทั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea: DOC) อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ และเร่งรัดการเจรจาจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct: COC) ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว (4) ล่าสุดที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน-จีน เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ.2561 ที่สิงคโปร์ได้ประกาศการใช้ Single Draft COC Negotiating Text เป็นพื้นฐานสำหรับการเจรจาจัดทำ COC และที่ประชุมสุดยอดอาเซียน-จีน ครั้งที่ 21 ในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2562 จะประกาศ

ว่า “the Leaders looked forward to the completion of the first reading of the Single Draft COC Negotiating Text by 2019” นอกจากนี้ จีนจะเสนอให้อาเซียนและจีนเจรจาจัดทำ COC ให้แล้วเสร็จภายใน 3 ปี (ปี พ.ศ.2562-2564)

- มิติด้านเศรษฐกิจ (1) จีนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่งของอาเซียนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.2560 การค้าระหว่างอาเซียนกับจีนมีมูลค่า 501,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2559 ร้อยละ 13 โดยการส่งออกสินค้าจากอาเซียนไปจีนมีมูลค่า 220,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และการนำเข้าสินค้าจากจีนมีมูลค่า 281,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับการลงทุนโดยตรง (FDI) ในปีพ.ศ.2558 มีการลงทุนโดยตรงจากจีนในอาเซียนมูลค่า 8,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จัดเป็นอันดับที่ 4 ของประเทศคู่เจรจา (2) จีนเป็นประเทศคู่เจรจาแรกที่เสนอให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับอาเซียน โดยทั้งสองฝ่ายได้ร่วมลงนามในกรอบความตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation) เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2545 ต่อมา ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน-จีน ครั้งที่ 16 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2556 ที่กรุงบันดาร์เสรีเบกาวัน ได้เห็นชอบให้มีการยกระดับความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China FTA: ACFTA) เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน และการบริการระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น (3) อาเซียนและจีนได้เปิดสำนักงานสาขาของสมาคมส่งเสริมการค้าและเศรษฐกิจอาเซียน-จีน ที่เมืองอู่ฮู่ และเมืองเวินโจว มณฑลเจ้อเจียง ภายใต้กรอบเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2554 ซึ่งถือเป็นความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนเป็นครั้งแรก
- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) จีนสนับสนุนความพยายามของอาเซียนในการลดช่องว่างด้านการพัฒนา โดยผ่านการดำเนินโครงการความร่วมมือภายใต้แนวคิดริเริ่มสำหรับการบูรณาการของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) และอนุภูมิภาคที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ASEAN-Mekong Basin Development Cooperation (AMBDC) Brunei-Indonesia-Malaysia-Philippines East ASEAN Growth Area: BIMP EAGA) ล่าสุด จีนได้ผลักดัน

การจัดทำกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง ซึ่งมีความร่วมมือครอบคลุม 3 สาขา ตามเสาหลักของอาเซียน ได้แก่ การเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน และสังคม วัฒนธรรม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน (2) ความร่วมมือด้านการศึกษา จีนได้จัดตั้งศูนย์อาชีวศึกษาและฝึกอบรมสำหรับอาเซียนจำนวน 10 แห่ง ใน 6 มณฑลของจีน ได้แก่ กวางซี ยูนนาน ผู้เจี้ยน เสฉวน กุ้ยโจว และเฮยหลงเจียง และจะเพิ่มจำนวนทุนการศึกษาให้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาให้ได้ 100,000 คน ภายในปี พ.ศ. 2563 ในการประชุมสุดยอดอาเซียนและจีน ครั้งที่ 18 ได้เห็นชอบให้ปี พ.ศ.2559 เป็นปีแห่งการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา (3) ความร่วมมือด้านสาธารณสุข ในระหว่างการประชุมระดับรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขอาเซียน-จีน เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2555 ที่จังหวัดภูเก็ต ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านสาธารณสุขระหว่างอาเซียน-จีน (4) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาเซียน-จีน ได้จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2555 ที่นครหนานหนิง โดยจีนได้เสนอโครงการความเป็นหุ้นส่วนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาเซียน-จีน (China-ASEAN Science and Technology Partnership Program: STEP) เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ระหว่างกัน

2.6.9 อาเซียน-รัสเซีย²⁴ รัสเซียได้รับสถานะประเทศคู่เจรจาของอาเซียน (Dialogue Partnership) เมื่อปี 2539 และล่าสุดได้รับสถานะเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ของอาเซียน (Strategic Partnership) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 33 เมื่อปี 2561 อาเซียนและรัสเซียได้จัดการประชุมสุดยอดระหว่างกัน รวม 3 ครั้ง (ครั้งที่ 1 ในปี 2548 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ครั้งที่ 2 ในปี 2553 ที่กรุงฮานอย

²⁴ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – รัสเซีย. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190513-111503-946715.pdf>

และครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2561 ที่สิงคโปร์) และการประชุมสุดยอดอาเซียน-รัสเซีย สมัยพิเศษ (Commemorative Summit) ในโอกาสครบรอบ 20 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-รัสเซีย เมื่อปี 2559 ที่เมืองโซชี สหพันธรัฐรัสเซีย และรัสเซียเข้าร่วมเป็นอัครภาคีสถิตัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547

- มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (1) รัสเซียมีปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนในกรอบความร่วมมือต่างๆ ได้แก่ ASEAN Regional Forum (ARF) PMC+1 ASEAN Defense Ministers' Meeting-Plus (ADMM-Plus), Senior Officials Meeting on Transnational Crime (SOMTC)+Russia และ East Asia Summit (EAS) ทั้งนี้ ประเด็นที่อาเซียนและรัสเซียให้ความสำคัญ ได้แก่ ความมั่นคงทางไซเบอร์ และการต่อต้านการก่อการร้าย (2) นอกจากนี้ รัสเซียยังได้พยายามดำเนินการอื่นๆ เพื่อแสดงออกถึงเจตนารมณ์ที่จะกระชับความสัมพันธ์อาเซียน-รัสเซีย ได้แก่ การจัดตั้งคณะผู้แทนถาวรรัสเซียประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา และการแต่งตั้งผู้แทนระดับเอกอัครราชทูต เป็นเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรรัสเซียประจำอาเซียน (ปัจจุบัน คือ นาย Alexander Ivanov) (3) การประชุมสุดยอดอาเซียน-รัสเซีย ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2561 ที่ประชุมได้ประกาศยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับรัสเซียเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partner) และได้รับรองเอกสาร 3 ฉบับ ได้แก่ *ถ้อยแถลงร่วมระหว่างผู้นำอาเซียน-รัสเซีย* ในโอกาสการประชุมสุดยอดอาเซียน-รัสเซีย ครั้งที่ 3: กระชับความสัมพันธ์มุ่งสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อประโยชน์ร่วมกัน (Joint ASEAN-Russia Leader's Statement on the Occasion of the Third ASEAN-Russia Summit: Moving Towards a Strategic Partnership for Mutual Benefit) *บันทึกความเข้าใจระหว่างสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และคณะกรรมการเศรษฐกิจยูเรเชียว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ* (Memorandum of Understanding between the Association of Southeast Asian Nations and the Eurasian Economic Commission on Economic Cooperation) เพื่อส่งเสริม

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน และแถลงการณ์ผู้นำอาเซียนและรัสเซียว่าด้วยความมั่นคงและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Statement on ASEAN and the Russian Federation on Cooperation in the Field of Security of and in the Use of Information and Communication Technologies) (4) นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายเห็นควรส่งเสริมความร่วมมือเพื่อผลักดันให้มีการดำเนินการตาม ASEAN-Russia Comprehensive Plan of Action 2016-2020 ตลอดจนการขยายความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับ Shanghai Cooperation Organization (SCO) (5) การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจา (ASEAN Defence Ministers' Meeting-Plus: ADMM-Plus) ไทยกับรัสเซียเป็นประธานร่วมของคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ทหาร (Experts' Working Group on Military Medicine) ในรอบปี 2557-2559 เพื่อจัดตั้งศูนย์แพทย์ทหารอาเซียน (ASEAN Center of Military Medicine: ACMM) และเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2559 พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้เป็นประธานในพิธีเปิด ACMM อย่างเป็นทางการ ACCM ได้จัดการประชุม Board of Directors ของ ACMM ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 1-5 สิงหาคม 2559

- มิติด้านเศรษฐกิจ (1) ช่องทางความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับรัสเซียที่สำคัญได้แก่ ASEAN-Russia Business Council และการประชุม Eastern Economic Forum ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำในเดือนกันยายนของทุกปี ที่เมืองวลาดิวอสต็อก โดยในปี 2560 รัสเซียมีการลงทุนในอาเซียนประมาณ 40 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (2) การค้าระหว่างอาเซียนกับรัสเซีย ในปี 2560 มีมูลค่ารวมประมาณ 16.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้น จากปี 2559 ประมาณร้อยละ 40 โดยไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 4 รองจากเวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ตามลำดับ สินค้าสำคัญที่รัสเซียส่งออกมาอาเซียน ได้แก่ เชื้อเพลิงและปิโตรเลียม สินแร่ ธัญพืช ขี้เหล็ก และเหล็กกล้า และสินค้าสำคัญที่รัสเซียนำเข้าจากอาเซียน ได้แก่ เครื่องจักรไฟฟ้า เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า และส่วนประกอบเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ บอยเลอร์

เครื่องจักร ไขมันสัตว์และน้ำมัน ที่ได้จากสัตว์หรือพืช เรือและสิ่งก่อสร้าง ลอยน้ำ ยาง และของที่ทำจากยาง (3) นอกจากนี้ อาเซียนมุ่งส่งเสริมความร่วมมือทางการค้า ระหว่างกัน โดยเสริมสร้างความคุ้นเคยระหว่างอาเซียนกับ EAEU โดยได้จัดทำ MoU between the Eurasian Economic Commission (EEC) and ASEAN ซึ่งลงนาม แล้วในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน-รัสเซีย ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2561 ที่สิงคโปร์ โดยบันทึกความเข้าใจดังกล่าวจะส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในสาขาต่างๆ เช่น พืชการศุลกากรและการอำนวยความสะดวก ทางการค้า มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรฐาน กฎระเบียบทาง เทคนิคและกระบวนการตรวจสอบรับรองการลงทุน การพัฒนา MSMEs เป็นต้น

- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) รัสเซียให้ความสำคัญกับการ ส่งเสริมความสัมพันธ์อาเซียน-รัสเซีย ในระดับประชาชนต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์อาเซียน-รัสเซีย (ASEAN Center) ซึ่งตั้ง อยู่ที่สถาบัน Moscow State Institute of International Relations (MGIMO) โดยประกาศให้ปี 2559 เป็นปีวัฒนธรรมอาเซียน-รัสเซีย (ASEAN-Russia Year of Culture 2016) และได้จัดกิจกรรม เช่น 4th ASEAN-Russia Youth Summit เมื่อวันที่ 25-26 ตุลาคม 2559 ที่เมืองเสียมราฐ 1st ASEAN-Russia University Forum ที่เมืองวลาดิวอสต็อก เมื่อเดือนกันยายน 2559 และ ASEAN-Russia Youth Symphony Orchestra เมื่อเดือนเมษายน 2560 ที่เวียงจันทน์ นอกจากนี้ รัสเซียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม Conference of Young Diplomats of Asia-Pacific ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 11-13 กันยายน 2561 ที่เมืองวลาดิวอสต็อก ซึ่งเป็นช่วง เดียวกับการประชุม Eastern Economic Forum ครั้งที่ 4 (2) อาเซียนและรัสเซีย ได้จัดตั้ง ASEAN-Russia Working Group on Education และได้จัดการประชุม Working Group ครั้งที่ 1 ในช่วงการประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน ครั้งที่ 10 และการประชุมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่กรุงเนปีตอ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม – 1 พฤศจิกายน 2561 นอกจากนี้ อาเซียนและรัสเซียได้ดำเนินการตาม ASEAN-Russian Plan of Action on Science Technology and Innovation (ARPASTI) 2016-2025

โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างประชาชน สถาบันอุดมศึกษา การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการท่องเที่ยว สุขภาพ และวัฒนธรรม

2.6.10 อาเซียน-สหภาพยุโรป²⁵ สหภาพยุโรป (European Union – EU) เริ่มต้นความสัมพันธ์กับอาเซียนตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 และเป็นคู่เจรจาอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2520 ไทยเป็นประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-EU จากวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2558 - 3 สิงหาคม พ.ศ.2561 โดยส่งมอบหน้าที่ประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์ฯ ดังกล่าวให้สิงคโปร์หลังการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับ EU (ASEAN Post Ministerial Conference (PMC) +1 with the EU) เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2561 ที่สิงคโปร์ ปัจจุบันความสัมพันธ์อาเซียน-EU อยู่ในระดับ “หุ้นส่วนที่เพิ่มพูน” (enhanced partnership) โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการ (ASEAN-EU Plan of Action) ฉบับใหม่วาระ ค.ศ. 2018-2022 ซึ่งมีการรับรอง ในการประชุม PMC+1 with the EU เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2560 และ EU ได้แสดงความตั้งใจในการกระชับความร่วมมือกับอาเซียนในทุกมิติ และยกระดับความสัมพันธ์ไปสู่หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (strategic partnership) ล่าสุด เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2561 EU มีคำขอยกระดับเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับอาเซียนอีกครั้ง ซึ่งอาเซียนอยู่ระหว่างทำการศึกษาความเหมาะสมในการยกระดับดังกล่าว ในช่วงที่ไทยปฏิบัติหน้าที่ประเทศผู้ประสานงานความสัมพันธ์อาเซียน-EU ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2558 - สิงหาคม พ.ศ.2561 ความสัมพันธ์อาเซียน-EU พัฒนาใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เป็นผู้แทนประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าร่วมประชุม ASEAN-EU Meeting เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2558

²⁵ กรมอาเซียน. (2562). อาเซียน – EU. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190508-171839-053777.pdf>

ในช่วงการประชุม ASEM FMM ครั้งที่ 12 ที่ลักเซมเบิร์ก และไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน- EU (ASEAN-EU Ministerial Meeting – AEMM) ครั้งที่ 21 เมื่อวันที่ 13-14 ตุลาคม พ.ศ.2559 ซึ่งที่ประชุมได้รับรองปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration on Promoting an ASEAN-EU Global Partnership for Shared Strategic Goals) เพื่อแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนและEUที่จะสร้างแรงขับเคลื่อน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์เพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในอนาคต และเน้นย้ำหลักการในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การไม่ใช้กำลัง การเคารพสิทธิมนุษยชน และความแตกต่าง การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม นอกจากนี้ ที่ผ่านมาอาเซียนกับ EU ได้มีการปฏิสัมพันธ์ในระดับผู้นำจำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ (1) การประชุมสุดยอดสมัยพิเศษเพื่อระลึกถึงโอกาสครบรอบ 30 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-EU เมื่อปี พ.ศ.2550 ที่สิงคโปร์ (2) การประชุมผู้นำอาเซียน-EU อย่างไม่เป็นทางการ ในห้วงการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 10 ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2557 (3) การประชุมสุดยอดสมัยพิเศษเพื่อระลึกถึงโอกาสครบรอบ 40 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน-EU เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 ที่กรุงมะนิลา และ (4) การประชุมผู้นำ EU-อาเซียน ในห้วงการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 12 ที่กรุงบรัสเซลส์ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2561 ซึ่งในการประชุมครั้งล่าสุด ไทยได้เข้าร่วมในฐานะประเทศที่จะดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนในปี พ.ศ.2562

- มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (1) EU มีการปฏิสัมพันธ์กับอาเซียนในมิติด้านการเมืองและความมั่นคงผ่านการเข้าร่วมกรอบการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum – ARF) และผ่านกลไกอาเซียน-EU อื่นๆ เช่น การประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน-EU (ASEAN-EU Ministerial Meeting – AEMM) ทุกๆ 2 ปี การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (Post Ministerial Conference – PMC) ทุกปี และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน-EU (ASEAN-

EU SOM) ทุกๆ 2 ปี นอกจากนี้ EU เข้าร่วมการประชุมเจ้าหน้าที่อาเซียนกับสหภาพยุโรปเรื่องอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Plus EU Senior Officials Meeting on Transnational Crime Consultations – SOMTC+EU) (2) EU เป็นองค์กรระหว่างประเทศองค์กรแรกที่เข้าร่วมสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia – TAC) เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2555 การเข้าร่วม TAC ของ EU นั้นเป็นการแสดงความมุ่งมั่นของ EU ต่ออาเซียนที่จะร่วมมือในการส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคง และความมีเสถียรภาพในภูมิภาค

- **มิติด้านเศรษฐกิจ** (1) EU เป็นคู่ค้าที่สำคัญของอาเซียน โดยในปี พ.ศ.2560 EU เป็นคู่ค้าอันดับ 2 (รองจากจีน) ซึ่งมีปริมาณการค้าระหว่างกันมากถึง 261.3 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และเพิ่มกว่าปีก่อนหน้าร้อยละ 11.9 นอกจากนี้ยังเป็นนักลงทุนอันดับ 1 ของภูมิภาคนี้ โดยในปี พ.ศ.2560 มีการลงทุนจาก EU ในอาเซียน จำนวน 25.4 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และแหล่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาอาเซียน มากเป็นอันดับ 2 (รองจากจีน) นอกจากนี้ อาเซียนกับ EU มีกลไกหรือด้านเศรษฐกิจจะระหว่างกันคือกรอบ ASEAN Economic Ministers (AEM) and the EU Trade Commissioner และกรอบ ASEAN-EU Senior Economic Officials (SEOM-EU) และตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 เป็นต้นมา มีการจัดการประชุม ASEAN-EU Business Council คู่ขนานกับการประชุม AEM-EU Trade Commissioner (2) EU มีท่าทีสนใจหรือฟื้นการเจรจา ASEAN-EU FTA อีกครั้ง เมื่ออาเซียนบรรลุการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ควบคู่ไปกับการเจรจา FTA กับประเทศสมาชิกอาเซียนรายประเทศ หลังจากที่ทั้งสองฝ่ายระงับการเจรจา ASEAN-EU FTA ไปเมื่อปี พ.ศ.2552 และEU ได้หันมาเจรจาเป็นรายประเทศแทน ซึ่ง EU ถือว่าเป็น building bloc เพื่อนำไปสู่การจัดทำ FTA ในระดับภูมิภาคกับอาเซียน (3) นอกจากนี้ อาเซียนกับ EU อยู่ระหว่างการเจรจาความตกลงด้านการขนส่งทางอากาศแบบครอบคลุมอาเซียน-EU (ASEAN-EU Comprehensive Air Transport Agreement – CATA) ซึ่งความตกลงดังกล่าว หากมีการเจรจาสำเร็จจะเป็น

ความตกลงด้านการขนส่งทางอากาศระหว่างภูมิภาคกับภูมิภาค (region-to-region) ครั้งแรกของโลก

- มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม (1) EU สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญๆ ของอาเซียน เช่น การคุ้มครองสตรีและเด็ก การบูรณาการความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีและเด็กในกระบวนการตัดสินใจ การต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะกับสตรีและเด็ก รวมถึงการส่งเสริมด้านการศึกษา สาธารณสุข วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและการจัดการภัยพิบัติ โดยดำเนินการผ่านโครงการ EU-ASEAN Dialogue Instrument (READI) นอกจากนี้ EU สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานอาเซียนเพื่อความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในการจัดการภัยพิบัติ (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on Disaster Management - AHA Centre) (2) อาเซียนและ EU ได้มีการเปิดประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนระหว่างกัน โดยเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2561 ไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม High-Level ASEAN-EU Dialogue on Sustainable Development ที่กรุงเทพฯ โดยมีนายดอน ปรมัตถ์วินัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนาย Neven Mimica กรรมการยุโรปด้านความร่วมมือระหว่างประเทศและการพัฒนาเป็นประธานร่วมในการประชุม โดยการประชุมดังกล่าวเป็นการหารือระดับนโยบายครั้งแรกในประวัติศาสตร์ระหว่างอาเซียนกับ EU ในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งที่ประชุมฯ ได้เห็นชอบให้มีการจัดทำ Roadmap on ASEAN-EU Cooperation on Sustainable Development เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับ EU ในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ EU จะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม High-Level ดังกล่าวครั้งต่อไปในปี พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นปีที่ไทยเป็นประธานอาเซียน

ภาพที่ 2 แสดงแผนที่ของอาเซียนและประเทศคู่เจรจา

นอกจากนี้ตามกฎบัตรอาเซียนข้อ 44 อาเซียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับภาคีภายนอกในสถานะอื่นๆ เช่น การเป็นผู้เจรจาเฉพาะสาขา ได้แก่ ปากีสถาน นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ และตุรกี และการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา คือ เยอรมนี และยังมี ปาปัวนิวกินี เป็นประเทศผู้สังเกตการณ์พิเศษของอาเซียนอีกด้วย ซึ่งความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาคีภายนอกเหล่านี้ นอกจากจะช่วยเสริมสร้างสันติภาพและส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจในภูมิภาคแล้ว ยังมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาท้าทายร่วมกัน ทั้งปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ รวมทั้งช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ผ่านความร่วมมือด้านการศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.7 สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ แท็ค (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia - TAC) จัดทำขึ้นโดยประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ (อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และ ไทย) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1976 ทำหน้าที่กำหนดหลักการในการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาค 5 ประการ ได้แก่ (1) การเคารพในอำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค และบูรณภาพแห่งดินแดน (2) การไม่แทรกแซงกิจการภายใน (3) การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี (4) การไม่ใช้หรือขู่ว่าจะใช้กำลัง และ (5) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน รวมทั้งมีมาตรการเกี่ยวกับแนวทางการยุติข้อพิพาทโดยสันติวิธีโดยอาศัยกลไกคณะอัครมนตรี (High Council) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในภูมิภาค²⁶

ปัจจุบัน TAC มีอัครภาคี 36 ประเทศ และสหภาพยุโรป เรียงตามการภาคยานุวัติ ประกอบด้วย อินโดนีเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว กัมพูชา เมียนมา ปาปัวนิวกินี จีน อินเดีย ญี่ปุ่น ปากีสถาน สาธารณรัฐเกาหลี รัสเซีย มองโกเลีย นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส ตีมอร์-เลสเต ศรีลังกา บังกลาเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี สหรัฐอเมริกา ตุรกี แคนาดา สหภาพยุโรป สหราชอาณาจักร บราซิล นอร์เวย์ ชิลี อียิปต์ โมร็อกโก

²⁶ กรมอาเซียน. (2562). สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <file:///C:/Users/Administrator/Downloads/%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%A1%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%89%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%95%E0%B9%89.pdf>

อาร์เจนตินา และอิหร่าน โดยอาร์เจนตินาและอิหร่านได้ลงนามภาคยานุวัติสาร/
ขยายจำนวนอัครภาคี TAC เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2561 ในช่วงการประชุมรัฐมนตรี
ต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 51 และการประชุมระดับรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องที่สิงคโปร์

ส่วนที่ 3

สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ
ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน
ในช่วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน

ส่วนที่ 3

สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในช่วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันนี้มีภัยคุกคามหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของแต่ละประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทางการค้าและการเมืองระหว่างประเทศเข้มข้นขึ้น ปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มสูงขึ้น เทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดดได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของประชาชนในแต่ละประเทศมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ทำลายระบบนิเวศให้เสื่อมโทรม ประเทศไทยในฐานะบทบาทประธานอาเซียนในปีพ.ศ.2562 จึงมีความจำเป็นที่ต้องแสดงบทบาทหรือทำที่ต่อกรณีเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาได้พิจารณาสถานการณ์ แนวโน้ม หรือความท้าทายสำคัญที่เกิดขึ้นออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับโลก ระดับภูมิภาค และภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ระดับโลก

3.1.1 โครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (The Belt and Road Initiative: BRI)

สถานการณ์และแนวโน้ม

แนวคิดการพัฒนาได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2556 ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้ประกาศเดินหน้าโครงการเศรษฐกิจขนาดใหญ่อีกครั้ง โดยเปลี่ยนจากเส้นทางสายไหมศตวรรษที่ 14 เป็นศตวรรษที่ 21²⁷ ภายใต้ชื่อโครงการความริเริ่มหนึ่งแถบ

²⁷ ปรีดี บุญซื่อ. (2560). เส้นทางสายไหมศตวรรษ 21 “One Belt, One Road” จะเปลี่ยนโฉมหน้าเส้นทางการค้าโลกอย่างไร. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 22 มีนาคม พ.ศ. 2562, จาก <https://thaipublica.org/2017/05/pridi48/>. หน้า 1

หนึ่งเส้นทาง นับเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ทางเศรษฐกิจ แบ่งการพัฒนาเป็น 2 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทางสายไหมทางบก (Silk Road Economic Belt) ตั้งแต่ฝั่งตะวันตกของจีน ภูมิภาคเอเชียกลาง และตะวันออกกลางต่อเนื่องไปจนถึงยุโรป และ (2) เส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) ตั้งแต่ทางตอนใต้ของจีนไปสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเชื่อมโยงกับเมืองท่าสำคัญของจีนเข้ากับเมืองท่าการค้าสำคัญๆ ของโลก ตั้งแต่สิงคโปร์ คลองสุเอซ และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เรื่อยไปจนถึงชายฝั่งทะเลแอฟริกัน และไปบรรจบที่ยุโรป และด้วยโครงการความร่วมมือนี้ จีนจึงได้ประกาศก่อตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) ในเดือนตุลาคมปีพ.ศ.2557 ได้ลงเงินกว่า 1 แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อเป็นทุนเริ่มต้น ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เข้าร่วมทั้งหมดกว่า 57 ประเทศ และในเดือนพฤศจิกายน ปีพ.ศ. 2557 จีนได้ก่อตั้งกองทุนเส้นทางสายไหมใหม่ (New Silk Road Fund) เพื่อการพัฒนาการค้าและเส้นทางคมนาคมในเอเชียด้วยเงินทุนเริ่มต้นจำนวน 4 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐฯ²⁸

โดยโครงการความร่วมมือหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และหลักการอยู่ร่วมกันของกฎบัตรสหประชาชาติ 5 ประการ ได้แก่ (1) ความเคารพซึ่งกันและกันในอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพดินแดนของกันและกัน (2) การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อไม่ให้เกิดการรุกรานซึ่งกันและกัน (3) การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน (4) ความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน และ (5) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีกรอบความร่วมมือ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การประสานระดับนโยบาย (Policy Coordination) เพื่อเป็นการแสดงบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนความคิดริเริ่ม Belt and Road หรือ Belt and Road Initiative : BRI ตลอดช่วงสามปีที่ผ่านมา จีนได้สร้างกลไกประสานนโยบายในระดับต่างๆ กับประเทศที่ตั้ง

²⁸ Alexious Lee and Francis Cheung. (2017). A brilliant plan One Belt, One Road. Credit Lyonnais Securities Asia. Online. From <https://www.clsa.com/special/onebeltoneroad/>

บนเส้นทางสายไหม โดยทำความตกลงและโครงการร่วมกับประเทศต่างๆ และ องค์การระดับภูมิภาค (2) การเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Connectivity) เปิดการส่งเสริมให้มีการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น การขนส่งทางถนน พลังงาน รวมทั้งเครือข่ายด้านการสื่อสาร (3) การค้าขายที่ไม่มีข้อจำกัด (Trade and Investment Enhancement) เป็นการส่งเสริมการใช้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนของประเทศที่อยู่บนเส้นทางสายไหมใหม่ (4) การบูรณาการทางการเงิน (Financial Integration) จากการก่อตั้งสถาบันการเงินต่างๆ เช่น ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) ของจีน และธนาคารเพื่อการพัฒนาใหม่ (New Development Bank : NDB) ของกลุ่มประเทศ BRICS (5) การสื่อสารของประชาชนต่อประชาชน (People-to-People Bond) เป็นการพัฒนาความร่วมมือด้านการศึกษา การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพ และการบริการทางการแพทย์ รวมถึงการจัดความยากจนให้กับประชาชน

นอกจากนี้ การดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งเชื่อมโยงกันภายใต้แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยในแต่ละภูมิภาคได้กำหนดจังหวัดสำหรับเป็นต้นแบบการพัฒนา ได้แก่ (1) ชินเจียงในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (2) เขตปกครองตนเองมองโกเลียในทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (3) กวางสีในภาคตะวันตกเฉียงใต้ และ (4) ผู้เจี้ยนเมืองชายฝั่งทะเลที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ควบคู่ไปกับการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ²⁹ ทำให้เกิดการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมที่มีจำนวนมากของจีนไปยังประเทศต่างๆ เช่น เหล็ก ปูนซีเมนต์ อะลูมิเนียม ที่ได้เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.2016 เรื่อยมา ทั้งนี้ จีนได้สร้างเขตความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้ากับรายประเทศตามเส้นทาง BRI โดยก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่บน

²⁹ Alexious Lee and Francis Cheung. (2017). A brilliant plan One Belt, One Road. Credit Lyonnais Securities Asia. Online. From <https://www.clsa.com/special/onebeltoneroad/>

เส้นทางคมนาคมหลัก เช่น รถไฟความเร็วสูง ท่าเรือ สายท่อส่งน้ำมัน ท่อส่งก๊าซ ถนนหนทาง สะพาน เจาะอุโมงค์ สายเคเบิลไฟเบอร์ออฟติก เพื่อเชื่อมโยงทวีปยุโรป เอเชีย และแอฟริกา เข้าด้วยกันด้วยเส้นทางที่มีความยาวไม่น้อยกว่า 6,000 กิโลเมตร ซึ่งการบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการขยายการค้าในระดับภูมิภาคนี้ ประกอบด้วย 2 เส้นทาง ดังนี้

(1) การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้าทางบก (Silk Road Economic Belt) เป็นการเชื่อมโยงเส้นทางบกเริ่มต้นจากเมืองซีอาน (ฉางอาน ในบันทึกโบราณ) ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศจีน มุ่งหน้าไปยัง อูรุมชี (อุหลุมู่ฉี) เมืองเอกของเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ จากนั้นจึงข้าม เอเชียกลาง ไปยังตอนเหนือของอิหร่าน เลาะเส้นทางตะวันตกไปถึง อิรัก ซีเรีย และ ตุรกีแล้วข้ามช่องแคบบอสฟอรัส ในกรุงอิสตันบูล เข้าแผ่นดินใหญ่ยุโรปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงรัสเซีย คู่มิตรสำคัญของจีน เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ แล้ววกลงใต้สิ้นสุดเส้นทางที่เมืองเวนิสทางตอนเหนือของประเทศอิตาลี โดยมีเส้นทางรถไฟ 3 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทางที่เชื่อมโยงจีน-เอเชียกลาง-ยุโรป (2) เส้นทางที่เชื่อมโยงจีน-อ่าวเปอร์เซีย และทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านทางเอเชียกลาง และตะวันออกกลาง (3) เส้นทางเชื่อมโยงจีน-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้-เอเชียใต้ และยังมีระเบียบเศรษฐกิจจำนวน 4 แห่ง³⁰ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 China-Mongolia-Russia Corridor เป็นเส้นทางรถไฟและทางด่วนบนดินแดนของทุ่งหญ้ามองโกเลีย ที่เชื่อมต่อกับรัสเซีย เส้นทางนี้จะไปเชื่อมกับระเบียบเศรษฐกิจสะพานบกยูเรเชียใหม่ ประกอบด้วย เส้นทางรถไฟ 2 เส้นทาง คือ (1) เส้นทางจากปักกิ่ง-เทียนจิน-เฮอเป่ย์-ฮูฮอต-มองโก-รัสเซีย และ (2) เส้นทางจากไถหลั่น-เซินหยาง-ชางชุน-ฮาร์บิน-แมนจูเลีย-ซิดา (รัสเซีย)

³⁰ Lehman Brown International Accountants. (2017). The Belt and Road Initiative. Retrieved May 8, 2019 from <https://www.lehmanbrown.com/insights-newsletter/belt-road-initiative/>

1.2 China-Indochina Peninsula Corridor เป็นเส้นทาง

เชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งในอาเซียน จีนตอนใต้ และฮ่องกง ซึ่งจะเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญกับทุกประเทศในอาเซียน โดยเฉพาะประเทศไทยที่เป็นศูนย์กลางของเส้นทาง

ดังกล่าว ประกอบด้วยเส้นทางรถไฟ 3 เส้นทาง คือ(1) เส้นทางตะวันออก : จากคุนหมิง-ยู่ซี-ฮานอ่ย-โฮจิมินห์-พนมเปญ-กรุงเทพฯ-กัวลาลัมเปอร์-สิงคโปร์ (2) เส้นทางตะวันตก : จากคุนหมิง-ต้าหลี่-ย่างกุ้ง-กรุงเทพฯ-กัวลาลัมเปอร์-สิงคโปร์ และ (3) เส้นทางกลาง : จากคุนหมิง-ยู่ซี-เวียงจันทน์-กรุงเทพฯ-กัวลาลัมเปอร์-สิงคโปร์

1.3 China-Central Asia-West Asia Corridor เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นหลักด้วยท่อลำเลียงที่ยาวที่สุดในโลก จากจีนสู่คาบสมุทรอาหรับ ตุรกี และอิหร่าน เพื่อส่งไปยังเขตปกครองตนเอง และยังเป็นเส้นทางความร่วมมือทางเทคโนโลยี เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานพลังงานทางเลือก พลังงานนิวเคลียร์ เทคโนโลยีอากาศยาน การค้าขายและการลงทุน

1.4 New Eurasian Land Bridge เป็นเส้นทางสายหลักในการคมนาคมขนส่งสินค้าไปยังยุโรปที่เร็วที่สุด ประกอบด้วยเส้นทางรถไฟ 4 เส้นทาง คือ (1) เส้นทางจากมณฑลฉงชิ่งของจีนไปถึงเมืองดუსซึบอร์ก (ประเทศเยอรมัน) (2) เส้นทางจากเมืองอู่ฮั่นของจีนไปยังเมืองมิวนิคและเมืองปาร์ตูปิตเซ (สาธารณรัฐเช็ก) (3) เส้นทางจากเมืองเฉิงตูของจีนไปยังเมืองวูช (ประเทศโปแลนด์) และ (4) เส้นทางจากเจิ้งโจวของจีนไปยังเมืองฮัมบูร์ก (ประเทศเยอรมัน)

(2) การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้าทางทะเล (Maritime Silk Road) เป็นเส้นทางที่รู้จักกันดีในชื่อ “21st Century Maritime Silk Road” หรือ เส้นทางสายไหมด้านเศรษฐกิจทางทะเลในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการพูดถึงเป็นครั้งแรกในการกล่าวปาฐกถาของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ระหว่างการเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนตุลาคม 2556 โดยเน้นการเชื่อมโยงทางทะเลที่จะมีโครงสร้างพื้นฐานเป็นท่าเรือ มีการสร้างคลังสินค้า ทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ ได้เริ่มจากเมืองเฉียนโจว ลงใต้ไปยังช่องแคบมะละกา แล้วขึ้นเหนือเข้าอินเดีย และข้ามมหาสมุทรอินเดียไปทางตะวันตกถึงไนโรบี เมืองหลวงของประเทศเคนยา จากนั้นขึ้นเหนืออ้อมจะงอยแอฟริกา หรือ คาบสมุทรโซมาลี ข้ามทะเลแดงไปยังทะเลเมดิเตอร์เรเนียน บรรจบกับเส้นทางสายไหมทางบกที่เมืองเวนิส³¹ โดยมีเส้นทางเดินเรือ 2 เส้นทาง ได้แก่ (1) เส้นทางที่เชื่อมโยงจีน-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้-มหาสมุทรอินเดีย-ยุโรป และ (2) เส้นทางที่เชื่อมโยงจีน-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้-มหาสมุทรอินเดีย-เอเชียตะวันตก-แอฟริกา และยังมีระเบียงเศรษฐกิจจำนวน 2 แห่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 China-Pakistan Corridor เป็นเส้นทางใหม่ที่บรรลุข้อตกลงเมื่อปีค.ศ.2015 เชื่อมโยงระหว่างจีนและปากีสถาน ที่ท่าเรือ กวาดาร์ (Gwadar) เพื่อออกสู่ทะเลผ่านช่องแคบมะละกาไปยังทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดที่เชื่อมโยงระหว่างจีน และทวีปแอฟริกา

2.2 Bangladesh-China-India-Myanmar Corridor เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างจีน อินเดีย เมียนมาร์ และไทย มีความสำคัญทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและอินเดีย ถูกเชื่อมโยงด้วยรถไฟความเร็วสูง และบริการสำคัญอื่นๆ รวมถึงการพัฒนาดิจิทัลด้วย

³¹ พันเอก ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล. (2560).โครงการความริเริ่ม “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (OBOR/BRI) ว่าด้วยการทบทวนแนวคิดของโครงการฯ. ค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก <http://www.vijaichina.com/articles/692>. หน้า 1-2.

Region	Country
East Asia	China, Mongolia
Southeast Asia	Brunei, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, Philippines, Singapore, Thailand, Timor-Leste, Vietnam
Central Asia	Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan
Middle East and North Africa	Bahrain, Egypt, Iran, Iraq, Israel, Jordan, Kuwait, Lebanon, Oman, Qatar, Saudi Arabia, Palestine, Syria, United Arab Emirates, Yemen
South Asia	Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, India, Maldives, Nepal, Pakistan, Sri Lanka
Europe	Albania, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Czech Republic, Estonia, Georgia, Hungary, Latvia, Lithuania, Macedonia, Moldova, Montenegro, Poland, Romania, Russia, Serbia, Slovakia, Slovenia, Turkey, Ukraine

ตารางที่ 3 แสดงประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคี BRI จำนวน 65 ประเทศ

มุมมอง/ท่าที

- ความก้าวหน้าโครงการความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางในห้วงปัจจุบัน ปัจจุบันโครงการฯ ขยายไปสู่ภูมิภาคเอเชีย ยุโรป แอฟริกา และตะวันออกกลาง รวมมากกว่า 65 ประเทศ มูลค่า 1.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตลอดจนจีน จัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) เพื่อสนับสนุนการเงินให้โครงการ BRI ด้วย ขณะนี้มีประเทศสมาชิกจำนวน 87 ประเทศ³²

- การเข้าร่วมโครงการ BRI หากไม่สามารถใช้หนี้เงินยืมได้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาความมั่นคงของประเทศ เช่น ศรีลังกา ทำให้จีนสามารถใช้ท่าเรือถึง 99 ปี ทำให้เกิดวาทกรรมที่เรียกว่า กักตักแห่งหนี้สิน (Debt Trap Diplomacy)

³² กระทรวงการคลัง. (2561). ผลการประชุมประจำปีสภาผู้ว่าการ AIIB ครั้งที่ 3. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562, จาก http://www.bangkokbiz news.com/recommended/detail/896?fbclid=IwAR3BECNVgGH3MsLHlgKa4u5rqq-b02LSg7yDZpjBWgcBuR-th59U_EEgptW4

- ในอนาคต การแข่งขันระหว่างจีนกับสหรัฐฯ จะมีมากขึ้น และจะขยายไปทุกภูมิภาคของโลกอาเซียนซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ จะเป็นจุดที่ทั้งสองประเทศต่างมุ่งเข้ามาแข่งขันกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อประเทศในภูมิภาค เพื่อแย่งชิงความเป็นผู้นำ ดังนั้นภายใต้ระบบโลกที่กำลังพัฒนาไปเป็นแบบหลายขั้วอำนาจ ประเทศในอาเซียน ซึ่งรวมถึงประเทศไทย จำเป็นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมใหม่ของโลก วิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวก/เชิงลบ และโอกาส รวมทั้งออกแบบนโยบายจัดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับระบบโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค

3.1.2 ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกที่เสรีและเปิดเผย (The Free and Open Indo-Pacific Strategy : FOIP)

สถานการณ์และแนวโน้ม

แนวคิดอินโด - แปซิฟิก มีลักษณะเป็น Grand Strategy ของญี่ปุ่นมาจากสุนทรพจน์เรื่อง “Confluence of the Two Seas” ที่นายชินโซ อาเบะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นแถลงต่อรัฐสภาอินเดีย เมื่อปี 2550 และนโยบาย “The Arc of Freedom and Prosperity” และยุทธศาสตร์ “Diamond Strategy” ในสมัยแรกของนายอาเบะ และเมื่อได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเป็นสมัยที่ 2 เมื่อปี พ.ศ.2555 เป็นช่วงที่บทบาทของจีนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในขณะที่บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียเริ่มลดลง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นายอาเบะ สานต่อแนวคิดข้างต้น โดยได้ประกาศแนวคิด อินโด - แปซิฟิกอย่างเป็นทางการในการประชุม Tokyo International Conference on Africa Development (TICAD) เมื่อเดือนสิงหาคม 2559 ที่กรุงไนโรบี ซึ่งสะท้อนจุดยืนทางนโยบายของญี่ปุ่นในปัจจุบัน คือ (1) ตั้งอยู่บนพื้นฐานภูมิภาคนิยม (regionalism) (2) ยึดหลักนิติธรรม และการเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ และ (3) มุ่งเพิ่มบทบาททางการทหาร

ต่อมาเมื่อเดือนธันวาคม 2560 รัฐบาลสหรัฐได้ออกแนวคิดใหม่ที่มีชื่อ “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดเผย” (The Free and Open Indo-Pacific Strategy : FOIP) หรือ “ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก” (The Indo-Pacific Strategy) ในเอกสารช่วงปลายปี พ.ศ.2560 ชื่อ “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ” (National Security Strategy, December 2017) และทรมัปีได้ประกาศในการประชุมเอเปคที่เวียตนามในตอนต้นปี 2561 แนวคิดทางยุทธศาสตร์ใหม่คือ การมองภูมิภาคนี้เป็นภาพใหญ่ในทางภูมิรัฐศาสตร์คือ “อินโด-แปซิฟิก” ไม่ใช่แบบเดิมที่เป็น “เอเชีย-แปซิฟิก” และคำประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นายเจมส์ แมททิส ในการประชุมที่สิงคโปร์ ซึ่งการวางยุทธศาสตร์เช่นนี้ทำให้ยุทธบริเวณทางทหารสำหรับกองทัพสหรัฐในเอเชียเปลี่ยนแปลงไป กองบัญชาการแปซิฟิกเดิมจึงมีชื่อใหม่ว่า “กองบัญชาการภาคพื้นอินโด-แปซิฟิก” (The Indo-Pacific Command) อันเป็นหนึ่งในกองบัญชาการยุทธบริเวณหลักของสหรัฐฯ ในเวทีโลกที่ตั้งอยู่ที่ฮาวาย ส่วนที่รับผิดชอบพื้นที่นี้ก็คือ “สำนักงานกิจการเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก” (The Bureau of East Asian and Pacific Affairs)

ในส่วนของกองบัญชาการยุทธบริเวณต้องจัดใหม่เพราะโครงสร้างเดิม กองบัญชาการภาคพื้นแปซิฟิกรับผิดชอบพื้นที่เอเชียแปซิฟิก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ (รวมอินเดีย บังกลาเทศ มัลดีฟส์ เนปาลและศรีลังกา) แต่กองบัญชาการภาคพื้นแปซิฟิกจะไม่ครอบคลุมอัฟกานิสถานและปากีสถาน เพราะทั้งสองประเทศนี้อยู่กับกองบัญชาการกลาง (The Central Command) และเกาะในมหาสมุทรอินเดียนอกชายฝั่งของแอฟริกาตะวันออกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองบัญชาการแอฟริกา (The Africa Command) การเปลี่ยนเช่นนี้ทำให้ต้องจัดตั้งกองบัญชาการภาคพื้นอินโด - แปซิฟิก (The Indo - Pacific Command) ซึ่งยุทธบริเวณมีพื้นที่ทางภูมิรัฐศาสตร์กว้างใหญ่มาก และอินเดียก็เข้ามาเป็นพื้นที่ด้านตะวันตกของยุทธบริเวณของกองทัพสหรัฐฯ โดยเชื่อมต่อถึงปากีสถาน อัฟกานิสถาน ประเทศในอ่าวเปอร์เซีย หมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย และประเทศทางชายฝั่งด้านตะวันออกของแอฟริกา โดยเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปีกด้านตะวันออก

ยุทธศาสตร์ใหม่คาดหวังให้เกิดระบบพันธมิตรใหม่ที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือสี่ประเทศ เรียกว่า “จตุรมิตร” (The Quadrilateral Relationship) ระหว่างสหรัฐฯ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และอินเดีย และหากพิจารณาจากมุมมองของทั้ง 4 ประเทศ ประเทศทั้งหมดนี้ล้วนมีความกังวลกับการขยายบทบาทและอิทธิพลของจีนในภูมิภาค สหรัฐฯ จึงคาดหวังว่ายุทธศาสตร์จตุรมิตรจะทำให้เกิดการคานาบทบาทของจีนในส่วนต่างๆ ของเอเชีย รวมถึงลดทอนอิทธิพลจีนที่ดำเนินการผ่านการสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบถนนและระบบราง โดยเฉพาะการดึงเอาอินเดียให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองกับสหรัฐมากขึ้น โดยแต่ละประเทศมีท่าทีต่อแนวคิดอินโด - แปซิฟิก ดังนี้

(1) **ญี่ปุ่น** แนวคิดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกของญี่ปุ่น เน้น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน เช่น หลักนิติธรรม และประชาธิปไตย การแสวงหาความรู้เรื่องทางเศรษฐกิจ และการรักษาสันติภาพ และเสถียรภาพ ภายใต้แนวคิดยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกนี้ ญี่ปุ่นมุ่งความสนใจไปที่อินเดียและแอฟริกา และเมื่อปี พ.ศ.2557 ได้มีการยกระดับความสัมพันธ์กับอินเดียเป็น “Special Strategic and Global Partnership” ความสนใจมาจากการที่อินเดียตั้งอยู่ในตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ตรงกลางของภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก และญี่ปุ่นยังร่วมมือกับอินเดียในการผลักดัน Asia - Africa Growth Corridor (AAGC) เพื่อมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมาตรฐานสูง

(2) **สหรัฐฯ** สุนทรพจน์ของนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ในช่วงการประชุม APEC ที่นครดานัง เวียดนาม เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2560 สหรัฐฯ เน้นเรื่องการค้าเสรี ซึ่งเป็นข้อแตกต่างในการตีความคำว่า “Free and Open” ของสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น สหรัฐฯ และญี่ปุ่นต่างตระหนักถึงความสำคัญของการที่อินเดียจะเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคมหาสมุทรอินเดียว่าจะกลายเป็นศูนย์กลางของผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกันของมหาอำนาจในอนาคต ได้แก่ สหรัฐฯ และจีน หากพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของสหรัฐฯ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคนี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ การค้า และ

การลงทุน มากกว่าปัจจัยการเมือง โดยความร่วมมืออินโด - แปซิฟิก เป็น “ทางเลือก” หนึ่งของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคและสามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่สหรัฐฯ ด้วย

(3) อินเดีย เป็นตัวแปรสำคัญต่อความสำเร็จของการผลักดันแนวคิดอินโด - แปซิฟิก เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาค มีขนาดเศรษฐกิจที่ขยายตัวต่อเนื่องและรวดเร็ว อินเดียมองจีนในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีทั้งผลประโยชน์และความท้าทาย และบางครั้งมีการกระทบกระทั่งกันในเรื่องพรมแดนและอิปไตย อินเดียมีความกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในมหาสมุทรอินเดีย ผ่านการสร้างท่าเรือและท่าอากาศยานจีนในประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ อาทิ บังกลาเทศ ศรีลังกา มัลดีฟส์ และปากีสถาน ภายใต้แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) ซึ่งอินเดียมองว่าส่งผลกระทบต่อการเมืองและความมั่นคงของอินเดียโดยตรง ข้อกังวลอีกประการของอินเดีย คือ การที่สหรัฐฯ ลดบทบาทลง ทำให้แนวคิดอินโด - แปซิฟิกเป็นอีกหนึ่งมุมมองเชิงยุทธศาสตร์ที่อินเดียน่าจะใช้ต่อไป

(4) ออสเตรเลีย ได้เผยแพร่ Foreign Policy White Paper 2017 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2560 เป็นครั้งแรกในรอบ 14 ปี เป็นเอกสารที่กำหนดทิศทางดำเนินนโยบายต่างประเทศของออสเตรเลียใน 10 ปีข้างหน้า ที่มุ่งให้ความสำคัญกับภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก เอกสารดังกล่าวระบุถึงการเพิ่มบทบาทและความรับผิดชอบของออสเตรเลียในภูมิภาคนี้ เป้าหมายสำคัญคือการส่งเสริมความมั่นคง เปิดกว้าง และเจริญรุ่งเรือง รวมทั้งกล่าวถึงสถานะความเสี่ยงด้านความมั่นคงในทะเลจีนใต้จากบทบาทของจีนด้วย

มุมมอง/ท่าที

- ทั้งในแง่ภูมิรัฐศาสตร์และการเมืองระหว่างประเทศที่มีการนำอินเดียและออสเตรเลียเข้ามาร่วม ซึ่งทั้งคู่มีศักยภาพด้าน Blue Water Navy ถือว่ามีความสำคัญต่ออาเซียน อาจทำให้อาเซียนมีปัญหาเรื่องความร่วมมืออย่างสันติในพื้นที่

- ความไม่แน่นอนและยั่งยืนของยุทธศาสตร์ แม้ยุทธศาสตร์นี้จะยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมมากนักในทางปฏิบัติ หรือในเชิงแนวคิดก็ยังไม่มีความชัดเจน แต่เห็นได้ชัดว่าผู้นำสหรัฐฯ ในปัจจุบันพยายามผลักดันแนวคิดชุดนี้อย่างมาก และเป็นความหวังว่ายุทธศาสตร์อินโด – แปซิฟิก เป็นกลไกสำคัญในการคงบทบาทของความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ ไว้ในเอเชียได้ต่อไปโดยไม่ถูกท้าทายจากจีน ขณะเดียวกันก็ไม่มี ความชัดเจนว่าสหรัฐฯ มีทรัพยากรมากเพียงใดที่จะใช้ในการดำเนินยุทธศาสตร์นี้ หรือในทางนโยบายคือ สหรัฐฯ จะนำเอายุทธศาสตร์นี้ไปสู่การปฏิบัติได้จริงเพียงใด

- การขยายพื้นที่ทางยุทธศาสตร์เช่นนี้แสดงถึงความต้องการที่จะดึงเอาอินเดียเข้ามาอยู่ร่วมในกรอบนโยบายของสหรัฐฯ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้าย ความมั่นคงทางทะเลในมหาสมุทรอินเดีย ตลอดถึงการสร้างระบบพันธมิตรและความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับอินเดียในอนาคต และปฏิเสธไม่ได้ว่ายุทธศาสตร์ใหม่ของสหรัฐฯ กำเนิดขึ้นเพื่อ “ถ่วงดุล” กับการขยายบทบาทของจีนในเอเชีย แต่ยุทธศาสตร์นี้จะมีความหมายมากขึ้นก็ต่อเมื่อสหรัฐฯสามารถสร้างทางเลือกในทางเศรษฐกิจเพื่อทำให้ประเทศในภูมิภาคลดทอนการพึ่งพากับการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีน และเมื่อสหรัฐฯถอนตัวออกจากข้อตกลงการค้าภาคพื้นแปซิฟิก (The Trans-Pacific Partnership หรือ TPP) ก็ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนว่าอะไรคือทางเลือกที่จะสามารถถ่วงดุลกับการรุกของจีนในโครงการ “ความริเริ่มแถบและเส้นทาง” (BRI) หรืออาจกล่าวได้ว่าการปราศจากโครงการทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของสหรัฐฯ อาจจะทำให้ความสำเร็จของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกไม่เกิดขึ้น

- สำหรับอาเซียนการทำหน้าที่รักษาดุลอำนาจ (Balancing) ระหว่างประเทศมหาอำนาจยังเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะเศรษฐกิจของอาเซียนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของจีนและสหรัฐฯ ทั้งนี้ทิศทางเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับมหาอำนาจในอนาคตนั้น อาเซียนควรมองผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก และอาเซียนมีความจำเป็นจะต้องคาดการณ์ถึงความสัมพันธ์ใหม่ๆ ซึ่งอาเซียนควร

จะศึกษาในประเด็นนี้ร่วมกันโดยเฉพาะประเทศสมาชิกบางประเทศของอาเซียน เริ่มมีการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับประเทศนอกอาเซียน มากขึ้น เช่น สิงคโปร์ เป็นต้น

3.1.3 สงครามการค้า

สถานการณ์และแนวโน้ม

สงครามการค้า (Trade War) ระหว่างมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีน ที่ก่อตัวขึ้น ได้สร้างความกังวลไปทั่วโลก นโยบายหลักของ ทรัมป์ที่แสดงออก ชัดเจนตั้งแต่ตอนเลือกตั้ง คือ “อเมริกาต้องมาก่อน” (America First) เพื่อปกป้อง ผลประโยชน์ทางการค้าของอเมริกา ทรัมป์มองว่า ตลอดหลายปีที่ผ่านมา สหรัฐอเมริกาตกอยู่ในภาวะ ‘ขาดดุลการค้า’ กับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับจีน เม็กซิโก และประเทศสหภาพยุโรป เนื่องจากมูลค่าการส่งออก ค่อนข้างน้อย หากเทียบกับมูลค่าสินค้านำเข้าจากนอกประเทศ และยิ่งจีนเริ่มก้าวมาสู่มหาอำนาจ ทางเศรษฐกิจของโลกแข่งกับอเมริกา ยิ่งทำให้อเมริกาหวั่นว่าจะเสียดุลไปมากกว่านี้

ตั้งแต่ราวต้นปี ค.ศ.2017 ทรัมป์จึงเริ่มออกมาเคลื่อนไหวตามแบบฉบับ ของเขาผ่านทางโลกโซเชียลและการแถลงของรัฐบาลอเมริกาว่า เขาจะไม่ปล่อยให้ อเมริกาขาดดุลการค้าอีกต่อไป จะต้องมีการมาแก้ไขปัญหาดังนี้ โดยมุ่งเป้า ไปที่ประเทศจีนเป็นหลัก เพราะจีนถือเป็นคู่ค้ารายใหญ่ ราคาสินค้าถูก และยังนำ เอาประเด็นสินค้าปลอม สินค้าไม่มีคุณภาพของจีนมาเป็นเหตุผลที่ต้องมีการปฏิรูป การค้าระหว่างสองประเทศเสียใหม่ด้วยมาตรการกีดกันทางการค้า ไม่ว่าจะเป็น การตั้งกำแพงภาษี การห้ามนำเข้าสินค้าบางประเภทเพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจ ในประเทศตนขยายตัว หรือการถ่วงดุลการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของอีก ฝ่ายหนึ่ง ในฐานะที่ทั้งสหรัฐฯ และจีนเป็นคู่ค้าสำคัญของภูมิภาค ขาดสมาชิก อาเซียนจึงจำเป็นต้องปรับตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความตึงเครียดระหว่าง จีนกับสหรัฐฯ จะยังคงมีอยู่ต่อไปในระยะยาว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทาน

ของอุตสาหกรรมต่างๆ ทั่วโลก อาทิ กลุ่มบริษัทเทคโนโลยีสารสนเทศ บริษัทสิ่งทอ เฟอร์นิเจอร์ และภาคการเกษตร หากเกิดสงครามการค้าโลกขึ้นจริงหวังโซ่อุปทานนี้จะเกิดปัญหา อาจเกิดการปรับโครงสร้างการผลิตทั้งหมดขึ้นใหม่ที่อาจใช้เวลายาวนาน และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในทุกระดับ

ต้นตอของการตอบโต้ทางการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ในขณะนี้ คือความพยายามของสหรัฐฯ ที่ต้องการกดดันให้จีนปรับนโยบายการค้าให้เป็นมาตรฐานเดียวกับประเทศอุตสาหกรรมรายใหญ่อื่นๆ กล่าวคือ ต้องการให้จีนยุติการอุดหนุนให้แก่อุตสาหกรรมในประเทศ ยุติการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา และให้จีนเปิดประเทศรับการลงทุนจากต่างชาติมากขึ้น โดยสหรัฐฯ ใช้วิธีกดดันจีนในหลายด้าน เช่น การขึ้นอัตราภาษีจาก 10% เป็น 25% ต่อดำเนินการนำเข้าทั้งหมด รวมทั้งโน้มน้าวให้ประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ เลิกใช้อุปกรณ์หรือเทคโนโลยีของบริษัทโทรคมนาคมของจีนด้วย³³

มุมมอง/ท่าที

กลุ่มประเทศที่สามอย่างไทยหรือประเทศอื่นๆ จะได้รับผลกระทบจากสงครามการค้าที่เกิดขึ้น ต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจใน 3 ด้าน คือ (1) การชะลอตัวของการค้าโลก จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่มีความเชื่อมโยงกับต่างประเทศสูงรวมทั้งไทย ทั้งด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว (2) ด้านการค้า ผลกระทบจะมีทั้งด้านบวกและด้านลบในแต่ละอุตสาหกรรม เช่น สินค้าไทยที่ส่งไปประกอบในจีนและเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตที่ส่งต่อไปยังตลาดสหรัฐฯ จะได้รับผลกระทบ แต่ขณะเดียวกันสินค้าที่ได้รับประโยชน์จะเป็นกลุ่มที่สามารถส่งไปยังตลาดสหรัฐฯ เพื่อทดแทนสินค้าจากจีน และ (3) ด้านการลงทุน อาจจะมีการย้ายฐานการผลิตมายังภูมิภาคอาเซียน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกตรวจสอบแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งการลงทุนอาจใช้เวลาในบางอุตสาหกรรมเพื่อวางแผนการย้ายกระบวนการผลิต

³³ Voice of America: VOA. (2019). วิเคราะห์: ผลกระทบระยะยาวจากสงครามการค้า 'จีน-สหรัฐฯ' ต่อห่วงโซ่อุปทานโลก. ค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.voathai.com/a/us-china-trade-war-already-reshaping-trade-links/4917468.html>.

3.1.4 Bioterrorism³⁴

สถานการณ์และแนวโน้ม

ในยุคปัจจุบันบริบทภัยคุกคามได้ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการใช้จุลินทรีย์ และสารพิษหลายชนิด รวมถึงการใช้เทคโนโลยีชีวภาพดัดแปลงยีนของจุลินทรีย์ เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (Weapon of Mass Destruction : WMD) อาวุธชีวภาพจึงมีอำนาจในการทำลายล้างมนุษย์และสัตว์ ได้อย่างมากผ่านพืช น้ำ ดิน และอากาศ ด้วยคุณสมบัติการแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ผลิตได้ง่ายในปริมาณมาก คงความเป็นพิษนาน และพร้อมใช้งานได้ทันที ทำให้มีอัตราการตายของผู้ติดเชื้อสูง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าอาวุธชีวภาพมีผลกระทบ ทั้งต่อความมั่นคงของชาติและการสาธารณสุขทั้งในแง่จิตวิทยาและสังคมมากกว่า อาวุธชนิดอื่นได้ ท่ามกลางความขัดแย้งและการทำสงครามของมนุษย์นั้น นอกเหนือจากการใช้อาวุธในรูปแบบต่างๆ หลายประเภท เพื่อการทำลายล้างฝ่ายตรงข้ามแล้ว อาวุธชีวภาพ (Biological Weapons) เป็นอาวุธอีกประเภทหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็น อาวุธทำลายล้างสูงที่มีการใช้มาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

- เมื่อ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช ได้พบการระบาดของกาฬโรคใน ชาวมองโกล และกองทัพได้โยนศพผู้ติดเชื้อโยนเข้าไปในเมืองคัฟฟา (Kaffa) ทำให้ ชาวอิตาลีต้องอพยพไปยังประเทศในแถบยุโรปทางเรือ

- ศตวรรษที่ 14 เกิดเหตุการณ์ระบาดของกาฬโรคจากผู้อพยพ ครั้งยิ่งใหญ่ เรียกเหตุการณ์นั้นว่า “แบล็กเดธ” (Black Death) ทำให้มีผู้เสียชีวิต ราว 25 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของประชากรยุโรป ถือเป็นการทำลายล้างมนุษย์มากที่สุด ในประวัติศาสตร์

³⁴ ศุภย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2562). ปรากฏการณ์ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ : การก่อการร้ายทางชีวภาพ (Bioterrorism). เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง. เอกสารอัดสำเนา.

- ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นได้เริ่มโครงการทดลองและศึกษาอาวุธชีวภาพ ได้แก่ โรคแอนแทรกซ์ อหิวาตกโรค บาดทะยัก ไข้หวัดใหญ่ กาฬโรค ไข้รากสาด ไช้ทรพิษ และวัณโรค อีกด้วย ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ได้เริ่มจัดทำโครงการผลิตอาวุธชีวภาพเพื่อเป็นการต่อรองดุลอำนาจระหว่างเยอรมันกับญี่ปุ่น และในปีค.ศ.1979 เกิดเหตุการณ์การรั่วไหลของสปอร์จากเชื้อแอนแทรกซ์ (Anthrax) เมืองสเวิร์ดลอฟสค์ สหภาพโซเวียต (ในขณะนั้น) ทำให้ประชาชนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงมีอาการไข้สูง หายใจลำบาก และเสียชีวิตในเวลาต่อมา

- ศตวรรษที่ 20 สหรัฐอเมริกาได้ถูกโจมตีจากเชื้อแอนแทรกซ์ผ่านทางจดหมายส่งไปยังบุคคลสำคัญและบุคคลสาธารณะเมื่อปีค.ศ.2001 ซึ่งคนที่ได้สัมผัสกับจดหมายล้วนติดโรคผิวหนัง และลุกลามจนกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่สร้างความหวาดระแวงที่สุดในประวัติศาสตร์อเมริกา

- ปัจจุบันยังพบการใช้จุลินทรีย์และสารพิษอีกหลายชนิด รวมถึงพัฒนาให้มีความรุนแรงด้วยเทคโนโลยีชีวภาพและสิ่งมีชีวิตถูกปรับปรุงพันธุกรรมเป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้งาน ยกตัวอย่างเช่น การกลายพันธุ์ของเชื้อแบคทีเรีย E. Coli ทนต่อยาปฏิชีวนะที่มีความแรง 1,000 เท่าได้ในเวลา 10 วัน จากการทดลองของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา และมีอีกหลายประเทศที่ยังพบการผลิตและสะสมอาวุธชีวภาพ อยู่ในสถานะที่คลุมเครือ เช่น จีน รัสเซีย ซีเรีย โดยมีการอ้างว่าเป็นการดำเนินการเพื่อป้องกันประเทศจากการก่อการร้ายทางชีวภาพ

การก่อการร้ายทางชีวภาพ (Bioterrorism) เป็นรูปแบบหนึ่งของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ด้วยการใช้จุลชีพก่อโรคจำพวกไวรัส แบคทีเรีย เห็ดรา และพืชบางชนิด เพื่อเตรียมไว้สำหรับทำสงครามหรือก่อวินาศกรรมโดยมุ่งกระทำต่อสิ่งมีชีวิตทั้งสัตว์และพืช อันจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ ไช้ทรพิษ/ฝีดาษ (Smallpox) จากไวรัสกลุ่มวาริโอลา (Variola major) กาฬโรค (Plague) จากแบคทีเรีย Yersinia pestis สารพิษโบทูลินัม (Botulism) จากแบคทีเรีย Clostridium botulinum และสารพิษไรซิน (Ricin) จากเมล็ดคละหุ้ง Ricinus communis เป็นต้น ซึ่งการนำไปใช้ด้วยการ

ทำให้เป็นละอองฝอยในรูปของฝุ่น ควัน และหมอกปนไปในอากาศ การติดต่อจากคนสู่คน การใช้สัตว์หรือวัสดุเป็นพาหะ ตลอดจนการปนเปื้อนไปในน้ำและอาหาร ทั้งนี้ ศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคของสหรัฐอเมริกา (The Centers for Disease Control and Prevention : US-CDC) ได้แบ่งระดับสิ่งมีชีวิต ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

- Class A กลุ่มเชื้อก่อโรคที่มีแนวโน้มสามารถเป็นอาวุธชีวภาพได้มากที่สุด และเคยมีการนำมาใช้เพื่อทำเป็นอาวุธชีวภาพมาแล้วทั้งสิ้น เช่น ไข้ทรพิษ (Smallpox) กาฬโรค (Plague) และ โรคไข้เลือดออกอีโบล่า (Ebola) เป็นต้น
- Class B กลุ่มเชื้อก่อโรคที่มีคุณสมบัติในการแพร่กระจายได้ดีพอสมควร มีอัตราการตายไม่สูงเท่ากับเชื้อในกลุ่ม Class A เช่น โรคไข้ควี (Q fever) อหิวาตกโรค (Cholera) และ โรคเมลิอยด์ (Meliodosis) เป็นต้น
- Class C กลุ่มเชื้อก่อโรคที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ และประชากรส่วนใหญ่ยังไม่ภูมิคุ้มกันที่สำคัญมีศักยภาพสามารถนำไปพัฒนาให้เกิดเป็นอาวุธชีวภาพได้ เช่น ไข้หวัดใหญ่ (Influenza) โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) และโรคติดเชื้อฮานตาไวรัส (Hantaviral) เป็นต้น

เชื้อจุลชีพเหล่านี้ มีคุณสมบัติมีการแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ผลิตได้ง่าย และมีปริมาณมาก คงความเป็นพิษ และทำให้มีอัตราการตายของประชากรสูง ตลอดจนมีความคงทน พร้อมใช้งานได้ทันที มีผลให้ประชาชนตื่นตระหนก หวาดกลัว ระบบสาธารณสุขของประเทศโดยรวมต่างได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก หรือเรียกว่า สังคมอัมพาต (Social Disruption) ดังนั้น การก่อร้ายทางชีวภาพจึงสร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและก่อความกังวลในสังคมทั้งภาครัฐและประชาชนเป็นอย่างยิ่ง

มุมมอง/ท่าที

การก่อการร้ายทางชีวภาพ (Bioterrorism) นับเป็นภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ซึ่งเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นลักษณะของอาชญากรรมข้ามชาติทางชีวภาพ (Biocrime) และรูปแบบอื่นๆ (Other/Uncertain) โดยส่วนมากจะติดมากับ

ผู้โดยสารขาเข้าประเทศ ดังนั้น แนวทางการเตรียมความพร้อมในการเฝ้าระวัง ป้องกัน การก่อกองร้ายทางชีวภาพในภาพรวมของอาเซียนและประเทศสมาชิกมีดังต่อไปนี้

- การเตรียมการและการป้องกัน (Preparedness & Prevention) เป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้มีความรู้ เครื่องมือพร้อมใช้งาน มีแผนงานที่ครอบคลุม เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ถูกต้อง มีงบประมาณที่เพียงพอ

- การตรวจพบและการเฝ้าระวัง (Detection & Surveillance) เป็นการตรวจจับแนวหน้า ระบบการควบคุมบังคับบัญชา ระบบงานด้านการข่าวกรอง ระบบเฝ้าตรวจและการแจ้งเตือนต่างๆ ของทั้งหน่วยงานหลักและรอง

- การวินิจฉัยโรคและการระบุลักษณะ (Diagnosis & Characterization) เป็นการสอบสวนการติดเชื้อร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ความปลอดภัยของห้องปฏิบัติการ และจัดทำแนวทางปฏิบัติในการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยโรคที่อาจเกิดจากการใช้อาวุธชีวภาพได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็ว

- การตอบสนองและการสื่อสาร (Response & Communication) เป็นการเคลื่อนย้ายผู้ที่ติดโรคและผู้สัมผัสโรคอย่างเร่งด่วน เพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาด พร้อมทั้งสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและปฏิบัติตามคำแนะนำได้อย่างถูกต้อง

ในบริบทของโลกที่เต็มไปด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การเชื่อมโยงในมิติต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงมีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับอาวุธชีวภาพได้โดยง่าย ดังนั้น กลไกสำคัญในการเฝ้าระวังเหตุก่อกองร้ายทางชีวภาพ คือ ระบบการบริหารจัดการภายในประเทศตั้งแต่ระดับนโยบายลงมาสู่การปฏิบัติที่จำเป็นต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ทั้งในส่วนงานด้านสาธารณสุข การแพทย์ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ หน่วยงานความมั่นคงต้องมีการประสานงานร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น หน่วยข่าวกรองมีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลรูปแบบการก่อกองร้ายหรือกลุ่มก่อกองร้าย เพื่อใช้ประโยชน์ในการรวบรวมข่าวสาร วิเคราะห์ และประเมิน

ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นได้อย่างทันด่วนที่ ในขณะที่ฝ่ายบังคับใช้กฎหมายมีอำนาจ ในการจับกุม สืบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อใช้ระบุตัวผู้ก่อการร้ายจนกระทั่ง ส่งฟ้องดำเนินคดีให้ศาลพิพากษาลงโทษได้ และหน่วยงานด้านสาธารณสุข การแพทย์ ร่วมมือกับสถาบันศึกษา ทำการวินิจฉัยโรค ชั้นสูงตร ให้ยารักษาโรค และควบคุมโรค พร้อมทั้งจำกัดการเคลื่อนย้ายผู้ที่ติดโรคและผู้ที่สัมผัสโรค เพื่อป้องกันการลุกลามของโรคระบาด นอกจากนี้ ควรควบคุมสื่อประเภทเครือข่าย สังคมออนไลน์ ที่มีโอกาสบิดเบือนข้อเท็จจริงที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งในประเทศและ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ท้ายที่สุด การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันภายใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการรับมือกับเผด็จการวัง และป้องกันการก่อการร้ายทางชีวภาพได้อย่างทันถ่วงที

3.2 ระดับภูมิภาค

3.2.1 คาบสมุทรเกาหลี

สถานการณ์และแนวโน้ม

- การไม่บรรลุข้อตกลงในการประชุมสุดยอดระหว่าง นายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีสหรัฐฯ กับนายคิม จ็อง-อึน ผู้นำสูงสุดเกาหลีเหนือ ที่กรุงฮานอย เวียดนาม เมื่อ 27-28 ก.พ.62 เป็นการประชุมที่ทั้งในและต่างประเทศจับตา อย่างใกล้ชิดและคาดหวังถึงความสำเร็จ แต่ผลที่ออกมากลับไม่เป็นไปตามคาด โดยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ แกลงข่าวที่โรงแรม JW Marriot ในกรุงฮานอย ภายหลังจากประชุม โดยระบุว่ายังไม่ใช่เวลาที่เหมาะสมจะลงนามข้อตกลง กับเกาหลีเหนือในขณะนี้ แต่ยืนยันว่า ความสัมพันธ์กับ นายคิม จ็อง-อึน ยังคง เป็นไปด้วยดี เพียงแต่ทั้งสองฝ่ายยังมีความคิดเห็น ไม่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการ ยกเลิกมาตรการคว่ำบาตร โดยสหรัฐฯ ต้องการยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรหลังจาก เกาหลีเหนือมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและยกเลิกโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์แล้ว ขณะที่ผู้นำเกาหลีเหนือต้องการให้มาตรการคว่ำบาตรถูกยกเลิกทั้งหมด ในขณะที่

นายคิม จ็อง-อิน ผู้นำสูงสุดเกาหลีเหนือ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ระหว่างการประชุมนโยบายต่อ สภาประชาชนสูงสุดเกาหลีเหนือ เมื่อ 13 เม.ย.62 ว่า ความล้มเหลวในการเจรจากับสหรัฐฯ ส่งผลให้สถานการณ์ความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลีเพิ่มขึ้น แต่ตนยังต้องการหารือกับประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ของสหรัฐฯ อีกครั้ง หากสหรัฐฯ ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปในแนวทางที่ถูกต้อง และยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรต่อเกาหลีเหนือ โดยจะรอท่าทีของสหรัฐฯ จนถึงสิ้นปี 2562

- เมื่อ 5 มี.ค.62 เกาหลีใต้ตรวจพบการซ้อมแซมฐานปล่อยจรวดในเกาหลีเหนือ หน่วยข่าวกรองเกาหลีใต้พบความเคลื่อนไหวการซ้อมแซมหลังคาและประตูที่บริเวณฐานปล่อยจรวดต้องชางรี (Dongchang-ri) ในเกาหลีเหนือ แต่ยังไม่พบความเคลื่อนไหวใดๆ ที่เตาปฏิกรณ์ขนาด 5 เมกกะวัตต์ ที่ศูนย์นิวเคลียร์ย็องบย็อน (Yongbyon) และอุโมงค์ทดลองอาวุธนิวเคลียร์ใต้ดินฟังก์กายรี (Punggye-ri) สหรัฐฯ และเกาหลีใต้ยังคงร่วมมือที่จะติดตามกิจกรรมด้านนิวเคลียร์ในเกาหลีเหนืออย่างใกล้ชิด

- เมื่อ 6 เม.ย.62 สหรัฐฯ พบความเคลื่อนไหวผิดปกติที่ฐานทดลองนิวเคลียร์ย็องบย็อน (Yongbyon) ของเกาหลีเหนือ โดยอ้างภาพถ่ายดาวเทียมเมื่อ 22 มี.ค.62 ที่แสดงให้เห็นว่ามีครีมนเคลื่อนที่อยู่ติดกับเตาปฏิกรณ์แบบน้ำมวลเบา ทั้งที่ไม่เคยปรากฏในภาพถ่ายก่อนหน้านี้ แต่ไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการใช้ครีมน ซึ่งเกาหลีเหนืออาจใช้ครีมนดังกล่าวบรรจุ/ยกอุปกรณ์หรือวัตถุต่างๆ ไปยังโดม ซึ่งเป็นที่ตั้งของเตาปฏิกรณ์ ทั้งนี้ การยุติกิจกรรมที่ศูนย์วิจัยนิวเคลียร์ย็องบย็อน เป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำสหรัฐฯ กับผู้นำเกาหลีเหนือ ครั้งที่ 2 ที่เวียงจันทน์ เมื่อปลาย ก.พ.62 แต่หลังการประชุมสุดยอดดังกล่าวล้มเหลว ก็มีรายงานว่า เกาหลีเหนือได้ รื้อฟื้นการปฏิบัติการต่างๆ ที่ฐานปล่อยขีปนาวุธอีกครั้งหลังการรื้อถอนไปบางส่วน

- เมื่อ 25 เม.ย.62 ประธานาธิบดีมุน แจ-อิน ของเกาหลีใต้กล่าวว่า เกาหลีใต้พร้อมประสานงานเพื่อจัดการประชุมสุดยอดผู้นำสหรัฐฯ – เกาหลีเหนือ ครั้งที่ 3 และคาดหวังว่าจะประสบผลสำเร็จ โดยหวังจะได้พบหารือกับนายคิม จ็อง-อิน ผู้นำสูงสุดเกาหลีเหนือต่อไป

- เมื่อ 26 เม.ย.62 นายคิม จอง-อึน ผู้นำสูงสุดของเกาหลีเหนือ กล่าวระหว่างการพบเจรจากับประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน ของรัสเซียว่า อนาคตการสร้างสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลีขึ้นอยู่กับท่าทีในอนาคตของสหรัฐฯ โดยนายคิม จอง-อึน กล่าวถึงสถานการณ์ในคาบสมุทรเกาหลีที่ปัจจุบันอยู่ในภาวะชะงักงันและอาจไปถึงจุดที่กลับไปเป็นเหมือนสถานการณ์เดิม เพราะสหรัฐฯ แสดงท่าทีกดดันเกาหลีเหนือฝ่ายเดียวในการประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีเหนือและสหรัฐฯ ครั้งที่ 2 ที่เวียดนาม เมื่อ 27-28 ก.พ.62

- เมื่อ 4 พ.ค.62 เกาหลีเหนือยิงขีปนาวุธพิสัยใกล้หลายลูกจากฐานยิงเมือง Wonsan ทางชายฝั่ง ตอ. เมื่อเวลา 09.00 น. ตามเวลาท้องถิ่น โดยขีปนาวุธมีวิถีระยะ 70 - 200 กม. มุ่งไปทางทะเล ตอ.หรือทะเลญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นการยิงขีปนาวุธครั้งแรกตั้งแต่การยิงขีปนาวุธข้ามทวีป (Intercontinental ballistic missile-ICBM) ครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ย.60

- เมื่อ 21 พ.ค.62 เกาหลีใต้และสหรัฐฯ มีท่าทีเป็นเอกภาพต่อกรณีเกาหลีเหนือยิงทดสอบอาวุธวิถีโค้งเมื่อต้น พ.ค.62 ประธานาธิบดีมุน แจ-อิน ของเกาหลีใต้ ผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกองทัพเกาหลีใต้ และสหรัฐฯ ซึ่งรวมถึง รมว. กห.เกาหลีใต้และ ผบ.กองกำลังสหรัฐฯ ประจำเกาหลีใต้ (United States Forces Korea - USFK) มีท่าทีเป็นเอกภาพต่อกรณีเกาหลีเหนือยิงอาวุธวิถีโค้งเมื่อต้น พ.ค.62 โดยตอบโต้เกาหลีเหนือพอสมควรและด้วยท่าทีสงบ ซึ่งจะช่วยรักษาแนวโน้มของการเจรจากันต่อไป นอกจากนี้ ผู้นำเกาหลีใต้ยังอ้างว่าประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ของสหรัฐฯ และนายคิม จอง-อึน ผู้นำสูงสุดของเกาหลีเหนือ มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระดับบุคคล ด้าน ผบ.USFK ระบุถึงความพร้อมด้านยุทธโศปกรณ์ของกองทัพเกาหลีใต้ภายใต้การบริหารของรัฐบาลประธานาธิบดี มุน แจ-อิน ซึ่งส่งเสริมให้ความเป็นพันธมิตรแข็งแกร่งขึ้น และมีความพร้อมสำหรับวิกฤตหรือภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

- เมื่อ 25 พ.ค.62 นายจอห์น โบลตัน ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ กล่าวถึงการทดสอบยิงขีปนาวุธของเกาหลีเหนือหลายครั้งเมื่อต้น

พ.ศ.62 ว่า เป็นการละเมิดข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) พร้อมกับเรียกร้องให้นายคิม จ็อง-อึน ผู้นำสูงสุดของเกาหลีเหนือเจรจากับสหรัฐฯ และญี่ปุ่น เพื่อหารือประเด็นการปลดอาวุธนิวเคลียร์ โดยระบุว่าสหรัฐฯ พร้อมจะเปิดการเจรจากับเกาหลีเหนือ แต่สหรัฐฯ ยังยืนยันจะไม่เปลี่ยนแปลงจุดยืนที่เป็นแนวทางในการประชุมสุดยอดผู้นำสหรัฐฯ-เกาหลีเหนือ ครั้งที่ 2 ที่เวียตนาม

- เมื่อ 29 พ.ศ.62 กต.เกาหลีเหนือวิจารณ์สหรัฐฯ ว่ามีแผนจะเอาชนะเกาหลีเหนือด้วยการใช้กำลัง และมีแผนในการจะเอาชนะเกาหลีเหนือด้วยวิธีการใช้กำลัง อีกทั้งสหรัฐฯ ควรตระหนักว่าพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์จะเพิ่มความตึงเครียดแก่สถานการณ์ในคาบสมุทรเกาหลี พร้อมเตือนว่าการใช้กำลังไม่ได้เป็นวิธีการที่สหรัฐฯ จะผูกขาดใช้ได้ฝ่ายเดียว โดยแถลงการณ์ดังกล่าวประณามการปฏิบัติการของสหรัฐฯ ในห้วงที่ผ่านมา แม้ย้ำจะเจรจา ซึ่งเกาหลีเหนือประเมินว่าอาจเป็นภัยคุกคาม เช่น การฝึกซ้อมร่วมทางทหารระหว่างสหรัฐฯ -เกาหลีใต้ การทดสอบขีปนาวุธข้ามทวีปของสหรัฐฯ การตรวจพบเครื่องบินสอดแนมบริเวณน่านฟ้าเกาหลีเหนือ เป็นต้น

- เมื่อ 31 พ.ศ.62 ผู้แทนด้านนิวเคลียร์เกาหลีเหนือจากสหรัฐฯ (นาย Stephen Biegun ผู้แทนพิเศษด้านเกาหลีเหนือของสหรัฐฯ) ญี่ปุ่น (นาย Kenji Kanasugi อห.กรมกิจการเอเชียและโอเชียเนียของ กต.ญี่ปุ่น) และเกาหลีใต้ (นาย Lee Do Hoon ผู้แทนพิเศษด้านกิจการความมั่นคงและสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลีของเกาหลีใต้) ประชุมร่วมกัน ณ ประเทศสิงคโปร์ โดยการประชุม 3 ฝ่ายนี้นับเป็นครั้งแรกตั้งแต่เกาหลีเหนือทดสอบยิงขีปนาวุธพิสัยไกลเมื่อ ต้นเดือน พ.ศ.62 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารือเกี่ยวกับประเด็นเรื่องนิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลี โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาแนวทางเจรจาให้เกาหลีเหนือยุติโครงการนิวเคลียร์

- เมื่อ 30 มิ.ย.62 ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ของสหรัฐฯ พบนายคิม จ็อง-อึน ผู้นำสูงสุดเกาหลีเหนือ ที่หมู่บ้านปันมุนจอมในเขตปลอดทหาร (Demilitarized Zone-DMZ) ชายแดนสองเกาหลี โดยประธานาธิบดีสหรัฐฯ

ได้เดินข้ามเส้นเขตแดนเข้าเขตเกาหลีเหนือ ซึ่งนับเป็นประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนแรก ที่เยือนเกาหลีเหนือขณะดำรงตำแหน่ง หลังจากนั้นผู้นำทั้งสองได้เดินทางเข้าประชุม ร่วมกันแบบปิดที่เรือนเสรีภาพ ในฝั่งเกาหลีใต้ นานราว 50 นาที ต่างเห็นพ้องว่าควร จัดตั้งทีมงานเพื่อกลับมาเจรจาเรื่องข้อตกลงปลดนิวเคลียร์กันใหม่ในไม่กี่สัปดาห์ ข้างหน้า ทั้งนี้ ก่อนพบปะกับผู้นำเกาหลีเหนือ ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้หารือทวิภาคี กับประธานาธิบดีมุน แจ-อินของเกาหลีใต้ ทั้งสองฝ่ายหวังเกิดสันติภาพที่ถาวร ในคาบสมุทรเกาหลี หากทุกฝ่ายพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง

มุมมอง/ท่าที

- นานาประเทศมีข้อห่วงกังวลต่อการแสดงออกของเกาหลีเหนือ ในประเด็นคาบสมุทรเกาหลี โดยจีนและเกาหลีใต้ก็ได้แสดงออกด้วยการให้ความ ช่วยเหลืออย่างสร้างสรรค์ต่อกระบวนการสันติภาพบนคาบสมุทรเกาหลี เนื่องจาก ทั้งจีนและเกาหลีใต้ต่างต้องการให้คาบสมุทรเกาหลีปลอดจากนิวเคลียร์ และมีสันติภาพอย่างถาวร แม้การประชุมสุดยอดครั้งที่ 2 ระหว่างผู้นำสหรัฐฯ และ เกาหลีเหนือ ณ กรุงฮานอย เวียดนาม เมื่อ ก.พ.62 จบลงโดยไม่ได้มีข้อตกลงใดๆ แต่ก็นับว่ากระบวนการสันติภาพมีความคืบหน้าในระดับหนึ่ง ซึ่งทั้งจีนและเกาหลีใต้ พร้อมสนับสนุนให้มีการเจรจาระหว่างสหรัฐฯ และเกาหลีเหนือในอนาคต
- จะเห็นได้ว่าเมื่อเกาหลีเหนือได้แสดงบทบาทบนคาบสมุทรเกาหลี ในการยิงขีปนาวุธ นานาประเทศต่างเลือกใช้วิธีการเรียกร้องให้เกาหลีเหนือยุติการ กระทำที่จะเพิ่มความตึงเครียดในคาบสมุทรเกาหลี หรือการเจรจาให้เกาหลีเหนือ กลับเข้าสู่การเจรจาเพื่อปลดอาวุธนิวเคลียร์ ไม่ว่าจะเป็นเกาหลีใต้ สหรัฐฯ หรือญี่ปุ่น ต่างได้หารือทวิภาคีทางโทรศัพท์ โดยตกลงที่จะโต้ตอบการกระทำของเกาหลีเหนือ ด้วยความระมัดระวัง และเห็นพ้องจะแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน
- ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความห่วงใยต่อสถานการณ์ในคาบสมุทร เกาหลี และร่วมดำเนินบทบาทรักษาสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลีภายใต้ UNC (กองบัญชาการสหประชาชาติในคาบสมุทรเกาหลี) นอกจากนี้ ประเทศสมาชิก

อาเซียนควรสนับสนุนให้คาบสมุทรเกาหลีเป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ ดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพความมั่นคง และสนับสนุนให้แก้ไขอย่างสันติด้วยการเจรจาระหว่างทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติตามข้อมติของ UNSC อย่างเคร่งครัดในการแก้ไขปัญหาเกาหลีเหนือ ท้ายที่สุด ประเด็นสถานการณ์คาบสมุทรเกาหลีนั้น ยังต้องเผชิญกับความท้าทายอีกมาก ทั้งมิติเศรษฐกิจ มิติการทูต มิติความร่วมมือทางการทหาร ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงควรต้องจับตาดูอย่างใกล้ชิดต่อไป

3.2.2 ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและปากีสถาน

สถานการณ์และแนวโน้ม

ความขัดแย้งระหว่าง อินเดีย - ปากีสถาน เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 1947 เป็นช่วงหลังจากที่อังกฤษมอบเอกราชให้กับทั้งสองประเทศ แคชเมียร์มีอิสระในการเลือกว่าจะอยู่กับอินเดียหรือปากีสถาน โดยปากีสถานเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่ประชาชนอินเดียส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดู ชนวนสำคัญคือแคว้นแคชเมียร์เป็นแคว้นที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม แต่มีประชากร ฮารี ชิงห์ ผู้ปกครองแคชเมียร์ในขณะเป็นฮินดูและเลือกไปรวมกับอินเดีย จึงสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนชาวปากีสถานเพราะเป็นชาวมุสลิมเหมือนกัน ในขณะที่อินเดียก็ถือว่าตนมีสิทธิ์ในแคชเมียร์แล้วตามที่ผู้ปกครองลงนาม จึงเกิดปัญหาการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนระหว่างรัฐกับรัฐ ความขัดแย้งได้ขยายวงกว้างจนนำไปสู่การเกิดสงครามในที่สุด ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและปากีสถานได้สะสมและเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นคู่ปรปักษ์ที่ทำสงครามระหว่างกันมายาวนานกว่า 6 ทศวรรษ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการก่อการร้ายข้ามแนวชายแดน (Cross-border Terrorism) และกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์เป็นระยะๆ ซึ่งประเด็นปัญหานี้ได้สร้างความวิตกกังวลแก่ประชาคมโลก เพราะทั้งอินเดียและปากีสถานต่างก็มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง

ขบวนการสำคัญอีกประการหนึ่งของปมความขัดแย้ง คือ การแย่งชิงทรัพยากรน้ำที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของทั้งสองประเทศ แคนเมียร์เป็นพื้นที่สำคัญที่มีลุ่มแม่น้ำสินธุที่เป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน ทำให้ทั้งสองประเทศต่างต้องการพื้นที่ต้นน้ำจืดนี้ ที่ผ่านมา อินเดียผู้ครอบครองแคนเมียร์เป็นผู้ควบคุมสายน้ำที่ไหลไปหล่อเลี้ยงปากท้องของคนทั้ง 2 ประเทศ จึงทำให้อีกฝ่ายเกิดความไม่พอใจในเงื่อนไขนี้ ทั้งอินเดียและปากีสถานได้มีการพูดคุยถึงประเด็นเรื่องทรัพยากรน้ำกันมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีธนาคารโลกที่เข้ามาไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางเขตแดนในการตกลงต่อรองเรื่องการจัดการน้ำระหว่างอินเดียและปากีสถานทำให้เกิด “อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการน้ำในลุ่มแม่น้ำสินธุ” ซึ่งแบ่งแม่น้ำในลุ่มแม่น้ำดังกล่าวที่มี 6 สาย ไปยังปากีสถาน 3 สาย และอินเดีย 3 สาย ในจำนวนสายแม่น้ำเท่าๆ กัน แต่ปากีสถานมีความเสียเปรียบจากอนุสัญญาตรงที่แม่น้ำสายที่ปากีสถานได้รับมานั้น เป็นสายที่ต้องไหลผ่านประเทศอินเดียอยู่ดี ด้วยเหตุนี้ทำให้ปากีสถานรู้สึกไม่ปลอดภัย เพราะแม่น้ำสายดังกล่าว เป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่ประชาชนชาวปากีสถานกว่าร้อยละ 90 ใช้หล่อเลี้ยงการเกษตรของประเทศ มากไปกว่านั้น ปากีสถานยังอยู่ในสภาวะตกที่นั่งลำบากจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

- ผลกระทบจากปรากฏการณ์ global warming หรือ ภาวะโลกร้อน ทำให้แหล่งน้ำในประเทศปากีสถานเหือดแห้ง ด้วยเหตุนี้ที่ทำให้น้ำในประเทศปากีสถานลดลง ส่งผลกระทบต่อโครงการดำเนินการต่างๆ เป็นไปอย่างยากลำบาก และส่งผลกระทบต่อปากท้องของประชาชนในประเทศ ที่ผ่านมาปากีสถานเองประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเข้าขั้นวิกฤติ

- ตั้งแต่ปี ค.ศ.1970 อินเดียเริ่มดำเนินการโครงการจัดการน้ำ โดยเริ่มสร้างเขื่อน และเดินหน้าโครงการนี้มาเรื่อยๆ ทำให้ปากีสถานวิตกถึงผลกระทบที่ตามมา เนื่องจากแม่น้ำในอินเดีย มีความเชื่อมโยงกับประเทศปากีสถาน การสร้างเขื่อนอาจจะทำให้น้ำไหลมายังปากีสถานได้น้อยลง

สรุปสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและปากีสถานช่วง ก.พ. - มี.ค.62

- 14 ก.พ.62 กลุ่มก่อการร้าย Jaish-e-Mohammed (JeM) เข้าโจมตีกองกำลังทหารอินเดียที่กำลังปลดประจำการจากฐานทัพในตอนเหนือของแคชเมียร์ ด้วยระเบิดคาร์บอม ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เสียชีวิตกว่า 40 นาย ซึ่งอินเดียเชื่อว่าปากีสถานอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ครั้งนี้

- 15 - 17 ก.พ.62 ปากีสถานออกแถลงการณ์ว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว และกล่าวหาอินเดียว่าอ้างเหตุผลไม่มีมูลเหตุที่เกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มก่อการร้ายกับทางการปากีสถาน ทั้งยังไม่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือ โดยปากีสถานได้ตอบโต้กลับว่าอินเดียพยายามปลุกความผิดนี้ให้ปากีสถาน เพื่อกลบเกลื่อนความล้มเหลวของหน่วยข่าวกรอง และหน่วยงานความมั่นคงภายในอินเดียเอง

- 18 - 22 ก.พ.62 การประกาศเคอร์ฟิวทั่วรัฐจัมมูและแคชเมียร์ ส่งผลให้มีการออกลาดตระเวนของทหารอินเดีย และเกิดการปะทะกับกลุ่มก่อการร้าย มีการออกตรวจและสำรวจพื้นที่ต่างๆ ที่คาดหมายว่าเป็นแหล่งกบดานของผู้ก่อการร้าย โดยการปะทะระหว่างทหารกับผู้ก่อการร้าย ส่งผลให้มีทหารเสียชีวิตเพิ่มอีก 4 คน ในขณะที่ผู้ก่อการร้ายเสียชีวิต 2 คน โดย 1 ในนั้น คาดว่าเป็นผู้นำระดับสูงสุดของกลุ่ม JEM คือ นาย Kamran

- 23 - 25 ก.พ.62 กองทัพปากีสถานออกแถลงการณ์เตรียมพร้อมกำลังเต็มรูปแบบ (Full Force) หากมีการโจมตีจากอินเดีย โดยนายกรัฐมนตรีปากีสถาน นายอิมราน ข่าน อนุมัติให้กองทัพปากีสถานสามารถตอบโต้ได้ทันทีหากเห็นว่าสมควร แถลงการณ์ของกองทัพปากีสถานนี้ ส่งผลให้ทางการอินเดียออกประกาศให้ชุมชนแคชเมียร์ที่อยู่ตามแนวเส้นควบคุม (Line of Control: LOC) เตรียมพร้อมตลอดเวลาเพื่อการอพยพ มีการปะทะเล็กๆ ระหว่างทหารอินเดียและปากีสถานตามแนวพรมแดน กองทัพอินเดียได้เคลื่อนกองกำลังกว่า 1,100 นายจากจัมมูมาที่เมืองศรีนาการ์ทางตอนเหนือของรัฐ ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้กับเส้นควบคุมที่เป็นพรมแดนของทั้งสองประเทศ

- 26 ก.พ.62 กองทัพอากาศอินเดียโจมตีทางอากาศกลุ่มฐานกองกำลังกลุ่มก่อการร้ายในปากีสถาน มีผู้เสียชีวิตราว 200 - 300 คน นายกรัฐมนตรีอิมราน ข่าน ของปากีสถานเรียกประชุมเจ้าหน้าที่ทางการทหารระดับสูง เพื่อหารือเกี่ยวกับเหตุการณ์การโจมตีที่เกิดขึ้น พร้อมประณามการกระทำของอินเดียที่รุกล้ำอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของประเทศอื่น ช้ำยังกล่าวด้วยว่านี่เป็นการกระทำที่ดูวามและขาดการยั้งคิดของอินเดียที่อาจนำมาซึ่งปัญหาที่ยากจะแก้ไขของทั้งสองประเทศ

- 27 ก.พ.62 ปากีสถานส่งเครื่องบิน F-16 จำนวน 3 ลำ บินล้ำเข้าไปในน่านฟ้าของอินเดีย และเกิดการปะทะกันระหว่างอินเดียและปากีสถาน นอกจากปฏิบัติการดังกล่าว โฆษกกระทรวงกลาโหมของปากีสถานยังได้แถลงถึงการโจมตีเครื่องบินรบอินเดียสองลำ ที่รุกล้ำเข้ามาในน่านฟ้าปากีสถาน สามารถจับกุมนักบินของอินเดียได้ 1 คน สถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้รัฐบาลปากีสถานประกาศปิดน่านฟ้าและสนามบินชั่วคราวทั่วประเทศ สายการบินจำนวนมากที่ต้องบินผ่านประเทศปากีสถานโดยเฉพาะเส้นทางจากอาเซียนไปยุโรป ไม่สามารถทำการบินได้ รัฐบาลปากีสถานให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการรุกล้ำน่านฟ้าแบบเฉียบพลันของอินเดีย และป้องกันการโจมตีเครื่องบินพลเรือนขณะเดียวกัน นายกรัฐมนตรีปากีสถานได้ระบุว่ารัฐบาลอินเดียควรหยุดการกระทำเพียงเท่านี้ และเดินทางเจรจาสันติภาพกับปากีสถานก่อนที่สถานการณ์จะลุกลามบานปลาย

- 28 ก.พ.62 รัฐบาลอินเดียออกแถลงการณ์เรียกร้องให้รัฐบาลปากีสถานทำตามสนธิสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการไม่ทำร้ายเชลยศึก และออกมาประณามการกระทำดังกล่าวที่ทำเกินกว่าเหตุ ในเวลาต่อมานายกรัฐมนตรีของปากีสถานออกแถลงการณ์เรียกร้องให้อินเดียหันหน้าเข้ามาคุยกัน อย่าขยายขอบเขตความขัดแย้งออกไปมากกว่านี้ พร้อมเน้นย้ำว่าจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้าย แต่การกระทำของอินเดียถือได้ว่าละเมิดอำนาจอธิปไตยของปากีสถานก่อน

- 1 มี.ค.62 อินเดียได้รับมอบ น.ท. Abhinandan Varthaman คืนจากปากีสถาน ที่พรมแดนบริเวณเขต Wagah รัฐปัญจาบ อย่างปลอดภัย
- 2 มี.ค.62 กองกำลังของอินเดียและปากีสถานยังคงยิงตอบโต้กันเป็นระยะ บริเวณชายแดนพื้นที่พิพาทแคชเมียร์ ใกล้แนวเส้นแบ่งเขตหยุดยิง (LOC) ระหว่างอินเดียบกับปากีสถาน ส่งผลให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว เสียชีวิต 6 ราย (อินเดีย 3 ราย และปากีสถาน 3 ราย) บาดเจ็บอย่างน้อย 3 ราย และทหารปากีสถานเสียชีวิต 2 นาย ทั้งนี้ สถานการณ์ตึงเครียดระหว่างอินเดียบกับปากีสถานยังคงไม่ผ่อนคลาย แม้ปากีสถานจะส่งตัวนักบินอินเดีย ซึ่งถูกปากีสถาน ควบคุมตัวไว้คืนแก่อินเดียเมื่อ 1 มี.ค.62 โดยยังปรากฏการยิงตอบโต้ของทั้งสอง ฝ่ายบริเวณแนว LOC ซึ่งต่างโจมตีกันว่าเป็นการละเมิดข้อตกลงหยุดยิงระหว่างกัน ปี พ.ศ.2546
- 4 มี.ค.62 บ. Sukhoi-30 ของ ทอ.อินเดียบินอากาศยานไร้คนขับ (UAV) ของปากีสถานตก หลังจากรुकล้ำเข้ามาในเขตแดนของอินเดีย ใกล้เมือง Bikaner ทางตอนเหนือของรัฐราชสถาน นับเป็นครั้งที่ 2 หลังจาก UAV ล้ำแรกถูก ทอ.อินเดียบินตก ทั้งนี้ สถานการณ์บริเวณชายแดนพื้นที่พิพาทแคชเมียร์ ตามแนวเส้นแบ่งเขตหยุดยิง (LOC) ยังคงตึงเครียด กองกำลังของทั้งสองฝ่ายยังคงยิงตอบโต้กันเป็นระยะ ส่งผลให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวเสียชีวิต 6 ราย (อินเดีย 3 ราย และปากีสถาน 3 ราย) บาดเจ็บอย่างน้อย 3 คน และมีทหารปากีสถานเสียชีวิต 2 นาย
- 5 มี.ค.62 กรมการบินพลเรือนของปากีสถานประกาศเปิดน่านฟ้าทั่วประเทศและอนุญาตให้เที่ยวบินพาณิชย์บินได้ตามปกติ หลังจาก ปากีสถานปิดน่านฟ้าและระงับเที่ยวบินพาณิชย์ทั้งหมดตั้งแต่ 27 ก.พ.62 เนื่องจาก สถานการณ์ความตึงเครียดระหว่างปากีสถานกับอินเดีย
- 6 มี.ค.62 ทร.ปากีสถานรายงานว่า ได้สกัดเรือดำน้ำอินเดีย ที่พยายามรุกล้ำน่านน้ำปากีสถาน ซึ่ง ทร.อินเดียปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว พร้อมทั้งระบุว่าในห้วงที่ผ่านมามีปากีสถานใช้การโฆษณาชวนเชื่อที่ไม่เป็นจริง

และพยายามเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จ พร้อมกับยืนยันว่า การประจำการเรือดำน้ำของกองทัพเรืออินเดียที่มีอยู่ในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลของอินเดียเท่านั้น

- 22 มี.ค.62 อินเดียประกาศให้กลุ่ม Jammu and Kashmir Liberation Front (JKLF) เป็นองค์กรผิดกฎหมาย โดยห้ามเคลื่อนไหวดำเนินกิจกรรมในรัฐจัมมูและแคชเมียร์เป็นระยะเวลา 5 ปี เนื่องจากมีอุดมการณ์ในการแบ่งแยกดินแดน และมีการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่ออธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของอินเดีย ตลอดจนให้การสนับสนุนบุคคล/กลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดรุนแรง และผู้ก่อการร้าย ในขณะที่นาย Mohammed Yasin Malik หัวหน้ากลุ่ม JKLF ที่ถูกทางการอินเดียจับกุมเมื่อ 22 ก.พ.62 ถูกตั้งข้อหากระทำผิดรัฐบัญญัติการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ (Public Safety Act-PSA) โดยถูกตัดสินจำคุก 2 ปี และไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว ทั้งนี้ อินเดียเร่งปราบปรามกลุ่มแบ่งแยกดินแดนแคชเมียร์อย่างต่อเนื่องภายหลังเหตุก่อการร้ายที่เขต Pulwama ของรัฐจัมมูและแคชเมียร์ เมื่อ 14 ก.พ.62 โดยเมื่อปลาย ก.พ.62 ทางการอินเดียได้ประกาศห้ามองค์กร Jamaat-e-Islami (Jel) เคลื่อนไหวดำเนินกิจกรรมในรัฐจัมมูและแคชเมียร์เป็นระยะเวลา 5 ปี และสามารถจับกุมสมาชิก Jel และกลุ่มแบ่งแยกดินแดนได้กว่า 300 คน

มุมมอง/ท่าที

- นรม.เทเรซา เมย์ ของสหราชอาณาจักร แสดงแสดงความกังวลต่อสถานการณ์ฯ และเรียกร้องให้ทั้งสองประเทศหลีกเลี่ยงการทำให้สถานการณ์บานปลาย และพร้อมร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC)

- กต.รัสเซีย แสดงแสดงความกังวลอย่างยิ่งต่อสถานการณ์ พร้อมเรียกร้องให้ทุกฝ่ายใช้ความยับยั้งชั่งใจ และเร่งแก้ไขความขัดแย้งโดยเร็ว รวมทั้งยืนยันความพร้อมที่จะช่วยเหลืออินเดียและปากีสถานปราบปรามกลุ่มก่อการร้าย

- นายไมเคิล ปอมเปโอ รมว.กต.สหรัฐฯ ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ทั้งสองประเทศยับยั้งขังใจ และหลีกเลี่ยงการปะทะทางทหาร เช่นเดียวกับสหภาพยุโรปและองค์การสหประชาชาติที่เรียกร้องให้ทั้งสองประเทศใช้ความยับยั้งขังใจอย่างยิ่ง
 - กต.จีน แถลงแสดงความหวังว่าทั้งสองประเทศจะแสวงหามาตรการที่จะช่วยให้สถานการณ์ในภูมิภาคมีเสถียรภาพ
 - กต.ตุรกี แถลงแสดงความกังวลต่อสถานการณ์ดังกล่าว และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายใช้ความยับยั้งขังใจ
 - กต.มาเลเซียแนะนำให้พลเมืองมาเลเซียหลีกเลี่ยงการเดินทางโดยไม่จำเป็นไปยังรัฐจัมมูร์และแคชเมียร์ และขอให้ใช้ความระมัดระวังและติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด
 - กต.ไทย เรียกร้องให้อินเดียและปากีสถานใช้ความยับยั้งขังใจสูงสุดและหลีกเลี่ยงจากการกระทำใดๆ ที่อาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง และเรียกร้องให้ทั้งสองฝ่ายดำเนินการร่วมกันเพื่อหาทางออกอย่างสันติผ่านการเจรจาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค
 - ผลกระทบโดยตรงจากการปิดน่านฟ้าส่งผลให้ สายการบินต่างๆ เช่น บริติชแอร์เวย์, แอร์อินเดีย, เจ็ตแอร์เวย์, กาทาร์แอร์เวย์ และสิงคโปร์แอร์ไลน์, การบินไทย ในช่วงแรกได้ยกเลิกเที่ยวบินที่เดินทางไปยุโรปทั้งหมด และภายหลังได้ทำการเปลี่ยนใช้เส้นทางการบินใหม่แทน ซึ่งใช้ระยะเวลาและระยะทางมากกว่าปกติ
 - ประชาชนที่อาศัยอยู่ในปากีสถาน และนักท่องเที่ยวที่มีกำหนดเดินทางมาท่องเที่ยวในปากีสถานต้องเลี่ยงการเดินทางไปเมือง Azad Jammu and Kashmir และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง เช่น Mansehra Balakot Naran-Kaghan Rawoakot หลังเกิดการโจมตีบริเวณเส้นแบ่งเขตหยุดยิง (Line of Control - LOC) ในแคว้น Azad Jammu and Kashmir และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง

- ประชาคมโลกเกิดความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ความขัดแย้งครั้งนี้ เนื่องจาก ทั้งอินเดียและปากีสถาน ต่างเป็นรัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง หากทั้งสองประเทศขาดการยับยั้งชั่งใจในการแก้ปัญหา อาจทำให้สถานการณ์บานปลาย และอาจนำไปสู่การใช้อาวุธนิวเคลียร์ในการตอบโต้ระหว่างกัน

- เมื่อพิจารณาประเด็นความขัดแย้งของอินเดียและปากีสถานที่เกิดขึ้น พบว่า รัฐบาลอินเดียยังคงแสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อปากีสถาน เนื่องจากต้องการกดดันให้รัฐบาลปากีสถานปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายที่มีฐานที่มั่นอยู่ในปากีสถาน กับทั้งต้องการแสวงประโยชน์จากกระแสชาตินิยมของประชาชนอินเดียเพื่อเพิ่มคะแนนนิยมในการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรอินเดีย (โลกสภา) ที่จะขึ้นในห้วง เม.ย. - พ.ค.62 ในขณะที่รัฐบาลปากีสถานแสดงท่าทีที่ต้องการเจรจากับรัฐบาลอินเดียเพื่อยุติปัญหาความตึงเครียดระหว่างสองประเทศ เนื่องจากปากีสถานประสบปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ กับทั้งต้องการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของประเทศเกี่ยวกับการให้การสนับสนุนกลุ่มก่อการร้าย จึงทำให้ความตึงเครียดระหว่างอินเดียกับปากีสถานมีแนวโน้มผ่อนคลายลงในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากกรณีที่ประชาคมระหว่างประเทศต่างแสดงท่าทีเรียกร้องให้อินเดียและปากีสถานมีความยับยั้งชั่งใจ หลีกเลี่ยงการใช้กำลังทางทหารเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง และร่วมหารือเพื่อยุติสถานการณ์ตึงเครียด ขณะเดียวกัน การที่อินเดียและปากีสถานต่างครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ส่งผลให้ผู้นำทั้งสองประเทศจำเป็นต้องพิจารณาจำกัดขอบเขตการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการตัดสินใจใช้อาวุธนิวเคลียร์ผิดพลาด ซึ่งจะสร้างความเสียหายต่อทั้งสองประเทศและภูมิภาคในวงกว้าง

- ในมิติความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไทยในฐานะที่เป็นประธานอาเซียนและประเทศสมาชิกอาเซียน ควรติดตามสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและปากีสถานอย่างใกล้ชิด เนื่องจากพื้นที่ความขัดแย้งนั้น อยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากภูมิภาคอาเซียน หากทั้งสองประเทศขาดความยับยั้งชั่งใจในการแก้ปัญหาอาจนำมาสู่การใช้อาวุธนิวเคลียร์ระหว่างกันจะส่งผล

ระทบต่อประเทศใกล้เคียง อีกทั้งอินเดียเป็นสมาชิก ASEAN+6 ที่มีส่วนร่วมในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างอาเซียนกับภูมิภาคเอเชียใต้ หากความขัดแย้งครั้งนี้บานปลายและยืดเยื้ออาจส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ และความร่วมมือที่มีระหว่างอาเซียนและอินเดียที่กำลังคืบหน้า และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การเรียกร้องให้อินเดียและปากีสถานพยายามแก้ไขข้อขัดแย้งผ่านการเจรจาหรือ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพในภูมิภาค และเน้นย้ำถึงพันธกรณีอันหนักแน่นที่จะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับประชาคมระหว่างประเทศในการต่อสู้กับการก่อการร้ายในทุกรูปแบบและทุกวิธีการ

3.2.3 สถานการณ์ในทะเลจีนใต้

สถานการณ์และแนวโน้ม

ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ทางทะเลที่สำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำมันก๊าซธรรมชาติและทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งเป็นเส้นทางเดินเรือหลัก (Sea lanes of communication: SLOC) เชื่อมต่อเส้นทางการค้าระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันออกกลางและยุโรป นอกจากนี้ทะเลจีนใต้ยังมีความสำคัญต่อสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค โดยประเทศที่อ้างสิทธิ์ครอบครองพื้นที่ทะเลจีนใต้ ได้แก่ จีน มาเลเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และไต้หวัน นอกจากนี้ ทะเลจีนใต้ยังเป็นพื้นที่ที่มีการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจ คือ จีนและสหรัฐฯ โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้นับวันยิ่งจะกลายเป็นประเด็นที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างจีน และสหรัฐฯ แม้สหรัฐฯ จะไม่ได้เป็นประเทศคู่พิพาทในทะเลจีนใต้โดยตรง แต่การให้ความสำคัญในเรื่องเสรีภาพในการเดินเรือและการบินเหนือน่านน้ำและน่านฟ้า (Freedom of Navigation and Overflight) ในภูมิภาคของสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ ไม่ยอมรับกับมาตรการต่างๆ ของจีนที่จำกัดสิทธิเสรีภาพในพื้นที่ดังกล่าว และยังคงดำรงภารกิจทางทหารในทะเลจีนใต้

มูลเหตุของข้อพิพาท *ประการแรก*³⁵ หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 สาธารณรัฐจีนภายใต้การนำของประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค ได้ออกแถลงการณ์ในปี ค.ศ.1947 ซึ่งมีแผนที่แสดงพรมแดนของสาธารณรัฐจีนในทะเลจีนใต้ โดยขีดเป็นเส้นประ 9 ขีด (nine-dash line) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของทะเลจีนใต้ ตั้งแต่ใต้เกาะฟอร์โมซามาจนถึงเหนือเกาะบอร์เนียว ซึ่งอีก 2 ปีต่อมา ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีชัยชนะบนผืนแผ่นดินใหญ่ และประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้น นายโจวเอินไหล ผู้เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ประกาศยืนยันแผนที่เส้นประ 9 ขีดนั้นว่าน่านน้ำดังกล่าวเป็นพรมแดนของรัฐบาลจีนซึ่งมีเพียงหนึ่งเดียวคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน หลังจากนั้น ประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รายล้อมทะเลจีนใต้ก็ทยอยได้รับเอกราชและสถาปนาตนเป็นรัฐชาติขึ้นมา จวบจนกระทั่งสงครามเย็นสิ้นสุดลงและจีนเปิดประเทศจนกลายมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลกในศตวรรษที่ 21 จีนยังคงอ้างสิทธิ์การครอบครองโดยยึดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ *ประการที่สอง*³⁶ การสำรวจพบทรัพยากรน้ำมันปิโตรเลียมที่อุดมสมบูรณ์บริเวณไหล่ทวีปทะเลจีนใต้ โดยสหรัฐฯ สหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศหลายองค์การ เมื่อปลายทศวรรษที่ 1960 ทำให้นานาประเทศต่างก็มีความต้องการให้ได้สิทธิครอบครอง โดยหวังที่จะใช้ประโยชน์จากแหล่งพลังงานเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคพลังงานของประเทศ *ประการที่สาม*³⁷ การลงนามใน อนุสัญญาสหประชาชาติปี ค.ศ.1982 ว่าด้วยกฎหมายทางทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea: The 1982

³⁵ สำนักข่าว VOICE. (2562). โต้จีน 15 กรณีพิพาทดินแดนและน่านน้ำทะเลจีนใต้แบบหักมุมประวัติศาสตร์. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <https://voicetv.co.th/read/HJF1WoZpX>.

³⁶ Sumathy Permal, (2010), The Journal of Defence and Security, Malaysian Institute of Defence and Security (MiDAS), Malaysia 2010.

³⁷ รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. (2560). “ไทยต่อทะเลจีนใต้และการมองไปข้างหน้า” (Individual Study). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/filemanager/files/nbt/nbt9/IS/9029.pdf>

UNCLOS) ซึ่งอนุสัญญาสหประชาชาติฉบับนี้กำหนดกติกาเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (EEZ) 200 ไมล์ทะเลเป็นครั้งแรก โดย อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับสถานะภาพของหมู่เกาะต่างๆ เขตไหล่ทวีป เขตทะเลปิด และขอบเขตน่านน้ำ โดยมีมาตรการที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 3 บัญญัติว่า ทุกรัฐมีสิทธิกำหนดเขตน่านน้ำทางทะเลของตน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล (Every State has the right to establish the breadth of its territorial sea up to a limit not exceeding 12 nautical miles, measured from baselines determined in accordance with this Convention) มาตรา 55-75 นิยามแนวความคิดของเขตเศรษฐกิจเฉพาะ (Exclusive Economic Zone: EEZ) ซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในรัศมี 200 ไมล์ทะเล ถัดจากน่านน้ำของประเทศนั้นๆ โดยประเทศหรือรัฐชายฝั่งของเขตเศรษฐกิจเฉพาะ จะมี “อำนาจอธิปไตยในการสำรวจการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตในบริเวณน่านน้ำเหนือพื้นทะเลบริเวณนั้น รวมทั้งพื้นทะเลและชั้นดินใต้พื้นทะเลบริเวณนั้นด้วย...” ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้ประเทศต่างๆ เริ่มประกาศอ้างกรรมสิทธิ์ในเกาะแก่งบางส่วนของหมู่เกาะสแปรตลีย์และเรียกร้องสิทธิประโยชน์ในบริเวณน่านน้ำโดยรอบเกาะแก่งเหล่านี้ ด้วยรูปแบบการบัญญัติกฎหมายภายในประเทศและออกแถลงการณ์ทางการเมือง

พื้นที่ขัดแย้งหลักในทะเลจีนใต้ประกอบด้วย 2 หมู่เกาะ ได้แก่ หมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) และหมู่เกาะพาราเซล (Paracel Islands) โดยหมู่เกาะสแปรตลีย์ที่ถูกอ้างสิทธิ์ครอบครองโดยรัฐพิพาท 6 รัฐ ได้แก่ จีน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน เวียดนาม และไต้หวัน และ หมู่เกาะพาราเซล มีรัฐผู้อ้างสิทธิอยู่ 3 รัฐ ได้แก่ จีน ไต้หวัน และเวียดนาม^{38,39} ดังนี้

³⁸ วพชนี วิทยาภรณ์. (2557). กรณีพิพาทหมู่เกาะทะเลจีนใต้. รอบรู้อาเซียน ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 สำนักภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. http://web.senate.go.th/w3c/senate/pictures/content/file_1434353035.pdf.

³⁹ Sumathy Permal, (2010), The Journal of Defence and Security, Malaysian Institute of Defence and Security (MiDAS), Malaysia 2010.

1. หมู่เกาะสแปรตลีย์

จีน: อ้างสิทธิการครอบครองโดยยึดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการยืนยันว่าพื้นที่เหล่านี้เคยเป็นของจีนมาตั้งแต่อดีต เมื่อครั้งญี่ปุ่นได้ครอบครองหมู่เกาะเหล่านี้บางส่วนเพื่อใช้เป็นฐานทัพเรือดำน้ำ และหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ในปี ค.ศ.1945 โดยญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้สงคราม รัฐบาลเจียงไคเช็คของจีนได้ส่งเรือเข้าควบคุมและอ้างสิทธิการครอบครองหมู่เกาะทั้งหมด ต่อมาในปี ค.ศ.1988 จีน ได้ออกกฎหมายว่าด้วยเขตเศรษฐกิจพิเศษ และไหล่ทวีปของสาธารณรัฐประชาชนจีน และ“แผนที่เส้นประ 9 เส้น” (nine dash line map) ที่เป็นชนวนความขัดแย้งและส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea: DOC) ฉบับปี 1992 อันมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาระหว่างอาเซียนกับจีน

เวียดนาม: ถือสิทธิการครอบครองโดยอ้างเหตุผลการเป็นประเทศอาณานิคมของฝรั่งเศส ซึ่งฝรั่งเศสได้ประกาศการครอบครองหมู่เกาะสแปรตลีย์มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1925 และย่อมต้องตกเป็นของเวียดนาม

ฟิลิปปินส์: ได้อ้างสิทธิครอบครอง 8 เกาะที่เป็นแนวโซดหิน โดยอ้างประวัติศาสตร์การค้นพบหมู่เกาะสแปรตลีย์ เมื่อปี ค.ศ.1956 โดยชาวฟิลิปปินส์จำนวน 40 คน นำโดย นาย Tomas Clomasc ได้ไปปักธงชาติบนเกาะ และแนวหินทางทิศตะวันออกของเกาะปาลาวัน หรือเรียกว่า หมู่เกาะคาลายาน (Kalayaan Island group) โดยออกกฤษฎีกาว่าด้วยการยึดครองหมู่เกาะคาลายาน (Kalayaan Island group) อย่างเป็นทางการ พร้อมกับส่งทหารเข้ายึดพื้นที่ นอกจากนี้ฟิลิปปินส์ยังออกแถลงการณ์ยืนยันว่าพื้นที่บริเวณเกาะรีดเบงค์อยู่ในอธิปไตยของฟิลิปปินส์

มาเลเซีย: ได้อ้างสิทธิบนไหล่ทวีป และพื้นที่ตามหลักเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล โดยบางส่วนอยู่ในพื้นที่ของรัฐซาบาร

บรูไน: ถือว่าบางส่วนของหมู่เกาะสแปรตลีย์อยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของบรูไน

ไต้หวัน: ได้อ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะ คือ อีตู อบา (Itu Aba Island) หรือเกาะไตปิง (Taiping Island) ซึ่งนับว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดในหมู่เกาะสแปรตลีย์ ซึ่งไต้หวันเป็นประเทศแรกที่เข้ามาครอบครองเกาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่จากปัญหาฐานะการเป็นประเทศของไต้หวัน ทำให้ถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมในกลไกพหุภาคีที่อาเซียนริเริ่มขึ้น เพื่อคลี่คลายข้อพิพาท ตลอดจนถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมในกลไกทวิภาคีอื่นๆ ซึ่งขณะนี้กำลังหาทางออกต่อเรื่องนี้ร่วมกัน

2. หมู่เกาะพาราเซล

มีรัฐผู้อ้างสิทธิอยู่ 3 รัฐ ได้แก่ จีน เวียดนาม และไต้หวัน โดยเฉพาะบนเกาะวูตี้ ซึ่งจีนอ้างสิทธิและอนุมัติจัดตั้งกองกำลังรักษาการณ์อย่างเป็นทางการ ในเขตการปกครองเมืองซานซา ซึ่งเป็นเมืองบริหารหมู่เกาะนี้ของจีน ในขณะที่เวียดนามก็อ้างสิทธิเหนือเกาะวูตี้นี้รวมถึงเกาะอื่นๆ โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดดานัง รวมทั้งไต้หวันก็อ้างสิทธิเหนือเกาะนี้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม รัฐคู่พิพาทสำคัญเหนือพื้นที่บริเวณหมู่เกาะพาราเซลนี้ ยังคงเป็นจีนกับเวียดนามเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้

ความสำคัญของทะเลจีนใต้ คือ (1) การเป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญเส้นทางหนึ่งของโลก ปัจจุบันเรือจำนวน 60,000 ลำแล่นผ่านทะเลจีนใต้ในแต่ละปีทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางผ่านของเกือบจะครึ่งหนึ่งของการขนส่งทางทะเลของโลก และเป็นเส้นทางผ่านของ 1 ใน 3 ของการค้าทางทะเลของโลก โดยเป็นเส้นทางลำเลียงน้ำมันดิบ ร้อยละ 80 ของจีน ร้อยละ 66 ของเกาหลีใต้ และร้อยละ 60 ของญี่ปุ่น ทะเลจีนใต้ยังเป็นเส้นทางลำเลียงก๊าซธรรมชาติเหลว (liquefied natural gas) จำนวน 1 ใน 3 ของจำนวนก๊าซธรรมชาติของโลก และน้ำมันที่ต้องผ่านช่องแคบมะละกา ก็มีจำนวนมากกว่าน้ำมันที่ต้องผ่านคลองสุเอซถึง 6 เท่า (13.6 ล้านบาร์เรลต่อวัน-2011) และมากกว่าน้ำมันที่ต้องผ่านคลองปานามา จำนวน 16 เท่า (0.8 ล้านบาร์เรลต่อวัน-2011) นอกจากนี้ ทะเลจีนใต้ยังมีความสำคัญต่อการนำเข้าส่งออกของประเทศนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างอินเดียด้วยเช่นกัน โดยร้อยละ 50

ของการนำเข้าส่งออกของอินเดียต้องผ่านทะเลจีนใต้ ยิ่งกว่านั้น ทะเลจีนใต้ยังมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางพลังงานของอินเดีย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดจุดยืนของอินเดียต่อทะเลจีนใต้ ดังที่ว่า ความขัดแย้งต้องแก้ไขอย่างสันติวิธี บนพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ (2) ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ทะเลจีนใต้เป็นแหล่งน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติแหล่งใหญ่แหล่งหนึ่ง แหล่งน้ำมันพบอยู่ในเขตซาบารห์ (บรูไน/มาเลเซีย) นามโกนเซิน (ทางใต้ของเวียดนาม) ชาราวัค (อินโดนีเซีย) มาลัมปายา (ฟิลิปปินส์) การสำรวจน้ำมันได้เริ่มขึ้นนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 ในช่วงที่มีวิกฤตการณ์น้ำมัน ประเทศผู้ส่งออก เช่น จีน ทำการสำรวจน้ำมันโดยการร่วมทุนกับต่างประเทศ ในปี 2006 China National Offshore Oil Company (CNOOC) ร่วมมือกับบริษัท Husky Energy ของแคนาดาได้ทำการสำรวจและค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติ จีนคาดว่า มีน้ำมันสำรองในจำนวนถึง 210 พันล้านบาเรล ในทะเลจีนใต้ และมีก๊าซธรรมชาติในจำนวน 266 ล้านล้านลูกบาศก์ฟุต (266 trillion cubic feet) ซึ่งสถานการณ์ทางการเมืองในตะวันออกกลางในช่วงที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำมัน อีกทั้ง จำนวนน้ำมันสำรองในโลกที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้ประเทศผู้ส่งออกหันมาสนใจและต้องการครอบครองพื้นที่นี้ (3) ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ทะเล ทะเลจีนใต้เป็นแหล่งสัตว์น้ำ มีความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเล และมีสัตว์น้ำเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของโลก โดยจีนเคยอ้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า ทะเลจีนใต้เป็นทะเลสาบทางใต้ของจีนและชาวประมงจีนมักจะเข้ามาทำประมงในพื้นที่นี้ ซึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์สำหรับการประมงเพื่อการพาณิชย์ ผลผลิตการประมงมีปริมาณประมาณร้อยละ 8 ของผลผลิตประมงของโลก โดยทะเลจีนใต้สามารถให้ผลผลิตในอัตรา 7 ล้านตันต่อปี ด้วยมูลค่าประมาณ 6.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ อุตสาหกรรมประมงมีความสำคัญยิ่งต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศชายฝั่ง เช่น กรณีอุตสาหกรรมประมงของฟิลิปปินส์ คิดได้เป็นร้อยละ 5 ของผลผลิตมวลรวมแห่งชาติ (GNP) และคนฟิลิปปินส์จำนวน 5 ล้านคนเป็นชาวประมง ขณะที่คนฟิลิปปินส์บริโภคปลา 40 กิโลกรัมต่อคน

สำหรับความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์นั้น ทะเลจีนใต้มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์มาตั้งแต่อดีต กล่าวคือ ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง โดยกองทัพพระจักรพรรดิญี่ปุ่นได้ใช้เกาะสแปรตลีย์ในทะเลจีนใต้ เป็นฐานในการโจมตีประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (1) สำหรับจีน ทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางที่เชื่อมยุทธศาสตร์ BRI ของจีนต่ออาเซียน โดยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็น 1 ใน 3 เส้นทางหลักของ BRI หรือเส้นทางสายไหมใหม่ โดยจีนต้องการจะสร้างโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมจีนกับอาเซียน โดยเฉพาะการสร้างถนนและทางรถไฟจากคุนหมิงถึงสิงคโปร์ และเส้นทางสายไหมทางทะเล เชื่อมทะเลจีนใต้กับอาเซียนไปจนถึงมหาสมุทรอินเดีย⁴⁰ (2) สำหรับสหรัฐฯ จากยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ ที่ประกาศว่าจะปรับกองกำลังของสหรัฐฯ เข้ามาในภูมิภาคนี้มากขึ้น ด้วยการเปลี่ยนชื่อกองกำลังของสหรัฐฯ ในพื้นที่นี้จาก U.S. Pacific Command (USPACOM) เป็น U.S. Indo-Pacific Command (USINDOPACOM) เพื่อให้มีการดำเนินการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีการรื้อฟื้นระบบพันธมิตรของสหรัฐฯ เพื่อคานอิทธิพลของจีน ทำให้เห็นถึงความพยายามของ สหรัฐฯ ในการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ไปยังส่วนต่างๆ ของโลก (American Influence) ซึ่งทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดที่เชื่อมโยงระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดียของกองกำลังภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐฯ (USINDOPACOM) ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบในมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดียที่ต้องใช้พื้นที่ทะเลในบริเวณนี้เพื่อเคลื่อนกำลังสนับสนุนการปฏิบัติการของกองกำลังสหรัฐฯ ในพื้นที่ต่างๆ ทั้งโดยตรงจากสหรัฐฯ และจากฐานทัพ สหรัฐฯ ที่อ่าวเพิร์ล (Pearl Harbour) เกาะกวม (Guam) และในญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่า ความสำคัญทางเศรษฐกิจบางประการของทะเลจีนใต้ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้ประเทศที่กล่าวมาข้างต้นยืนยันอำนาจอธิปไตยของตนเหนือพื้นที่ในทะเลจีนใต้ และสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวล และกลายเป็นความตึงเครียด

⁴⁰ ศ.ดร.ประภัสสร เทพชาตรี. (2560). อาเซียนกับ BRI (Belt and Road Initiative). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.drprapat.com/อาเซียนกับ-bri-belt-and-road-initiative/>.

ในทะเลจีนใต้ ก็คือ การยืนยันในอธิปไตยของจีนเหนือทะเลจีนใต้อย่างแข็งกร้าว ความเข้มแข็งและขีดความสามารถของกำลังทางทหารทางทะเลของจีนที่แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยและการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น และการปฏิบัติการทางทะเลของจีนในทะเลจีนใต้ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งความสำคัญของทะเลจีนใต้ในด้านยุทธศาสตร์ยังเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ และเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศมหาอำนาจใหญ่ ดังเช่น สหรัฐฯ ต้องการกลับมาয়งภูมิภาคเอเชียอีกครั้ง

แนวโน้มในอนาคต (1) *จีนมีจุดยืนชัดเจนที่จะไม่ยอมแพ้ต่อสหรัฐฯ* แม้สหรัฐฯ จะอ้างว่าภารกิจลาดตระเวน “FONOPs” มีเพื่อสร้างเสรีในการเดินเรือบนน่านน้ำสากลในพื้นที่ทะเลจีนใต้ แต่จีนกลับมองว่าภารกิจนี้ถูกใช้เพื่อกดดันทางการทูตต่อจีน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้จีนต้องเพิ่มการปฏิบัติการทางทหารในทะเลจีนใต้มากยิ่งขึ้น โดยจีนมองว่าการแทรกแซงจากประเทศภายนอกภูมิภาคโดยตรง หรือผ่านบางประเทศในภูมิภาคเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อการสร้างสันติภาพและความมั่นคง การที่จะทำให้อ “ประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้” (COC) เกิดเป็นรูปธรรม และมีการขยายความร่วมมือในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจทางทะเล การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และการพยากรณ์อากาศ การค้นหา และช่วยเหลือทางทะเล การต่อต้านการปฏิบัติการอันเป็นโจรสลัดนั้น จีนและชาติอื่นในภูมิภาคนี้ควรช่วยกันสร้างความมั่นใจระหว่างกัน และยืนยันว่าจะไม่ยอมให้ชาตินอกภูมิภาคบรรลุวัตถุประสงค์ในการแทรกแซง (2) *จีนจะใช้กลไกพหุภาคีในการแก้ไขในทะเลจีนใต้มากยิ่งขึ้น* จีนพยายามเข้าร่วมการเจรจาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในทะเลจีนใต้ เพื่อเสริมสร้างการใช้ห้วงทะเลอย่างสร้างสรรค์ ประเด็นที่น่าสังเกตคือ มีการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการฝึกร่วมทางทะเลกับอาเซียนในทะเลจีนใต้ เท่ากับว่าจีนใช้กลไกพหุภาคี เพื่อสร้างโอกาสในการเข้ามาขยายอิทธิพลในภูมิภาคทั้งในเชิงข้อตกลงและการปฏิบัติ และต้องการผลักดันสหรัฐฯ หรือชาติอื่นที่จะเข้ามาขยายอิทธิพลในภูมิภาคนี้ออกไป จากการประกาศเร่งจัดทำ COC การเข้ามาสู่กระบวนการเจรจาและการดำเนินการปฏิบัติอย่างเต็ม

ที่ของจีนดังกล่าว เป็นการส่งสัญญาณในเชิงบวกที่จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศแห่งสันติภาพ แสวงความร่วมมือและลดความขัดแย้งระหว่างชาติสมาชิกอาเซียน ซึ่งที่ผ่านมาจีนมีท่าทีที่แข็งกร้าวและยืนยันการพุดคุยแบบทวิภาคีมาโดยตลอด

(3) จีนยังคงมีแผนจะพัฒนาหมู่เกาะ Paracels ในทะเลจีนใต้ แม้ว่าจีนจะพยายามแสดงบทบาทเชิงสร้างสรรค์ด้านการสร้างความมั่นคงทางทะเล เช่น ประกาศว่าจะเร่งจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea : COC) ให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี เป็นต้น แต่ท่าทีดังกล่าวอาจสวนทางกับการใช้กิจกรรมทางทหารของจีนที่เพิ่มมากขึ้นในบริเวณทะเลจีนใต้ เช่น กิจกรรมที่แสดงถึงการอ้างกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ การสร้างเกาะเทียม และสิ่งอำนวยความสะดวกทางทหารของจีนในทะเลจีนใต้ เป็นต้น ดังนั้นท่าทีของจีนอาจผลให้บรรยากาศในทะเลจีนใต้มีความตึงเครียดเพิ่มขึ้น และอาจกลายเป็นประเด็นที่สหรัฐฯ หยิบยกขึ้นเพื่อเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศสมาชิกอาเซียนและไทย กำหนดบทบาทและจัดวางท่าทีให้ชัดเจนเหมาะสมและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นต่อกรณีดังกล่าว

(4) จีนจะใช้ภารกิจการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (HADR) เพื่อเป็นเหตุผลในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในทะเลจีนใต้ จากการที่จีนสร้างศูนย์บัญชาในทะเลจีนใต้ แสดงให้เห็นว่ากำลังพยายามแสดงถึงการส่งเสริมมาตรการสร้างความเชื่อมั่นและผลักดันกิจกรรมในบทบาทด้านภารกิจช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (HADR) ผ่านการสร้างความปลอดภัยการเดินเรือ ซึ่งการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ได้รับการคัดค้านจากประเทศที่อ้างกรรมสิทธิ์ในพื้นที่มาโดยตลอด เช่น ฟิลิปปินส์และเวียดนาม รวมทั้งญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ที่เรียกร้องให้จีนหยุดกิจกรรมดังกล่าว จีนมักอ้างถึงการมีบทบาทในการเป็นประเทศที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการตอบสนองสถานการณ์ฉุกเฉินและการกักกันการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเล ป้องกันและลดภัยพิบัติ ตลอดจนความปลอดภัยของการเดินเรือในทะเลจีนใต้ แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปจีนอาจใช้เหตุผลนี้ เดินหน้าส่งเสริมการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในทะเลดังกล่าว

(5) จีนจะเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทูตทางทหารกับชาติอาเซียนและนานาชาติให้มากยิ่งขึ้น

การที่จีนตัดสินใจใช้การเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทูตทางทหารกับชาติอาเซียน และนานาชาติ เช่น การเชิญกองทัพเรือของนานาประเทศเข้าร่วมพิธีตรวจพลทางทะเลใน เม.ย.62 ย่อมหมายถึงการลดทอนอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ และเป็นความพยายามขัดขวางความเป็นหุ้นส่วนในระดับพหุภาคีระหว่างชาติ ในภูมิภาคอาเซียนกับสหรัฐฯ แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไป จีนจะแสวงหาความร่วมมือในระดับพหุภาคีมากยิ่งขึ้น และใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในพื้นที่พิพาท (6) อาเซียน ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนมีนัยสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนต้องการเกี่ยวพันกับทั้งสหรัฐฯ และจีน ดังนั้นสมาชิกอาเซียนและไทยยังคงต้องรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนในกรอบความร่วมมือที่มีอาเซียนเป็นแกนนำ และอาจต้องหารือและวางแผนทางร่วมกัน ในการยกระดับการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือในทางปฏิบัติ เพื่อเพิ่มพูนการสร้างควมไว้วางใจระหว่างกันทางยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะกิจกรรม และการปฏิบัติการต่างๆ เพื่อความมั่นคงในทะเลจีนใต้ (7) การดำรงภารกิจทางทหารของสหรัฐฯ ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ สหรัฐฯ มีความกังวลต่อกิจกรรมทางทหารของจีน และศักยภาพของกองทัพจีนในทะเลจีนใต้: การขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบัน ทำให้สหรัฐฯ มองว่าไม่สามารถปล่อยให้สถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้ ทั้งความก้าวหน้าที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด อันมาจากการที่จีนและอาเซียน ซึ่งเป็นประเทศคู่พิพาทหลักได้ใช้กลไกพหุภาคี เช่น การริเริ่มการฝึกร่วมทางทะเลระหว่างจีนกับชาติสมาชิกอาเซียนเป็นครั้งแรก ภายใต้รหัส “ACMEX 2018” (ASEAN China Maritime Exercise) เมื่อ 20-29 ต.ค.61 รวมทั้งการที่จีนประกาศว่าจะเร่งจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea: COC) ให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี ในการประชุมผู้นำอาเซียน-จีน (10+1) ครั้งที่ 21 หรือ ASEAN-China Summit ครั้งที่ 21 ระหว่างวันที่ 14-15 พ.ย.61 ณ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งความคืบหน้าระหว่างจีนกับอาเซียนดังกล่าว ทำให้ สหรัฐฯ พยายามที่จะเข้ามาเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศในอาเซียนอีกครั้งภายใต้นโยบาย Strategic Rebalancing ของสหรัฐฯ

ด้วยการเข้าร่วมการประชุม ในเวทีต่างๆ เช่น การเข้าร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) และการเข้าร่วมในกรอบความร่วมมือ ASEAN Regional Forum (ARF) เป็นต้น ดังนั้น สหรัฐฯ จะการดำรงภารกิจทางทหารของสหรัฐฯ ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ และยืนยันถึงความต้องการให้แต่ละชาติปฏิบัติภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ (International rule-based) เพื่อสร้างเสรีในการเดินเรือบนน่านน้ำสากลในพื้นที่ทะเลจีนใต้ (8) สหรัฐฯ พยายามรื้อฟื้นระบบพันธมิตร ดึงพันธมิตรภายนอกเข้ามาแทรกแซงในทะเลจีนใต้ การที่กองทัพเรือของ สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร ได้ดำเนินการซ้อมรบในทะเลจีนใต้ร่วมกันเป็นครั้งแรก เมื่อเดือน ม.ค.62 แสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ ต้องการความช่วยเหลือจากชาติพันธมิตรในการตอบโต้ต่อท่าทีที่แข็งกร้าวของจีน และนับเป็นครั้งแรกที่อังกฤษ แสดงออกอย่างชัดเจนถึงการต่อต้านการกระทำของจีน แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไป ปรากฏว่าจีนยังมีท่าทีในการก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเดินเรือและการบินเหนือน่านน้ำและน่านฟ้า สหรัฐฯ จะยังคงปฏิบัติการลาดตระเวนในชื่อ “Freedom of Navigation Operations (FONOPs)” อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจะเรียกร้องให้พันธมิตรของสหรัฐฯ อาทิ สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา ฝรั่งเศส เพิ่มบทบาทของตนในภารกิจลาดตระเวน “FONOPs” ด้วยเช่นกัน

มุมมอง/ท่าที

ประเด็นหลักด้านความมั่นคงในวาระการเป็นประธานอาเซียนของไทย ในปี พ.ศ.2562 ได้แก่ (1) ส่งเสริมความร่วมมือทางทะเลอย่างสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย: การรักษาสภาพแวดล้อม การเสริมสร้างทะเลจีนใต้ให้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความมั่นคง และการพัฒนาที่ยั่งยืน การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวโยงกับอาชญากรรมข้ามชาติ และการก่อการร้าย การแก้ไขปัญหาโจรสลัด (2) “ส่งเสริมสภาพแวดล้อมเพื่อสันติภาพ และเสถียรภาพในทะเลจีนใต้”: ผลักดันปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติของภาคีฝ่ายต่างๆ ในทะเลจีนใต้ (Declaration on

the Conduct of Parties in the South China Sea: DOC): / เจริญจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้/ ส่งเสริมความร่วมมือแบบ Win-Win (3) ส่งเสริมการเป็นเอกภาพของอาเซียน โดยใช้กลไกตามสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงที่มีอยู่ เช่น ARF ADMM เป็นต้น เนื่องจากการขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจอาจเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายและการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะในประเด็นด้านความมั่นคง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องทะเลจีนใต้ที่ **สหรัฐฯ** สนับสนุนกระบวนการของศาลประจำอนุญาโตตุลาการ (Permanent Court of Arbitration: PCA) กรณีที่ฟิลิปปินส์ยื่นฟ้องเพื่อคัดค้านจีนกรณีอ้างอธิปไตยเหนือ่านน้ำในพื้นที่ดังกล่าวมาตั้งแต่ปี 56 ซึ่งฟิลิปปินส์ได้กระชับความร่วมมือทางการทหารกับสหรัฐฯ และพันธมิตร โดยอนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพของฟิลิปปินส์ ทำให้ฟิลิปปินส์กล้าเผชิญหน้ากับจีน **จีน** จีนได้พยายามบั่นทอนความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนในการปกป้องพื้นที่ในทะเลจีนใต้ ด้วยการใช้อิทธิพลต่อประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะกรณีความล้มเหลวของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ไม่สามารถออกแถลงการณ์ยืนยันจุดยืนร่วมกันได้ในเรื่องข้อพิพาททะเลจีนใต้ได้ระหว่างการประชุมที่กรุงพนมเปญเมื่อปี 59 ทำให้ต่างมีคำถามถึงความแน่นแฟ้นกลมเกลียวของสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าประเด็นใดที่มีผลกระทบต่อจีนก็อาจเผชิญปัญหาแบบเดียวกัน ดังนั้น สร้างพลังเข้มแข็งร่วมจากความเป็นเอกภาพ และความสามัคคี และ “วิธีการอาเซียน” จะช่วยให้อาเซียนปฏิบัติเป้าหมายที่ได้วางไว้อย่างลุล่วงไปด้วยดีและสร้างสถานะที่มั่นคงในภูมิภาคและโลก

3.3 ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3.3.1 สถานการณ์ความขัดแย้งในรัฐยะไข่

สถานการณ์และแนวโน้ม

สถานการณ์สำคัญในช่วงที่ผ่านมา ภายหลังรัฐบาลเมียนมาได้ปฏิบัติการปราบปรามกองทัพอาระกัน (Arakan Army: AA) เมื่อ 30 เม.ย.62 เป็นเวลาเกือบ

1 สัปดาห์ เพื่อสอบสวนผู้ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิก AA ในหมู่บ้าน Kyauk Tan เมือง Rathedaung ของรัฐยะไข่ มีการนำผู้ต้องสงสัยเพศชายกว่า 275 คน ไปควบคุมตัวและสอบสวนที่โรงเรียนในพื้นที่ ต่อมาเกิดเหตุการณ์ที่ทหารเมียนมาได้สังหารผู้ถูกควบคุมตัว 6 คน และมีผู้ได้รับบาดเจ็บอีกกว่า 8 คน สาเหตุเนื่องจากกลุ่มผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัว ได้พยายามก่อเหตุโจมตีและแย่งชิงอาวุธจากเจ้าหน้าที่ทหารเมียนมา

ผลจากปฏิบัติการ เมื่อ 30 เม.ย.62 ส่งผลทำให้ประชาชนในรัฐยะไข่ กำลังเผชิญกับภาวะการขาดแคลนอาหารอย่างหนัก ในขณะที่ผู้แทนคณะกรรมการกาชาดสากล (ICRC) และกาชาดเมียนมาได้เรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมาเพิ่มความระมัดระวังในการปฏิบัติการ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพลเรือนในรัฐยะไข่ และต่อมากองทัพเมียนมาได้ออกมาปฏิเสธการควบคุมตัวประชาชนในพื้นที่ โดยกล่าวว่าเจ้าหน้าที่ได้ให้อิสระในการเดินทางของประชาชน พร้อมยืนยันว่าได้ปล่อยผู้ถูกควบคุมตัวแล้ว 48 คน เมื่อ 6 พ.ค.62 ยังเหลืออีกประมาณ 80 คน ที่ยังถูกควบคุมตัวอยู่

ภายหลังจากที่ผู้แทนคณะกรรมการกาชาดสากล (ICRC) และกาชาดเมียนมาได้ออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมาเพิ่มความระมัดระวังในการปฏิบัติการ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพลเรือนในรัฐยะไข่ ผลจากการออกมาเรียกร้องของ ICRI ครั้งนี้ อาจส่งผลทำให้สถานการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่มีแนวโน้มลดลง สาเหตุอาจเนื่องมาจากรัฐบาลเมียนมาไม่ต้องการที่จะเปิดศึกกับองค์กรระหว่างประเทศหลายด้าน ทั้งประเด็นเรื่องเสรีภาพและการคุ้มครองสื่อมวลชน การเรียกร้องให้มีการเพิ่มความคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน การเรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้สื่อข่าวรอยเตอร์ส การตั้งคำถามเกี่ยวกับความคืบหน้าในกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นประชาธิปไตยของเมียนมา ฯลฯ กรณีที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้ภาพลักษณ์ของเมียนมาเกิดความเสียหาย ถึงแม้ว่าประเด็นดังกล่าวจะเป็นเรื่องกิจการภายในประเทศของเมียนมา แต่อาจถูกองค์กรระหว่างประเทศกดดันและใช้อำนาจเข้าแทรกแซงในลักษณะต่างๆ โดยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอาจส่งผลทำให้เมียนมา

ถูกองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติ (UN) องค์การด้านสิทธิมนุษยชน องค์การกาชาดสากล (ICRC) ฝ้าจับตามองความเคลื่อนไหวต่อกรณีดังกล่าวเป็นพิเศษ

มุมมอง/ท่าที

ในมุมมองของประเทศสมาชิกอาเซียนยินดีและพร้อมสนับสนุนให้เมียนมาใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในรัฐยะไข่ด้วยแนวทางสันติวิธี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความสบายใจของเมียนมา และจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของเมียนมาตามกฎบัตรอาเซียน และยินดีให้ความร่วมมือกับเมียนมาทั้งในกรอบของอาเซียน และ UNSC หากมีการร้องขอ นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนควรเสริมสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจกับกองทัพเมียนมาให้มากขึ้น รวมถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกองทัพเมียนมาในทุกระดับชั้น ผ่านกิจกรรมในลักษณะต่างๆ เช่น การเดินทางเยี่ยมเยียนของผู้นำเหล่าทัพในระดับต่างๆ การลาดตระเวนร่วมในพื้นที่ชายแดน การเสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงระหว่างกัน เป็นต้น

3.3.2 การก่อการร้าย

สถานการณ์และแนวโน้ม

เมื่อวันที่ 23 มี.ค.62 โฆษกกองกำลัง Syrian Democratic Forces (SDF) ซึ่งเป็นแนวร่วมกองกำลังชาวเคิร์ดที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ แถลงว่าได้โจมตีที่มั่นสุดท้ายของกลุ่ม Islamic State (IS) ทางตะวันออกของซีเรียเมื่อสองเดือนที่ผ่านมา และสามารถยึดหมู่บ้าน Baghouz ที่มั่นสุดท้ายของกลุ่ม IS ในซีเรียได้แล้ว ทำให้กลุ่ม IS สูญเสียพื้นที่ครอบครองทั้งหมดในซีเรียและอิรัก และไม่มีรัฐ Caliphate ตามประกาศของกลุ่ม IS อีกต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้ไม่มีพื้นที่ครอบครองทางกายภาพชัดเจนเหมือนที่ผ่านมา แต่กลุ่ม IS จะยังคงมีความเคลื่อนไหวในซีเรีย

เช่นเดียวกับที่อิรักประกาศชัยชนะเหนือกลุ่ม IS ตั้งแต่ปี พ.ศ.2560 แต่ชายงานกลุ่ม IS ก็ยังคงสามารถก่อเหตุโจมตีในอิรักได้อย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่าแม้ว่า IS จะสูญเสียฐานที่มั่นสุดท้ายในซีเรียไปแล้ว แต่ IS ก็ยังคงถูกมองเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของโลก เพราะทำให้ันกรบ IS กระจายกันไปหลายประเทศ เช่น ในลิเบีย คาบสมุทรไซนายของอียิปต์ ไนจีเรีย ฟิลิปปินส์ อัฟกานิสถาน และอีกหลายประเทศ ซึ่งกลุ่ม IS ยังคงยึดครองพื้นที่เหล่านั้นอยู่ และยังคงสร้างแรงจูงใจให้คนที่มีความคิดสุดโต่งก่อเหตุโจมตีแบบ lone wolf ซึ่งอาจมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากการพัฒนาของขบวนการก่อการร้ายในการแสวงหาแนวร่วม การฝึกผู้ก่อการร้าย และการโฆษณาชวนเชื่อ โดยมีการเผยแพร่อุดมการณ์ มีโครงสร้างแบบกระจายอำนาจ ทำให้สามารถหาสมาชิกและสร้างแรงจูงใจในการก่อการร้ายให้กับผู้ก่อการร้ายได้ทั่วโลก ซึ่งสามารถเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ตให้ผู้ก่อการร้ายอิสระสามารถเข้าถึงความรู้และประสบการณ์การก่อการร้ายได้จากกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่มีประสบการณ์ทั่วโลกผ่านหน้าจอบทวิเดโอ อีกทั้งยังสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายอื่นที่มีอุดมการณ์สร้างรัฐอิสลามเหมือนกัน อีกด้วย

(1) สถานการณ์การก่อการร้ายในศรีลังกา เมื่อวันที่ 21 เม.ย.62 ที่ผ่านมา ได้เกิดเหตุการณ์การก่อการร้ายในประเทศศรีลังกา เป็นการวางระเบิดกว่า 8 จุด เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตแล้ว กว่า 300 ราย ในจำนวนนี้เป็นชาวต่างชาติอย่างน้อย 36 ราย และมีผู้ได้รับบาดเจ็บประมาณ 500 คน กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลาม (Islamic State: IS) ได้ออกมาอ้างความรับผิดชอบต่อการก่อเหตุในศรีลังกา และเมื่อวันที่ 23 เม.ย. 62 กลุ่มก่อการร้ายรัฐอิสลาม (Islamic State: IS) ได้ออกมาอ้างความรับผิดชอบต่อการก่อเหตุในศรีลังกา โดยได้ออกแถลงการณ์ผ่านทางสำนักข่าว AMAQ ของตนเอง ศรีลังกาเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย มีประชากรประมาณ 21 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นชาวสิงหล 74% ชาวทมิฬ 18% ชาวมัวร์ 7% ชาวศรีลังกานับถือศาสนาพุทธ 70% ฮินดู 13% อิสลาม 10% และคริสต์ 7% โดยชาวคริสต์ในศรีลังกา มีประมาณ 1.5 ล้านคนและส่วนใหญ่เป็นนิกายโรมันคาทอลิก จะเห็นได้ว่าประเทศ

ศรีลังกามีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ส่งผลให้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศรีลังกาเป็นประเทศที่มีความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์จนเกิดเป็นกลุ่มแบ่งแยกดินแดนหลายกลุ่ม และเป็นปัญหาเรื้อรังของรัฐบาลชุดต่างๆ ของศรีลังกา ดังนั้นสาเหตุการก่อการร้ายครั้งนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาภายในของศรีลังกา รวมทั้งการพ่ายแพ้และการสูญเสียฐานที่มั่นสุดท้ายของกลุ่ม IS ในอิรักและซีเรียด้วย

(2) สถานการณ์การก่อการร้ายในอาเซียน

- อินโดนีเซีย เมื่อ 6 พ.ค.62 ว่า ดร.อินโดนีเซียแถลงข่าว จับกุมสมาชิกผู้ก่อการร้ายกลุ่ม JAD (Jemaah Ansharut Daulah) ได้รวม 7 คน และสังหารเสียชีวิต 1 คน พร้อมกับระเบิด TATP ที่ประกอบเสร็จ ในพื้นที่เมือง Bekasi ใกล้กรุงจาการ์ตาและเมือง Bitung ทางเหนือของ จ.สุลาเวสี ซึ่งเชื่อว่าวางแผนจะโจมตีด้วยระเบิดฆ่าตัวตายหลายจุดในวันประกาศผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน 22 พ.ค.62

- ฟิลิปปินส์ กองทัพฟิลิปปินส์ระบุดำเนินการของภัยคุกคามจากการก่อการร้ายที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในภาคใต้ของฟิลิปปินส์ตั้งแต่ช่วงต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยกองทัพค้นพบภัยคุกคามทั้งหมดหนึ่งปีต่อมา ในเมืองมาราวิหลังจากที่มีการต่อสู้อย่างรุนแรงเป็นเวลาห้าเดือนเพื่อยึดอำนาจกลับคืนมา โดยการต่อสู้นี้ปะทุขึ้นในฟิลิปปินส์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2560 เมื่อกองกำลังของรัฐบาลพยายามจับกุมนายอิสนิลอน ฮาปิลอน ผู้นำของกลุ่มอะบูซยาฟและผู้นำของไอซิสในฟิลิปปินส์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มมาอูเต (กลุ่มที่จงรักภักดีต่อ IS) โดยนักรบของนายฮาปิลอนได้ยิงตำรวจ ทหาร และสังหารพลเรือนแล้ว ยังเข้ายึดอาคารหลายแห่ง ซึ่งรวมถึงศาลากลางเมืองมาราวิและมหาวิทยาลัยรัฐมินดาเนา การต่อสู้สิ้นสุดลงในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 โดยรัฐบาลเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ

- มาเลเซีย สถานการณ์การก่อการร้ายในมาเลเซียนั้นมีกลุ่มก่อการร้ายที่ต้องการเปลี่ยนมาเลเซียมาเป็นรัฐอิสลาม โดยใช้กฎหมายชาริอะห์หรือกฎหมายอิสลามมาเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง โดยกลุ่มก่อการร้าย

ในมาเลเซียคือ The Kampulan Mujahidin Malaysia : KMM มีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงมาเลเซียไปสู่การจัดตั้งรัฐอิสลามในมาเลเซีย โดยมีแนวคิดสอดคล้องกับพรรคการเมืองฝ่ายค้านของมาเลเซียคือ พรรค PAS หรือ The Pan Malaysian Islamic Party ในภาษามลายู คือ Parti Islam SeMalaysia โดยมีแนวความคิดและเป้าหมายในการผลักดันมาเลเซียให้เป็นรัฐอิสลามเคร่งศาสนาเหมือนในตะวันออกกลาง ซึ่งสหรัฐอเมริกา มองว่า กลุ่ม KMM มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับขบวนการเจโอ และอัลเคด้า ทั้งนี้ คนทั่วไปมองว่ากฎหมายความมั่นคงภายใน ที่รัฐบาลมาเลเซียใช้ในการรักษาความสงบนั้นเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการขัดฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ รัฐบาลมาเลเซียพยายามสร้างความเข้าใจกับประเทศต่างๆ ว่าไม่ได้ส่งเสริมหรือสนับสนุนกลุ่มก่อการร้าย อีกทั้งมาเลเซียยังริเริ่มการลาดตระเวนในน่านน้ำร่วมกับ อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ บริเวณช่องแคบมะละกา เพื่อเป็นการป้องกันโจรสลัด และการก่อการร้ายทางทะเลที่อาจจะเกิดขึ้น ทั้งนี้มาเลเซียตระหนักถึงความปลอดภัยและสถานการณ์การก่อการร้ายที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งความวิตกกังวลว่ากลุ่มโจรสลัดอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือ มีความสัมพันธ์กับกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ขบวนการ เจโอ กลุ่มอาบูไซยาฟ MILF และ KMM อีกทั้งรัฐบาลมาเลเซียมีความพยายามในการปราบปรามเครือข่ายกลุ่มก่อการร้ายภายในประเทศและพรรคการเมืองที่สนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายในการจัดตั้งรัฐอิสลาม โดยการเฝ้าจับตาความเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อการร้ายและฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล นั่นก็คือ พรรคการเมืองฝ่ายค้านที่แนวคิดสนับสนุนการผลักดันมาเลเซียเป็นรัฐอิสลาม

(3) ความเชื่อมโยงกับซีเรีย ความพยายามในการจัดตั้งกลุ่มนักรบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากกลุ่ม IS สามารถโยงไปถึงผู้ปฏิบัติการในซีเรีย ตามรายงานสรุปจากศูนย์ต่อต้านการก่อการร้ายโรงเรียนนายร้อยทหารบกสหรัฐฯ เวสต์พอยต์ ได้มีการวิเคราะห์แผนการก่อการร้ายและการโจมตีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2557 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2560

พบว่าร้อยละ 60 ของการโจมตีทั้งหมด 20 ครั้ง และแผนการทั้งหมด 35 แผน มีความเชื่อมโยงกับผู้ปฏิบัติการของรัฐอิสลาม การโจมตีและแผนการที่มีความเชื่อมโยงเหล่านี้มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติการของรัฐอิสลามในซีเรียได้กำกัควบคุม ให้เงินทุนหรือติดต่อกับกลุ่มย่อยต่างๆ ในท้องถิ่น และบุคคลต่างๆ ประมาณครึ่งหนึ่งของการโจมตีโดยผู้ก่อการร้ายในภูมิภาคนี้เกิดขึ้นที่ฟิลิปปินส์ แต่กลุ่มหัวรุนแรงในประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็วางแผนที่จะโจมตีด้วยเช่นกัน ผู้ก่อการร้ายได้วางแผนไว้หลายแผนการในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ จากการศึกษาของศูนย์ต่อต้านการก่อการร้ายพบว่า แม้กิจกรรมการก่อการร้ายในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย แต่ก็มีแนวโน้มว่าแนวคิดสุดโต่งที่นิยมความรุนแรงจะขยายตัวในเมียนมา เนื่องจากเมียนมาอาจเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการแทรกซึมเข้าชนกลุ่มน้อยมุสลิมโรฮิงจาที่ถูกทารุณกรรม ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้เครือข่ายของรัฐอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้วางแผนกิจกรรมการก่อการร้ายในเมียนมาและในประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อต่อต้านรัฐบาลเมียนมา ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ารัฐอิสลามมองว่าปัญหาเกี่ยวกับโรฮิงจาคือโอกาสในการก่อเหตุ เช่นเดียวกับกลุ่มญihadอื่นๆ ดังนั้นวิกฤตการณ์โรฮิงจาอาจเป็นประเด็นสำคัญในการสรรหาผู้ก่อการร้ายใหม่ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการชุมนุม

(4) แนวโน้มสถานการณ์ในอนาคต กลุ่ม IS ยังคงเป็นภัยคุกคามสำคัญ เนื่องจากกลุ่ม IS กำลังกลับเข้ามายึดฐานที่มั่นในการปฏิบัติการ ในอิรักและซีเรียอีกครั้ง และมีการเผยแพร่อุดมการณ์ มีโครงสร้างแบบกระจายอำนาจ ทำให้สามารถหาสมาชิกและสร้างแรงจูงใจในการก่อการร้ายให้กับผู้ก่อการร้ายได้ทั่วโลก อีกทั้งยังสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายอื่นที่มีอุดมการณ์สร้างรัฐอิสลามเหมือนกัน โดยแนวโน้มการโจมตีโดยโตนวูล์ฟจะเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการพัฒนาของขบวนการก่อการร้ายในการแสวงหาแนวร่วม การฝึกผู้ก่อการร้ายและการโฆษณาชวนเชื่อ สามารถดำเนินการผ่านอินเทอร์เน็ต ผู้ก่อการร้ายอิสระสามารถเข้าถึงความรู้และประสบการณ์การก่อการร้ายได้จากกลุ่มผู้ก่อการร้ายที่มีประสบการณ์ทั่วโลก

ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ กลุ่ม IS มีแนวโน้มขยายเครือข่ายเข้ามา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่งพักพิง ซ่องสุม และ/หรือ แหล่งจัดหา/เส้นทางขนส่งอาวุธ รวมทั้งเผยแพร่อุดมการณ์และแนวคิดเข้ามาใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์มากขึ้น

มุมมอง/ท่าที

ความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายของภูมิภาค หลังจากเหตุการณ์ การก่อการร้ายในเมืองมาราวิ ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำทางทหารและทางการเมืองใน ภูมิภาคอินโดแปซิฟิก ได้ร่วมมือกันอย่างรวดเร็วเพื่อแบ่งปันทรัพยากรและข่าวกรอง เพื่อหยุดยั้งการแพร่กระจายของการก่อการร้าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ก.ย.60 ออสเตรเลียส่งกองกำลังไปยังฟิลิปปินส์เพื่อฝึกทหาร และแบ่งปันข่าวกรอง เพราะเชื่อว่านี่คือภัยคุกคามต่อภูมิภาคที่ทุกคนต้อง ร่วมมือกันเพื่อเอาชนะ และการต่อต้านภัยคุกคามจากไอซิสต้องอาศัยความร่วมมือ ของทั้งภูมิภาค ออสเตรเลียมีความมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนฟิลิปปินส์ในการกิจการ ป้องกันตนเองจากภัยคุกคามจากผู้ก่อการร้าย ซึ่งก่อนหน้า (มิ.ย.60) ออสเตรเลีย ได้ส่งอากาศยาน เอฟ-3ซี โอเรียน 2 ลำ ไปตรวจการณ์เหนือเมืองมาราวิ เพื่อ ตรวจหาผู้ก่อการร้าย ในขณะที่สหรัฐฯ ได้ส่งทหาร 300-500 นาย ไปยังฟิลิปปินส์ เพื่อทำการฝึกในด้านข่าวกรอง การตรวจการณ์และการลาดตระเวน

- เจ้าหน้าที่จากออสเตรเลีย บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย นิวซีแลนด์ และฟิลิปปินส์ ได้ร่วมประชุมสุดยอดที่ใช้เวลาหนึ่งวัน (เดือน ก.ค.60) และร่วมลงนามในข้อตกลงเพื่อต่อสู้กับแนวคิดสุดโต่งที่นิยมความรุนแรง และตกลง ใจที่จะจัดการประชุมทางยุทธศาสตร์ในการต่อต้านนักรบต่างชาติ เพื่อสนับสนุน การแบ่งปันข่าวกรอง การแบ่งปันข้อมูล อีกทั้งยังริเริ่มที่จะสร้างกฎหมายเกี่ยวกับการก่อการร้ายที่ระบุว่าการกระทำผิดทางอาญา เช่น การวางแผน การโจมตีโดยผู้ก่อการร้ายและการสนับสนุนนักรบต่างชาติ เป็นต้น

- การตระเวนทางทะเลแบบไตรภาคีระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลของทั้ง 3 ประเทศ เมื่อ มิ.ย.60 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงเสถียรภาพในภูมิภาคในยามที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่น ปัญหาโจรสลัด การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆ ในน่านน้ำภูมิภาค
- มาเลเซียเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมสุดยอดด้านการต่อต้านการให้เงินทุนแก่การก่อการร้ายครั้งที่ 3 เมื่อ มิ.ย.60 โดยเป็นการประชุมร่วมกับออสเตรเลีย และอินโดนีเซีย การประชุมครั้งนี้เป็นโอกาสในการพบปะกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านข่าวกรองการเงิน และผู้แทนระดับสูงจากหน่วยงานทางด้านนโยบาย การกำกับดูแล การบังคับใช้กฎหมาย และความมั่นคงแห่งชาติ
- แนวทางการสร้างความร่วมมือ รวมทั้งแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน ภายใต้กรอบการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Ministerial Meeting on Transnational Crime - AMMTC) ในการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้าย และร่วมมือผ่านโครงการ Our Eyes initiative ที่ริเริ่มโดยอินโดนีเซีย เพื่อเป็นกรอบให้ประเทศสมาชิก 6 ประเทศคือ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ไทย และฟิลิปปินส์ สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและแนวคิดหัวรุนแรง

3.3.3 Fake News⁴¹

สถานการณ์และแนวโน้ม

ปัญหาข่าวลวง (Fake news) เป็นปัญหาที่มีความท้าทายในปัจจุบันที่อาจส่งผลกระทบต่อการวางนโยบายของประเทศต่างๆ และเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงเป็นอย่างมากในยุคโซเชียลโดยเฉพะการแชร์ข้อมูลซึ่งเป็นช่องทางที่สามารถส่งต่อข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยข่าวลวงมักบิดเบือนเพื่อหวังผล เช่น หวังหลอกลวงเอาเงิน

⁴¹ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2562). กองทัพบกกับโลกยุคดิจิทัล : ภัยข่าวลวง. เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง. เอกสารอัดสำเนา.

หวังเงินโฆษณาจากยอดคนดู บางครั้งก็หวังผลทางการเมือง จงใจเสนอเพื่อให้เกิดผลในสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งรัฐบาลทั่วโลกได้ดำเนินการหลายด้านเพื่อต่อสู้หรือจัดการกับข่าวลวงที่แพร่ระบาดโดยเฉพาะข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดยบางประเทศได้ออกกฎหมายในลักษณะที่กำหนดบทลงโทษทางอาญากับบุคคลที่เป็นคนแพร่กระจายข่าวลวง เช่น ฟิลิปปินส์, มาเลเซีย และอินเดีย

ปัญหาข่าวลวง (Fake news) เป็นปัญหาที่มีความท้าทายในปัจจุบันที่อาจส่งผลกระทบต่อการวางนโยบายของประเทศต่างๆ โดยข่าวลวงอาจหวังผลในหลายด้าน เป็นการเขียนในเชิงลบเจตนาหลอกหรือให้เข้าใจผิด จากทัศนคติของผู้รับข้อมูล ซึ่งอาจหวังผลเพื่อสร้างความเสียหายให้แก่องค์กรหน่วยงานหรือเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทางการเงินหรือการเมือง สถานการณ์ข่าวลวงเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงเป็นอย่างมากในยุคโซเชียลมีเดียโดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลข่าวสารซึ่งสามารถสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้เสพข่าวได้ ส่งผลให้ข่าวในยุคดิจิทัลลดความน่าเชื่อถือ ทั้งที่ในความจริงเป็นช่องทางที่สามารถส่งต่อข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและควรจะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร โดยข่าวลวงมักบิดเบือนเพื่อหวังผล ทั้งนี้คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission : EC) ให้นิยาม “ข่าวลวง” หมายถึงข้อมูลชุดหนึ่งที่ทำขึ้นมาโดยมีเจตนาจะบิดเบือนและโจมตีบุคคล กลุ่มคน หรือองค์การโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง โดยมีเจตนาโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งในรายงาน The Legal Framework to Address “Fake News” : Possible Policy Actions at the EU Level (2018) ของ EC ได้จำแนกประเภทของข่าวลวง ดังนี้

(1) เนื้อหาที่อยู่ในกรอบจำกัด เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเดียวจะทำให้กลไกอัลกอริทึม (Algorithm) บ่อนข่าวให้ผู้อ่านตามมุมมองหรือความเข้าใจที่ผู้อ่านชอบ ซึ่งทำให้เกิดการตอกย้ำในสิ่งที่ตนเองเชื่ออยู่แล้ว รวมถึงการใช้อัลกอริทึมสำหรับค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตที่อิงการค้นหาในอดีตและเนื้อหาที่มีการเลือกอ่านล่าสุดประกอบ ทำให้ได้กลุ่มของข้อมูลที่น่าเสนอผู้อ่านแคบ และมาจากเฉพาะบางแหล่งข้อมูลเท่านั้นด้วย

(2) ข่าวลวงที่มีการเผยแพร่อย่างไม่ตั้งใจให้เกิดผลร้ายหรือเข้าใจผิด เป็นการแสดงหรือนำเสนอความคิดเห็นแต่อาจผิดพลาดหรือไม่จริง ซึ่งสามารถเพิ่มหรือกระตุ้นให้ข่าวลวงแพร่กระจายและน่าเชื่อถือมากขึ้น

(3) ข่าวลวงที่มีการเผยแพร่อย่างจงใจ เป็นการใช้อินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคม ที่มีเจตนาในการบิดเบือนหรือสร้างอิทธิพลทางความคิดของผู้อ่าน ซึ่งกรณีที่มีปัญหามากที่สุดที่รัฐบาลของประเทศต่างๆ พยายามหาแนวทางในการจัดการคือการดำเนินการเผยแพร่และบริหารจัดการข่าวลวงอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์เพื่อหวังผลทางการเมือง หรือเชิงพาณิชย์ (Disinformation operation) ดังเช่นในกรณีของการปล่อยข่าวทำลายคู่แข่งชั้นทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งในต่างประเทศ ซึ่งอาจกลายเป็นภัยต่อความมั่นคงได้หากเป็นการแทรกแซงของรัฐบาลต่างประเทศ ยกตัวอย่างกรณีการเลือกตั้งของสหรัฐฯ เมื่อ ปี พ.ศ.2559 ที่มีการกล่าวหาว่ารัสเซียเข้าแทรกแซงการเลือกตั้ง และกรณีการเลือกตั้งในกัมพูชา เมื่อ ก.ค.61 ที่มีการปล่อยข่าวลวงที่ระบุว่าน้ำหมึกที่ใช้ป้ายนิ้วของผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีพิษร้ายแรงถึงขั้นทำให้เสียชีวิต

มุมมอง/ท่าที

แนวทางการจัดการข่าวลวงของนานาชาติ รัฐบาลทั่วโลกได้ดำเนินการหลากหลายประการเพื่อต่อสู้และจัดการกับข่าวลวงที่แพร่ระบาด โดยเฉพาะข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งขบวนการข่าวลวงเกิดจากหลายสาเหตุ หรือมีมูลเหตุจงใจแตกต่างกัน แต่ที่เป็นปัญหามากที่สุดน่าจะเป็นการใช้ข่าวลวงเพื่อเป็นเครื่องมือในการหลอกลวงให้เข้าใจผิด โดยเฉพาะการใช้ข่าวลวงเพื่อบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ และเนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของการแพร่กระจายของข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นบางประเทศได้ออกกฎหมายในลักษณะที่กำหนดบทลงโทษทางอาญากับบุคคลที่เป็นผู้แพร่กระจายข่าวลวง เช่น

- ฟิลิปปินส์ ได้ผ่านกฎหมายเฉพาะลงโทษบุคคลที่สร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงต้องระวางโทษปรับและจำคุก นอกจากนี้ ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดดังกล่าวนี้จะถือว่าขาดคุณสมบัติในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกด้วย

- มาเลเซีย รัฐสภาผ่านกฎหมายกำหนดโทษจำคุกสูงสุด 6 ปี และปรับ 500,000 ริงกิต (ราว 4 ล้านบาท) ต่อผู้เผยแพร่ข่าวลวงทั้งในและนอกดินแดนมาเลเซีย รวมทั้งชาวต่างชาติ ถ้าประเทศหรือพลเมืองมาเลเซียได้รับผลกระทบจากข่าวลวง โดยกฎหมายดังกล่าวมีผลครอบคลุมทั้งสำนักข่าว สื่อดิจิทัล และสื่อสังคม

- อินเดียนะ กระทรวงข่าวสาร กิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ประกาศกฎหมายควบคุมข่าวลวงด้วยการเพิกถอนใบอนุญาตของนักข่าวที่เผยแพร่ข่าวลวง แบบชั่วคราวหรือถาวรโดยผู้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตจะถูกห้ามเข้าสำนักงานรัฐบาล ห้องแถลงข่าว ห้องสัมมนาหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐบาล

การสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวลวง ความพยายามในการออกกฎหมายเพื่อจัดการกับปัญหาข่าวลวงนั้นก่อให้เกิดความท้าทายอีกรูปแบบหนึ่ง คือ เมื่อรัฐบาลได้มีคำสั่งให้นำเอาข้อมูลที่เป็นข่าวออกไปจากระบบสื่อสังคมออนไลน์ ก็ยังเพิ่มความสงสัยให้แก่ประชาชนทั่วไป และในบางครั้งก็ช่วยให้ข่าวลวงดังกล่าวแพร่กระจายมากขึ้นหรือดูน่าเชื่อถือมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางการบังคับใช้กฎหมายโดยรัฐบาลเข้ามาควบคุมเนื้อหานั้น ไม่อาจสร้างความน่าเชื่อถือในโลกออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ในบางครั้งมาตรการทางกฎหมายที่มีการเซนเซอร์ข้อมูล อาจกลายเป็นดาบสองคม และหากบทลงโทษมีความรุนแรงอาจทำให้เกิดการสื่อสารผ่านระบบอื่นแทน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรส่งเสริมด้วยมาตรการอื่น เช่น การสร้างกลไกหรือรณรงค์ให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงและตอบโต้ข่าวลวงด้วยการสร้างเว็บไซต์เพื่อใช้ตรวจสอบ (Fact - checking website) ตัวอย่างเช่น มาเลเซียได้สร้างเว็บไซต์เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือข่าวได้ เรียกว่า sebenarn-ya.my ในขณะที่ กатар ได้สร้างเว็บไซต์ชื่อ Lift the Blockade เพื่อต่อสู้กับการรณรงค์เผยแพร่ข่าวลวง นอกจากนี้ มาตรการ

ที่ไม่ใช่กฎหมายยังรวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้เท่าทันสื่อและมีทักษะ การคิดเชิงวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น แคนาดา อิตาลี และไต้หวัน ได้บรรจุเรื่องการ แยกแยะข่าวจริงและข่าวลวงไว้ในหลักสูตรการเรียนของนักเรียน หรืออินโดนีเซีย รัฐบาลได้ขอความร่วมมือกับบริษัทสื่อและผู้นำสื่อสังคมให้ช่วยกันให้ความรู้และ วรรณคดีในเรื่องการต่อสู้กับข่าวลวง

3.3.4 ปัญหาขยะในทะเล⁴²

สถานการณ์และแนวโน้ม

ปัญหาเรื่องขยะในทะเลเป็นประเด็นระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ให้ความสำคัญ เนื่องจากการจัดการทรัพยากรทางทะเลเป็น 1 ใน 17 เป้าหมายของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยปัจจุบันทะเลทั่วโลกกำลัง เผชิญกับขยะที่เคลื่อนจากแผ่นดินออกสู่ชายฝั่งและท้องทะเล เป็นสาเหตุ ให้ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลได้รับความเสียหาย สัตว์ทะเลบาดเจ็บและตาย ส่งผลต่อระบบนิเวศวิทยาทางทะเล เศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนการท่องเที่ยว ในภาพรวม เมื่อปี พ.ศ.2560 ประเทศในภูมิภาคอาเซียนหลายประเทศถูกจัดอันดับ ให้เป็นประเทศที่ทิ้งขยะพลาสติกลงทะเลมากที่สุดในโลก อาทิ อินโดนีเซีย (อันดับ 2) ทิ้งขยะพลาสติกในทะเล 3.22% ฟิลิปปินส์ (อันดับ 3) และ เวียดนาม (อันดับ 4) มีปริมาณขยะอยู่ที่ 1.88% ส่วน ไทย (อันดับ 6) และ มาเลเซีย (อันดับ 8) มีปริมาณ ขยะ 1.03% และ 0.94% ตามลำดับ

⁴² ชัชฎา กำลังแพทย์. (2561). วิกฤตขยะในทะเลชาติอาเซียน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2562 จาก file:///C:/Users/Administrator/Downloads/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%A4%E0%B8%95%E0%B8%82%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99.pdf.

ในกรณีประเทศไทย ประเด็นปัญหาขยะทางทะเลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง หลักจากเหตุการณ์การตายของวาฬน้ำร่องศรีบัสัน เมื่อ พ.ศ.2561 ที่ผ่านมา สัตวแพทย์พบว่าวาฬมีอาการลอยตัวผิดปกติ ก่อนที่จะมีการสำรวจพลาสติกและตายในเวลาต่อมา ผลการชันสูตรพบว่าสาเหตุการตายนั้นเกิดจากการที่วาฬกินพลาสติกเข้าไปกว่า 8 กิโลกรัม จนทำให้ระบบย่อยอาหารอุดตัน นอกจากนี้ยังมีสัตว์ทะเลจำนวนมากต้องตายเพราะปัญหาขยะทะเล โดยเฉพาะขยะพลาสติก หากประเทศไทยไม่เร่งลดปริมาณขยะในทะเล อาจส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ทางทะเล ชายฝั่ง และมนุษย์ในที่สุด นอกจากนี้ประเทศไทย แล้วเมื่อเดือน ก.พ. 61 ที่ผ่านมา ปัญหาขยะพลาสติกในทะเลของอินโดนีเซียเองก็เป็นที่จับตามองเช่นกัน โดยบริเวณเกาะนูซาเบนิดาใกล้กับเกาะบาห์ลีก็เผชิญกับวิกฤตขยะที่ทำลายทัศนียภาพและระบบนิเวศวิทยาในทะเลของอินโดนีเซียด้วย เช่นเดียวกับกรณีของเกาะโบราไกในฟิลิปปินส์ที่กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมเพราะธุรกิจร้านค้าต่างๆ ปล่อยของเสียลงทะเล โดยไม่มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ จนรัฐบาลต้องออกคำสั่งปิดเกาะเป็นเวลา 6 เดือนเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ

มุมมอง/ท่าที

สำหรับมาตรการการจัดการปัญหาขยะทางทะเลของอาเซียนนั้น ในส่วนของไทยได้ประกาศใช้ “แผนแม่บทการบริหารขยะมูลฝอยของประเทศปี พ.ศ.2559 – 2564” โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) ได้จัดทำมาตรการเพื่อจัดการขยะทางทะเล ได้แก่ (1) การศึกษาชนิด ปริมาณ แหล่งที่มาและจัดทำฐานข้อมูล (2) การลดผลกระทบจากขยะทะเลต่อระบบนิเวศที่สำคัญ (3) การลดปริมาณขยะทะเลตามหลักวิชาการ (4) การส่งเสริมให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ (5) การสร้างจิตสำนึกในการลดขยะทะเล ด้วยการเริ่มลดปริมาณขยะทะเล โดยเฉพาะขยะพลาสติกที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล ในขณะที่อินโดนีเซียตั้งเป้าหมายลดขยะทางทะเลให้ได้ 70% ภายในปี พ.ศ.2568 พร้อมกันนั้น รัฐบาลเพิ่มมาตรการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

และลดปริมาณขยะในระดับนักเรียนนักศึกษา ในกรณีของฟิลิปปินส์ นอกจากมาตรการเด็ดขาดเช่นการห้ามเข้าในพื้นที่เสื่อมโทรมแล้ว ทางรัฐบาลกำลังพัฒนาแนวคิดการออกกฎหมายด้านการจัดการขยะทางทะเลฉบับใหม่อีกด้วย

ในส่วนของความร่วมมือระดับอาเซียนเพื่อจัดการปัญหาขยะในทะเลนั้น ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุมระดับอาเซียนเรื่อง “การลดปริมาณขยะทะเลในกลุ่มประเทศอาเซียน” หรือ “ASEAN Conference on Reducing Marine Debris in ASEAN Region” เมื่อเดือน พ.ย.61 ที่ผ่านมา โดยมีประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ประเทศจีน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลขยะทะเลและแนวทางการรับมือระหว่างกันเป็นครั้งแรก เพื่อหามาตรการป้องกันและควบคุมไม่ให้ปริมาณขยะบนบกไหลลงทะเลเพิ่มเติม การกำหนดแผนจัดการขยะของภูมิภาคอาเซียน รวมถึงการแก้ปัญหาขยะทะเลระดับโลก ระดับภูมิภาคและด้านกฎหมาย นอกจากนี้ผู้แทนจากประเทศไทย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ยังได้เข้าร่วมประชุมกับสหประชาชาติเรื่องมหาสมุทร ซึ่งอยู่ในกรอบของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และกล่าวยืนยันว่าจะทั้ง 3 ประเทศร่วมมือกันแก้ไขปัญหาการทิ้งขยะพลาสติกในทะเล

ชาติสมาชิกอาเซียนล้วนตระหนักถึงปัญหาขยะทางทะเลและพยายามหามาตรการแก้ไขทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาว ทว่าปัญหาขยะทางทะเลเป็นปัญหาที่มีลักษณะข้ามชาติเนื่องจากเขตแดนทางทะเลนั้นมีอาณาบริเวณที่กว้างเมื่อขยะได้เคลื่อนออกจากผืนดินไปสู่่น่านน้ำทะเลแล้วก็ยากที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะสามารถจัดการได้อย่างอิสระเพราะอาจรुकล้ำเขตน่านน้ำของประเทศอื่นได้ การแก้ปัญหาขยะทางทะเลจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและกลไกในระดับระหว่างประเทศด้วย นอกจากนี้ การแก้ปัญหาในระยะยาวยังต้องอาศัยการให้ความรู้ การศึกษาในการจัดการขยะและปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนเพื่อการแก้ไขปัญหาขยะทางทะเลอย่างรอบด้านและยั่งยืนอีกด้วย

จากการทบทวนสถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในช่วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียนดังข้อมูลข้างต้น

พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและการเสริมสร้างความมั่นคงของนานาประเทศนั้น ไม่สามารถแยกจากกันได้ โดยเสถียรภาพความมั่นคงจะเป็นสิ่งสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้น ประเทศใดประเทศหนึ่งจะไม่สามารถรับมือได้เพียงลำพัง แต่ต้องมีความร่วมมือกันกับประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องอยู่บนจุดยืนร่วมกันของอาเซียนที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นสำคัญ

3.3.5 การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่นำมาสู่ปัญหาภัยพิบัติ^{43,44}

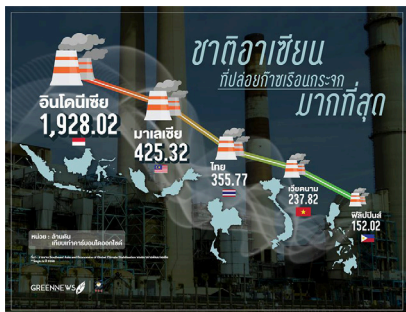
สถานการณ์และแนวโน้ม

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อาเซียนต่างยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ดังจะเห็นได้จากนโยบายที่ก้าวกระโดดของหลายประเทศ อาทิ มาเลเซียได้มีวิสัยทัศน์ว่า “จะต้องเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วในปี ค.ศ.2020” สำหรับอาเซียนใหม่ (CLMV) ก็มีนโยบายเปิดประเทศมากยิ่งขึ้น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานโดยการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ การเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของอาเซียนจะส่งผลให้เกิดการขยายและเพิ่มฐานการผลิตในภูมิภาค ก่อให้เกิดปัญหามลพิษและเกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่มากขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ จึงคาดการณ์ได้ว่าภูมิภาคอาเซียนจะเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่สำคัญของโลกในอนาคต

⁴³ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน). (2558). การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ผลกระทบและการปรับตัวของอาเซียน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.tgo.or.th/2015/thai/news_detail.php?id=538

⁴⁴ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน). (2558). จุดยืน AEC เดินหน้าลดปัญหาโลกร้อน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.tgo.or.th/2015/thai/news_detail.php?id=944

สำหรับปัญหาโลกร้อนไม่ใช่ประเด็นอุบัติใหม่ของภูมิภาค เพราะผู้นำอาเซียนได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวมามากกว่าทศวรรษแล้ว โดยได้ยกประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่าเป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อมนุษยชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน และยังส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียนอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันประเทศสมาชิกอาเซียนก็ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจาก Brown Economy เป็น Green Economy หรือ “เศรษฐกิจสีเขียว” เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาที่มุ่งสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

โดยมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดของเสียและก๊าซเรือนกระจกในปริมาณน้อยที่สุด ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้มีการตั้งเป้าหมายระดับชาติเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามขีดความสามารถของตน อาทิ อินโดนีเซียตั้งเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 26% ภายในปี พ.ศ.2563 สเปนลาวตั้งเป้าหมายเพิ่มพื้นที่ป่า 70% ภายในปี พ.ศ.2563 มาเลเซียตั้งเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 40% จากภาคพลังงาน ภายในปี พ.ศ.2563 และเพิ่มการใช้พลังงานทดแทน 11% ภายในปี พ.ศ.2563 สิงคโปร์ตั้งเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 16% ภายในปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยตั้งเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 7-20% ภายในปี พ.ศ.2563 และเวียดนามตั้งเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 7-20% ภายในปี พ.ศ.2563

มุมมอง/ท่าที

- การรวมกันเป็นประชาคมอาเซียนนอกจากจะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจรวมทั้งเกิดการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานและพลังงานของภูมิภาคแล้วยังมีผลกระทบด้านลบที่เกี่ยวข้องกับภาวะโลกร้อน คือ ก่อให้เกิดการเพิ่มการปล่อย

ก๊าซเรือนกระจกจากภาคอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น เพิ่มการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานและเครือข่ายด้านพลังงาน นอกจากนี้นโยบายการเชื่อมโยงพลังงานในภูมิภาคอาจทำให้แรงขับเคลื่อนในการพัฒนาพลังงานทางเลือกอื่นๆ ลดลง เพราะพลังงานฟอสซิลมีต้นทุนถูกกว่า

- การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศยังส่งผลกระทบต่อ การเพาะปลูก การประมง แหล่งน้ำและการใช้ชีวิตของชาวอาเซียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและปริมาณน้ำฝน รวมถึงพายุฤดูร้อน พายุไซโคลนและไต้ฝุ่น ที่จะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยฟิลิปปินส์มีความเสี่ยงสูงสุดที่จะถูกพายุพัดกระหน่ำแบบทั่วถึงทั้งเกาะตลอดปี อีกทั้งยังมีปรากฏการณ์เอลนีโญ และลานีญาที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางของพายุหลงฤดู ซึ่งจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงไปตามสภาพอากาศที่แปรปรวนแปร ส่งผลให้บางประเทศ มีฝนตกชุกและพายุเข้า ขณะที่อีกประเทศแทบจะไม่มีฝนและร้อนแห้งแล้ง หรืออาจกล่าวได้ว่าประชาคมอาเซียนจะพบกับเหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบ่อยครั้งขึ้น

- ในส่วนของคุณภาพชีวิตของประชาชนก็จะได้รับผลกระทบไปด้วย เนื่องจากอุณหภูมิที่สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของอากาศ โดยเฉพาะเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ จาการ์ตา มะนิลา ซึ่งเป็นเมืองที่มีมลพิษสูงอยู่แล้วก็จะเข้าขั้นวิกฤต นอกจากนี้ สภาพอากาศที่ร้อนผิดปกติยังเป็นต้นเหตุก่อโรคร้ายไข้เจ็บ เช่น ลมแดด ความเครียด ระบบไหลเวียนเลือดบกพร่อง และโรคที่มีแมลงเป็นพาหะอาจทำให้เกิดโรคที่สามารถแพร่กระจายไปทั่วภูมิภาคได้

- แม้ว่าอาเซียนจะแสดงจุดยืนร่วมกันต่อกรณีการเรียกร้องให้ประเทศที่พัฒนาแล้วลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ได้ 40% ภายในปี พ.ศ.2563 แต่ก็ยังไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าแต่ละประเทศจะต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ได้ ในปริมาณดังกล่าว รวมถึงขาดการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของแต่ละประเทศที่จะมีส่วนร่วมในการควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกไม่ให้ร้อนเกิน 2 องศาตามที่เคยกำหนดไว้ในพิธีสารเกียวโต ประเด็นสำคัญที่อาเซียนต้องตระหนักคือ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกเนื่องจากภาวะโลกร้อนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอาจผิดแผกแตกต่างไปจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพบเห็นในปัจจุบัน อาเซียนต้องเตรียมความพร้อมให้สามารถอยู่ได้ภายใต้สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการกับความเสี่ยงได้มากขึ้น การคิดถึงภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกโดยเน้นประเด็นเรื่องลดโลกร้อนนั้น แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ดีและควรช่วยกันทำแต่ก็ไม่อาจเพียงพอต่อการแก้ปัญหา ประชาคมอาเซียนต้องปรับทัศนคติสังคมโดยต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับวิถีชีวิต ปรบยุทธศาสตร์ประเทศ ชุมชน และธุรกิจ ให้สอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น หรือมีขีดความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

- ปัญหาโลกร้อนนับเป็นความท้าทายที่ประชาคมอาเซียนจะร่วมกันแสวงหาแนวทาง หรือมาตรการในการจัดการกับปัญหาร่วมกัน โดยอาศัยความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพื่อพัฒนานโยบาย กฎระเบียบ และมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อลดภาวะโลกร้อน อาทิ การจัดทำแผนแม่บทสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคร่วมกัน การจัดทำ Regional benchmarking ด้านพลังงานที่สะอาด การจัดทำมาตรฐานประสิทธิภาพพลังงานร่วมกัน (Harmonized Standard) เพื่อลดการกีดกันทางการค้าและเป็นมาตรฐานเดียวกันของภูมิภาค การร่วมกันพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในบริบทของอาเซียน การร่วมกันพัฒนาตลาดการค้าเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและภูมิภาค เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างให้ประชาคมอาเซียนเติบโตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Growth) และมีขีดความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์โลกร้อนในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

จากการทบทวนสถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ในช่วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียนตั้งข้อมูลข้างต้น

พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและการเสริมสร้างความมั่นคงของนานาประเทศนั้น ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยเสถียรภาพความมั่นคงจะเป็นสิ่งสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้น ประเทศใดประเทศหนึ่งจะไม่สามารถรับมือได้เพียงลำพัง แต่ต้องมีความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องอยู่บนจุดยืนร่วมกันของอาเซียนที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นสำคัญ

ส่วนที่ 4

ข้อเสนอแนะทางการขับเคลื่อนประชาคม
อาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธาน
อาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562

ส่วนที่ 4

ข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาท
ประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562

4.1 แนวคิดหลักในการเป็นประธานอาเซียนของไทย พ.ศ.2562

ภาพที่ 3 แสดงแนวคิดหลักในการเป็นประธานอาเซียนของไทย พ.ศ. 2562

4.1.1 แนวคิดหลักสำหรับการเป็นประธานอาเซียนของไทย คือ Advancing Partnership for Sustainability หรือ “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้⁴⁵

1. “การร่วมมือ ร่วมใจ” (Partnership) ผ่านการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนภายในอาเซียนและกับประเทศคู่เจรจาและประชาคมโลกโดยการเสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนบวกหนึ่ง และโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นแกนกลางเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศ โดยคำนึงถึงความสมดุลและประโยชน์ต่อประชาชน และเพิ่มบทบาทของอาเซียนในเวทีโลกเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสำคัญต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในการนี้ตัวขับเคลื่อนสำคัญสำหรับอาเซียนคือการส่งเสริมความเชื่อมโยงในทุกมิติ ทั้งในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบ การเชื่อมโยงประชาชน โดยเฉพาะในบริบทของปีวัฒนธรรมอาเซียน ค.ศ.2019 รวมถึงการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ความเชื่อมโยงต่างๆ ในภูมิภาค เพื่อก้าวไปสู่อาเซียนที่ไร้รอยต่อ (Seamless ASEAN)

2. “การก้าวไกล” (Advancing) โดยให้อาเซียนมองและก้าวไปด้วยกันสู่อนาคตอย่างมีพลวัต ใช้ประโยชน์จากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันควบคู่ไปกับการสร้างระบบภูมิคุ้มกันจากเทคโนโลยีก้าวกระโดด และความท้าทายต่างๆ ในอนาคต โดยเฉพาะสำหรับ MSMEs เพื่อก้าวไปสู่ดิจิทัลอาเซียน (Digital ASEAN)

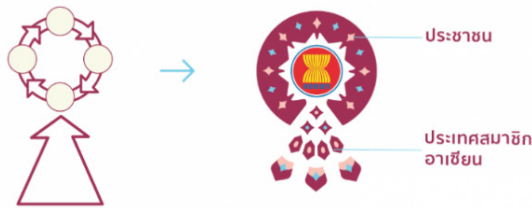
3. “ความยั่งยืน” (Sustainability) กล่าวคือ การสร้างความยั่งยืนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงที่ยั่งยืน ความยั่งยืนด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงเศรษฐกิจสีเขียว และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการจัดตั้งศูนย์อาเซียนเพื่อการศึกษาและการหารือด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและศูนย์อาเซียนเพื่อผู้สูงวัยอย่างมีศักยภาพและนวัตกรรมจะมีบทบาทสำคัญในการบรรลุเป้าหมายนี้

⁴⁵ กรมอาเซียน. (2562). แนวคิดหลัก. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/key-concepts/>

4.1.2 ตราสัญลักษณ์⁴⁶ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเป็นประธานอาเซียนของ ไทย พ.ศ.2562 คือ “พวงมาลัย” โดยใช้พวงมาลัยเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์ จากแนวคิดว่าคนไทยนิยมใช้พวงมาลัยในงานมงคล เป็นสัญลักษณ์ ของการต้อนรับและให้เกียรติผู้มาเยือน โดยการออกแบบได้ผสมผสานงานศิลปะที่ สะท้อนถึงความเป็นไทยกับมิติของความทันสมัย

“ดอกไม้” ซึ่งนำมาร้อยเรียงเป็น “พวงมาลัย” สื่อถึงประชาชนของ ประชาคมอาเซียน ที่มีความร่วมมือกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวกัน “อุบะมาลัย” เป็นตัวแทนของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ

สัญลักษณ์ดังกล่าวเมื่อมองจากด้านล่างขึ้นด้านบน เห็นเป็นรูปลูกศร ที่พุ่งทะยานขึ้น สะท้อนถึงความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนอาเซียนให้ก้าวไปข้างหน้าด้วย กัน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ภายใต้แนวคิด “Advancing Partnership for Sustainability” หรือ “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน”

⁴⁶ กรมอาเซียน. (2562). ตราสัญลักษณ์. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/symbol/>

4.1.3 ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ไทยมุ่งที่จะปฏิบัติหน้าที่ประธานอาเซียน ในปี 2562 ให้บรรลุผล โดยได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 เสา อันได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคง⁴⁷ มุ่งดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) เตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง และสันติภาพในภูมิภาค (Future-Oriented) โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถเพื่อรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และภัยคุกคามทางไซเบอร์ เช่น การเปิดศูนย์ความร่วมมืออาเซียน-ญี่ปุ่น เพื่อพัฒนาบุคลากรความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ในประเทศไทย และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการดำเนินการการทูตเชิงป้องกัน (2) ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อแก้ไขความท้าทายด้านความมั่นคง (Effective Partnerships) โดยการส่งเสริมความร่วมมือด้านการบริหารจัดการชายแดนในอาเซียน, การส่งเสริมความร่วมมือทางทะเลในเชิงสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการส่งเสริมความร่วมมือด้านการทหารและการทูตทางการทหาร (3) ส่งเสริมความมั่นคงที่ยั่งยืนในภูมิภาค (Sustainability) โดยการเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อความมั่นคงที่ยั่งยืนในอาเซียนและภูมิภาค ผ่านการเสริมสร้างความไว้วางใจในระดับยุทธศาสตร์ และส่งเสริมบทบาทของศูนย์แพทย์ทหารอาเซียนในภูมิภาค

2. ประชาคมเศรษฐกิจ⁴⁸ มุ่งดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การเตรียมความพร้อมของอาเซียนสำหรับการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 โดยจัดทำแผนงานด้านนวัตกรรมของอาเซียน, จัดทำแถลงการณ์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมของอาเซียนไปสู่อุตสาหกรรม 4.0 และส่งเสริมการ

⁴⁷ กรมอาเซียน. (2562). ประชาคมการเมืองและความมั่นคง. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/priority-deliverables-politic/>

⁴⁸ กรมอาเซียน. (2562). ประชาคมเศรษฐกิจ. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/priority-deliverables-economic/>

ใช้ดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการรายย่อยอาเซียน (2) การส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาคผ่านการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงระบบ ASEAN Single Window ให้ครบ 10 ประเทศ, การใช้จ่ายเงินสกุลท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการค้าและการลงทุนในภูมิภาค, การจัดทำแนวทางการพัฒนาแรงงานมีทักษะ/ผู้ประกอบการวิชาชีพเพื่อรับมือกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4, การพัฒนากลไกการระดมทุนจากภาคเอกชนสำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน, การจัดทำแนวทางการดำเนินงานสู่การเป็นเขตพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงอาหารอาเซียน และการสรุปผลการเจรจาความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (3) การส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจของอาเซียนอย่างยั่งยืนในทุกมิติ โดยการจัดทำแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการประมงที่ยั่งยืน และจัดทำแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของตลาดทุนอาเซียน

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม⁴⁹ มุ่งดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การเตรียมความพร้อมและวางแผนด้านความมั่นคงของมนุษย์สำหรับอนาคต (Future-Oriented) โดยจัดตั้งศูนย์อาเซียนเพื่อผู้สูงวัยอย่างมีศักยภาพและนวัตกรรม, จัดตั้งคลังสิ่งของและระบบโลจิสติกส์เพื่อช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติฉุกเฉินของอาเซียน, ผลักดันเครือข่ายอาเซียนสำหรับการใช้ประโยชน์จากจุลินทรีย์, พัฒนาทุนมนุษย์ผ่านแผนงานและกิจกรรมสำหรับการศึกษาทุกช่วงวัย, จัดทำแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการ ภาวะแคระแกร็น และภาวะโรคอ้วน และจัดการประชุม ก.พ. อาเซียน ครั้งที่ 20 ภายใต้หัวข้อหลัก “ยกระดับ ฉับไว ก้าวใหม่ประชาการอาเซียน” (2) ส่งเสริมความเชื่อมโยงภาคประชาชน และหุ้นส่วนความร่วมมือ (Connectivity And Partnerships) โดยจัดการประชุมภาคประชาสังคมและภาคประชาชนอาเซียน, ส่งเสริมการเป็นปีวัฒนธรรมอาเซียน ในปี 2562 และการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมอาเซียนที่มีอยู่ในไทย, จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมอาเซียนด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม และยกระดับเครือข่ายมหาวิทยาลัย

⁴⁹ กรมอาเซียน. (2562). ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/priority-deliverables-social/>

อาเซียน (3) ส่งเสริมความมั่นคงที่ยั่งยืนทางด้านสังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาค (Sustainability) โดยส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงานของศูนย์อาเซียนเพื่อการหารือและการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน, จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนสมัยพิเศษเรื่องขยะทะเล, นำเสนอพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง หาดเจ้าไหม เขตห้ามล่าสัตว์หมู่เกาะลิบง เป็นพื้นที่มรดกอาเซียน และติดตามความคืบหน้าการดำเนินการตามโรดแมปอาเซียนปลอดหมอกควันข้ามแดน

4.2 ผลการดำเนินงานสำคัญในฐานะประธานอาเซียนของไทย พ.ศ.2562

4.2.1 การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34^{50,51} จัดขึ้นเมื่อ 20-23 มิ.ย.62 การประชุมดังกล่าวเป็นเวทีให้ผู้นำอาเซียนร่วมกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาค รวมทั้งแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับประเด็นภายในภูมิภาคและระหว่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการรับมือกับความท้าทายต่างๆ ร่วมกัน อย่างตรงไปตรงมาในบรรยากาศของมิตรภาพ โดยประกอบด้วยการประชุมแบบเต็มคณะ การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนการหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับผู้แทนภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ สมัชชาประชาชาติอาเซียน ผู้แทนเยาวชนอาเซียน และสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน ตามลำดับ ซึ่งที่ประชุมสุดยอดสนับสนุนการดำเนินการของไทยในการสร้างความยั่งยืนให้อาเซียนในทุกมิติเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่างๆ อาทิ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแข่งขันระหว่างประเทศนอกภูมิภาค เป็นต้น

⁵⁰ กรมอาเซียน. (2562). การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34 ช่วงการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ (Retreat) และการแถลงข่าวของนายกรัฐมนตรี. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/news/the-retreat-and-press-conference-of-the-34th-asean-summit/>

⁵¹ กรมอาเซียน. (2562). ประเด็นแถลงข่าวโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/news/pointers-for-press-conference-by-his-excellency-general-prayut-chan-o-cha-ret-prime-minister-of-the-kingdom-of-thailand-at-34th-asean-summit/>

ที่ประชุมได้ย้ำ
ความสำคัญของการ
รักษาความเป็นเอกภาพ
ผลประโยชน์ร่วมกัน
และความเป็นแกนกลาง

ของอาเซียนในสถาปัตยกรรมภูมิภาค รวมทั้งความสำคัญของการส่งเสริมความ
ร่วมมือของอาเซียนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์
ระหว่างประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และอินโด-แปซิฟิก โดยที่
ประชุมได้หารือเกี่ยวกับมุมมองของอาเซียนต่อประเด็นต่างๆ ดังนี้

***(1) การรับรองปฏิญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการต่อต้านขยะ
ทะเลในภูมิภาคอาเซียน*** เพื่อสร้างภูมิภาคที่ยั่งยืนและ

ปลอดภัยสำหรับประชาชนในทุกสถานการณ์ โดยอาเซียน
เห็นพ้องกันว่า ปัญหาขยะทะเลเป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบ
ในวงกว้างต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขอนามัยของประชาชน
รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ และทรัพยากรทางทะเล
ที่ประชุมจึงได้รับรองปฏิญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการต่อต้าน
ขยะทะเลในภูมิภาคอาเซียน ที่แสดงเจตนารมณ์ของอาเซียน
ที่มุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาขยะทะเลอย่างจริงจังและยั่งยืน
โดยสนับสนุนนวัตกรรม แนวคิด รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพ
ด้านการวิจัย การประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และ
การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการแก้ไข
ปัญหาขยะทะเล

(2) การเปิดตัวคลังเก็บสิ่งของช่วยเหลือทางไกลของอาเซียน

เพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันและภัยพิบัติ
โดยผู้นำอาเซียนได้ร่วมกันเปิดตัวคลังเก็บสิ่งของช่วยเหลือ
ทางไกลของอาเซียน ภายใต้โครงการจัดตั้งระบบโลจิสติกส์

ถูกเงินสำหรับใช้ในกรณีเกิดภัยพิบัติของอาเซียน หรือที่เรียกกันว่าศูนย์เดลซ่า (DELSA) และดำเนินการยกระดับศูนย์แพทย์ทหารอาเซียนเป็นองค์กรของอาเซียนอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพของอาเซียนในการบริหารจัดการผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยทั้ง 2 แห่งตั้งอยู่ที่ประเทศไทย

- (3) การให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความตระหนักรู้และอัตลักษณ์ของอาเซียนในระดับประชาชน เป็นหนึ่งในวาระการดำเนินงานที่สำคัญของอาเซียน โดยผู้นำอาเซียนได้รับรองแถลงการณ์ผู้นำอาเซียนว่าด้วยปีแห่งวัฒนธรรมอาเซียน 2562 และจะมีการดำเนินการกิจกรรมตลอดทั้งปี รวมถึงการจัดตั้งเครือข่ายสมาคมอาเซียนในประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งเป็นข้อริเริ่มของไทย ดังจะเห็นได้จากการที่อาเซียนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งสมาชิกรัฐสภาอาเซียน เยาวชน และภาคธุรกิจ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและย้ำความสำคัญของประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
- (4) การส่งเสริมบทบาทนำของอาเซียนในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค: การหารือและจัดทำเอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก ที่ประชุมเห็นพ้องกับไทยในการส่งเสริมบทบาทนำของอาเซียนในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค โดยอาเซียนได้ใช้เวลาหารือและจัดทำเอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญในการมีท่าทีร่วมกันของอาเซียนในเรื่องนี้ โดยอาเซียนได้ตกลงกันว่าจะตั้งอยู่

บนพื้นฐานหลักการที่เป็นที่ยอมรับ อาทิ ความไว้วางใจ การเคารพซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจน สนับสนุนแนวทางการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนกฎเกณฑ์ รวมทั้งหลักการที่บรรจุอยู่ในสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือ แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ แทค (TAC) โดยอาเซียน เห็นว่าความร่วมมือในกรอบอินโด-แปซิฟิกจะต้องตั้งอยู่บน พื้นฐานของความเป็นแกนกลางของอาเซียน ช่วยสร้างการ มีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เกื้อกูลกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในภูมิภาคและอนุภูมิภาค และสร้างผลประโยชน์ ที่เป็นรูปธรรมแก่ประชาชนเป็นสำคัญ

(5) การผลักดันให้การเจรจาอาร์เซ็ป (RCEP) แล้วเสร็จในปี

โดยที่ประชุมให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้ม แข็งของเศรษฐกิจระดับภูมิภาค และเห็นพ้องกับไทยที่จะ ผลักดันให้การเจรจาอาร์เซ็ป (RCEP) แล้วเสร็จในปี นี้ ซึ่งจะช่วยให้อาเซียนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นในภูมิภาค โดยเฉพาะผลกระทบ จากความตึงเครียดทางการค้า (trade tension) ระหว่าง คู่ค้าที่สำคัญของอาเซียน

การที่ประเทศสมาชิกได้หารือเกี่ยวกับมุมมองของอาเซียนต่อประเด็น กิจกรรมต่างๆ ล้วนตอกย้ำความมุ่งมั่นของอาเซียนที่จะร่วมมือกันในการสร้าง ประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และมองไป สู่อนาคต ภายใต้แนวคิดหลักของการเป็นประธานอาเซียนของไทย “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” ซึ่งส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติ เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และความท้าทายต่างๆ อาทิ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ การแข่งขันระหว่างประเทศนอกภูมิภาค เป็นต้น ซึ่งตลอด ห้วงเวลา ที่ผ่านมา ไทยในฐานะประธานอาเซียนได้ขับเคลื่อนการดำเนินการตามแนวคิด

หลักดังกล่าวและก่อให้เกิดความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเสริมสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืน การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและมีพลวัต การสร้างอาเซียนที่เชื่อมโยงอย่างไร้รอยต่อเพื่อมุ่งไปสู่ดิจิทัลอาเซียนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อเพิ่มคุณค่าทางยุทธศาสตร์ให้กับอาเซียน และเสริมสร้างเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค

4.2.2 การหารือทวิภาคีระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34^{52,53} พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้พบหารือทวิภาคีกับผู้นำประเทศสิงคโปร์ สปป.ลาว ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34 โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) **สิงคโปร์** นายกรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ต่างยินดีที่ความสัมพันธ์ไทย-สิงคโปร์มีความใกล้ชิด โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ

และกลาโหม ซึ่งเป็นผลจากการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความร่วมมือที่ใกล้ชิดในอาเซียนและเวทีระหว่างประเทศ ทั้งสองฝ่ายยังยืนยันความตั้งใจที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สิงคโปร์ในทุกมิติ ทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางไซเบอร์ นายกรัฐมนตรีชื่นชมวิสัยทัศน์ของนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์และความสำเร็จของสิงคโปร์ในการพัฒนาประเทศ

⁵² กรมอาเซียน. (2562). ถก 4 ผู้นำอาเซียนบรรลุผล. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.facebook.com/aseanthaiprd/photos/a.814698258628533/2146965922068420/?type=3&theater>

⁵³ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน). (2558). การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ผลกระทบและการปรับตัวของอาเซียน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.tgo.or.th/2015/thai/news_detail.php?id=538

สู่การเป็นรัฐอัจฉริยะ จากการประยุกต์ใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศด้านดิจิทัลและนวัตกรรม รวมทั้งส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้สามารถเข้าถึงธุรกิจ Start-up และ SMEs มากขึ้น ไทยจึงประสงค์จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากสิงคโปร์ พร้อมเชิญชวนนักลงทุนสิงคโปร์ที่มีความสนใจและมีความเชี่ยวชาญมาร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลและธุรกิจ startup ในไทย ในขณะที่นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ยังกล่าวชื่นชมไทยที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยด้านไซเบอร์ ซึ่งสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหานี้คือ ความปลอดภัย การตรวจสอบและป้องกัน นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังประสงค์ที่จะมีความร่วมมือในสาขาความร่วมมือใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจดิจิทัล ความปลอดภัยด้านไซเบอร์ รวมทั้งความร่วมมือต่างๆ ในอาเซียนอีกด้วย

(2) **สปป.ลาว** นายกรัฐมนตรีขอบคุณในความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน และเห็นว่าแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรมีมาตรการร่วม

กัน เพื่อให้แก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ประชาชนทั้งสองประเทศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในการร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งไทยและสปป.ลาวต่างเห็นพ้องกันว่าเป็นปัญหาระดับภูมิภาคที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาค และได้สั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมาตรการสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในโอกาสนี้ ทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะจัดกิจกรรม

เฉลิมฉลองร่วมกันเนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 70 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายได้หารือในประเด็นทวิภาคีที่สำคัญ ได้แก่ นายกรัฐมนตรีขอบคุณที่รัฐบาลลาวดูแลนักลงทุนชาวไทย และไทยพร้อมสนับสนุนการลงทุนของเอกชนในลาว ทั้งสองฝ่ายได้หารือในเรื่องการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว การเร่งรัดเปิดใช้จุดตรวจพล่อยร่วม(Common Control Area) และการยกระดับจุดผ่านแดนไทย-สปป.ลาว เพื่อเพิ่มพูนความร่วมมือทางด้านการค้าและประชาชนระหว่างทั้งสองประเทศ ตลอดจนรัฐบาลไทยได้กำหนดมาตรการการแก้ปัญหาด้านแรงงาน ซึ่งจะอำนวยความสะดวก และช่วยให้แรงงานลาวที่อยู่ในไทยทำงานได้อย่างถูกกฎหมาย

ฟิลิปปินส์ นายกรัฐมนตรี และประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ ต่างยินดีที่ไทย-ฟิลิปปินส์ มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่น และมีความร่วมมือด้าน

ความมั่นคง และความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายต่างร่วมกันจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ 70 ปี ของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในปีนี้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศให้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ไทยและฟิลิปปินส์เห็นพ้องกันว่าทั้งสองฝ่ายยังมีศักยภาพทางด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันอีกมาก จึงยังมุ่งหวังที่จะเพิ่มพูนมูลค่าทางการค้า และการลงทุนระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น

(4) **มาเลเซีย** จะเร่งผลักดันความ
เชื่อมโยงกับไทย เช่น การก่อสร้าง
สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลกแห่ง
ใหม่ นายกรัฐมนตรีแสดงความ
ชื่นชมนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย

เป็นนักการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในอาเซียน ทั้งสองต่าง
ยินดีที่ความร่วมมือระหว่างกันมีความคืบหน้าในทุกมิติ
โดยเฉพาะความร่วมมือในการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้
ของไทย ในโอกาสนี้ ไทยและมาเลเซียจะเร่งผลักดัน
ด้านโครงการการเชื่อมโยงระหว่างไทยและมาเลเซีย ให้มี
ความก้าวหน้า เช่น โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก
แห่งใหม่ และการสร้างถนนเชื่อมด่านศุลกากรสะเดาแห่งใหม่
กับด่านศุลกากรบูกิตกาเยอติตมในฝั่งมาเลเซีย ซึ่งจะเร่งเริ่ม
ดำเนินการโดยเร็วเพื่อเพิ่มการท่องเที่ยว และความสะดวก
ในการค้าข้ามแดน เพื่อให้มูลค่าการค้ารวมไทย - มาเลเซีย
เพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นการส่งเสริมความเชื่อมโยงไร้รอยต่อ
ตามแนวชายแดน และระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษใน
ภาคใต้ของไทยกับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในภาคเหนือ
ของมาเลเซีย ในตอนท้าย นายกรัฐมนตรีเน้นย้ำถึงการให้
ความสำคัญเรื่องการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย
สันติวิธี และขอบคุณมาเลเซียที่มีบทบาทสำคัญในฐานะ
ผู้อำนวยการความสะดวกในการพูดคุยเพื่อสันติสุขในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ พร้อมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาบุคคล
สองสัญชาติให้มีความคืบหน้าโดยเร็ว

4.2.3 การประชุมระดับผู้นำ “แผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย – มาเลเซีย – ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT)” ครั้งที่ 12⁵⁴ เมื่อ 23 มิ.ย.62 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

เข้าร่วมการประชุมระดับผู้นำแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย โดยมีผู้นำประเทศเข้าร่วมการประชุมสำคัญ ได้แก่ นายโจโก วิโดโด ประธานาธิบดี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ปฏิบัติหน้าที่ประธานการประชุม และตน

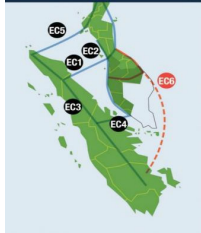

ดร. มหาเธร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ร่วมด้วยรัฐมนตรีประจำแผนงาน IMT-GT ของสามประเทศ (นายอาคม เต็มพิทยาไพสิฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีแผนงาน IMT-GT ของไทย) เลขาธิการอาเซียน (ดาโต๊ะ ปาดูกา ลิม จ็อก ฮอย) และประธานธนาคารพัฒนาเอเชีย (นายทาเคชิโกะ นากาโอะ)

ที่ประชุมได้เน้นย้ำความสำคัญของแผนงาน IMT-GT ที่ดำเนินมาเป็นเวลา 26 ปี ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการลดความยากจนของประชาชนในพื้นที่ และตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องทบทวนแผนดำเนินงานระยะ 5 ปี ปี พ.ศ.2560 – 2564 ในช่วงกึ่งกลางแผนเพื่อให้สามารถรับมือกับโอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้น อาทิ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเติบโตของชุมชนเมือง และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันผู้นำ 3 ประเทศเห็นพ้องร่วมกันว่าแนวทางการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาของ IMT-GT เนื่องจากทั้ง 5 ระเบียงเศรษฐกิจที่เริ่มดำเนินการ

⁵⁴ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). การประชุมระดับผู้นำ ครั้งที่ 12 “แผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย” (IMT-GT). ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=9025&filename=index

ระเบียบเศรษฐกิจของแผนงาน IMT-GT

- EC1 ระเบียบเศรษฐกิจสงขลา-ปักษ์ใต้ตอน
- EC2 ระเบียบเศรษฐกิจช่องแคบมะละกา
- EC3 ระเบียบเศรษฐกิจจาการ์-น่านน้ำ-ปากน้ำ-ปาเลมบัง
- EC4 ระเบียบเศรษฐกิจมะละกา-สุมาตรา
- EC5 ระเบียบเศรษฐกิจระนอง-ภูเก็ต-สงขลา
- EC6 ระเบียบเศรษฐกิจอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ประเทศไทย - ประจวบคีรีขันธ์ - สุมาตราใต้ (อยู่ระหว่างการศึกษาโดยธนาคารพัฒนาเอเชีย)

ในปี พ.ศ.2550 ได้ช่วยพัฒนาโครงข่ายด้านการคมนาคมให้กลายเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงการผลิต การค้า และการท่องเที่ยว มีการรวมกลุ่มคลัสเตอร์กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และเป็นศูนย์กลางกระจายโอกาส

การพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้ ได้ยืนยันที่จะเพิ่มระเบียบเศรษฐกิจที่ 6 เชื่อมโยงจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส เข้ากับรัฐประและรัฐกลันตันในมาเลเซีย และเชื่อมโยงทางทะเลไปยังเกาะสุมาตราตอนใต้ในอินโดนีเซีย โดยปัจจุบันอยู่ระหว่างการทบทวน ประเมินและปรับทิศทาง ให้มีบูรณาการของการพัฒนาในระเบียบเศรษฐกิจเดิมทั้ง 5 ระเบียบ รวมทั้งบูรณาการกับระเบียบเศรษฐกิจที่ 6

นอกจากนี้ ที่ประชุมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงระหว่างกันในอนุภูมิภาคทั้งในมิติโครงสร้างพื้นฐานและมิติกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ IMT-GT โดยเร่งรัดการลงทุนในโครงการเชื่อมโยงทางกายภาพ (Physical Connectivity Projects) จำนวน 39 โครงการ ใน 3 ประเทศ มูลค่ารวม 47,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ประมาณ 1.45 ล้านล้านบาท) โดยปัจจุบันหลายโครงการมีความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความสะดวกในการคมนาคมขนส่งและการประกอบธุรกิจมากขึ้น อาทิ รถไฟรางเบาสายสุมาตราใต้ในเมืองปาเลมบังของอินโดนีเซีย โครงการปรับปรุงอาคารที่ทำการด่านศุลกากร ปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา โครงการปรับปรุงด่านศุลกากรวังประจัน จังหวัดสตูล และโครงการเมืองยางพารา จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ด้านการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนความเชื่อมโยง ได้มีการลงนามพิธีสารแก้ไขบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลแห่งอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย ว่าด้วยการขยายเส้นทางบิน โดยรัฐมนตรีคมนาคม 3 ประเทศเมื่อ พ.ย.61 ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงทางอากาศระหว่างกันยิ่งขึ้นในพื้นที่ IMT-GT และรองรับ

การเพิ่มขึ้นของการให้บริการโดยสายการบินต่างๆ ภายในอนุภูมิภาค ผู้นำแผนงาน IMT-GT ยังได้รับทราบถึงความสำเร็จในการจัดทำกรอบการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ปี 2562 – 2579 (Sustainable Urban Development Framework 2019 - 2036) เพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลโครงการเมืองสีเขียวให้เป็นที่แพร่หลายในพื้นที่แผนงาน IMT-GT โดยส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มูลค่า 16,934 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 5.24 แสนล้านบาท) พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสีเขียวที่มีศักยภาพจากทั่วโลก นอกจากนี้ ทั้งสามประเทศยังได้แสดงเจตนารมณ์ร่วมกันในการเร่งผลักดันให้เกิดการพัฒนาจุดแข็งของพื้นที่เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนโดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือสนับสนุน อาทิ การส่งเสริมเกิดความร่วมมือด้านการแปรรูปผลผลิตยางและปาล์มน้ำมัน เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง ส่งเสริมผู้ประกอบการฮาลาลรุ่นใหม่ (Halal Startup) และการเตรียมความพร้อมแรงงานให้มีทักษะที่จำเป็น สามารถปรับตัวเข้ากับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงจากผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 รวมไปถึงการร่วมมือกันพัฒนาให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวจุดหมายเดียว ซึ่งจะเพิ่มโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมาสู่อนุภูมิภาคมากขึ้น

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีของไทย ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการขับเคลื่อนแผนงาน IMT-GT 5 ประเด็นดังนี้

- (1) ติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของแผนงาน IMT-GT บนพื้นฐานของการลดความเหลื่อมล้ำอย่างแท้จริง โดยพิจารณาจากผลสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจถึงระดับชุมชนท้องถิ่นและโอกาสของวิสาหกิจทุกขนาด รวมทั้งการลดความเหลื่อมล้ำทางสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ

- (2) พัฒนาความเชื่อมโยงโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และสอดคล้องกับทิศทางนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน โดย (1) ระเบียบเศรษฐกิจระนอง-ภูเก็ต-อาเจะห์ ควรเร่งพัฒนาความเชื่อมโยงทางทะเลจากคาบสมุทรมลายา สู่สุมาตราของอินโดนีเซียโดยผ่านช่องแคบมะละกา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน และควรเร่งพัฒนาเส้นทางเรือสำราญที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวบนบก (2) ระเบียบเศรษฐกิจสงขลา-ป็นัง-เมดาน ควรเร่งบูรณาการการเชื่อมโยงทางถนนระหว่างด่านศุลกากรสะเดาแห่งใหม่ของไทย-ด่านศุลกากรบูกิตกายูฮิตัมของมาเลเซีย และ (3) ระเบียบเศรษฐกิจปัตตานี/ยะลา/นราธิวาส – ประะ/กลันตัน – สุมาตราใต้ ควรเร่งก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโลกแห่งใหม่สองแห่งเพื่อส่งเสริมการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งมีโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” รวมทั้งเมืองต้นแบบแห่งที่ 4 ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และเขตเศรษฐกิจพิเศษนราธิวาส เข้ากับพื้นที่ภาคตะวันออกของมาเลเซีย ซึ่งกำลังมีการพัฒนาโครงการเส้นทางรถไฟสายตะวันออกที่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน รวมไปถึงการเชื่อมโยงกับสุมาตราใต้ของอินโดนีเซียทางทะเล
- (3) ยกกระต๊อบห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ยาง ปาล์ม น้ำมัน ประมงแปรรูป และผลิตภัณฑ์ฮาลาล โดยมุ่งเน้นให้เกิดการวิจัย พัฒนา และใช้นวัตกรรมร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วนเพื่อสร้างอุปสงค์ต่อผลผลิตทางการเกษตร

ในอนุภูมิภาคทั้งในขั้นตอนการแปรรูปต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในระยะยาวและสร้างงานเพิ่มขึ้น เป็นผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจในพื้นที่

- (4) ต่อยอดการพัฒนาเมืองสีเขียวสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ในหลายมิติ โดยเร่งรัดการดำเนินการให้เร็วกว่าเป้าหมายและหยิบยกประเด็นความร่วมมือในเรื่องที่เร่งด่วน เช่น โครงข่ายการคมนาคมสีเขียว และการลงทุนกิจกรรมเศรษฐกิจสีเขียว ภายใต้กรอบการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เป็นต้น
- (5) เสริมสร้างบทบาทของมุขมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัด (CMGF) ในการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายมหาวิทยาลัย IMT-GT (UNINET) สภาธุรกิจ IMT-GT และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันขับเคลื่อน แผนงาน IMT-GT นอกจากนี้ สำนักงาน CMGF และสภาธุรกิจ IMT-GT ของไทย พร้อมให้การสนับสนุนทางเทคนิค และให้คำปรึกษาแก่อินโดนีเซีย และมาเลเซียในด้านการจัดตั้งโครงสร้างองค์กร CMGF ที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างกันต่อไป

4.2.4 การหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับผู้แทนภาคส่วนต่างๆ ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34⁵⁵

เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2562 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เป็นประธานการหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ สมัชชารัฐสภาอาเซียน (AIPA) เยาวชนอาเซียน และสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน (ASEAN-BAC) ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34 ที่กรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และมองไปสู่อนาคต

⁵⁵ กรมอาเซียน. (2562). การหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับผู้แทนภาคส่วนต่าง ๆ ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/news/press-release-prime-minister-of-thailand-chaired-asean-leaders-interfaces-with-stakeholders-during-the-34th-asean-summit/>

ในระหว่างการหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับ AIPA นายกรัฐมนตรีได้เน้นย้ำความสำคัญของรัฐสภาในฐานะผู้แทนของประชาชนและบทบาทของรัฐสภาในการสื่อสารให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ร่วมเป็นพันธมิตรในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนและการสร้างความสอดคล้องทางด้านกฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยนายชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา ในฐานะประธาน AIPA ได้สนับสนุนความร่วมมือระหว่าง AIPA กับอาเซียน เพื่อ

รับมือกับความท้าทายต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกภาคส่วน ทั้งสองฝ่ายสนับสนุนให้เสริมสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักเลขาธิการอาเซียนกับสำนักเลขาธิการ AIPA เพื่อให้มีความร่วมมือระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีได้เสนอให้สมัชชารัฐสภาอาเซียนใช้ประโยชน์จากการประชุมใหญ่สมัชชารัฐสภาอาเซียน ครั้งที่ 40 ในเดือนสิงหาคมนี้ ที่กรุงเทพฯ เพื่อพิจารณาแนวทางสำหรับความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับสมัชชารัฐสภาอาเซียนเพื่อสร้างความตระหนักรู้และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ไขประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมกันในภูมิภาค เช่น ขยะทะเล ให้มีผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม

ผู้นำอาเซียนยังได้พบหารือกับผู้แทนเยาวชนอาเซียน โดยนายกรัฐมนตรีสนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม รวมถึงมีความพร้อมที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในปัจจุบัน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างประชาคมอาเซียนที่ครอบคลุม แบ่งปัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเอื้ออาทร ซึ่งนางสาวปิ่นอนงค์ วิสเพ็ญ นักศึกษา ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหิดล ในฐานะผู้แทนเยาวชนอาเซียนได้แสดงข้อคิดเห็นต่อประเด็นที่มีผลกระทบต่อเยาวชนโดยตรง อาทิ การศึกษา การรักษาสິงแวดล้อม การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงเสนอแนวทางการรับมือกับประเด็นเหล่านี้อย่างเข้มแข็ง เป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

การใช้สื่อออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ในการนี้ นายโจโค วิโดโด ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย เสนอให้เยาวชนพัฒนาทักษะเพื่อเตรียมความพร้อมในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 รู้จักคิดนอกกรอบ และเป็นผู้นำแห่งสันติภาพและความมั่นคง ในขณะที่นางออง ซาน ซูจี ที่ปรึกษาแห่งรัฐ เมียนมา เสนอให้เยาวชนตระหนักถึงการดูแลตัวเองให้มีสุขภาพที่ดี

สำหรับการหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับ ASEAN-BAC นายกรัฐมนตรีให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมและยั่งยืน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 และเศรษฐกิจดิจิทัล ทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริม MSMEs ความเชื่อมโยงด้านการค้าดิจิทัล รวมถึงการเสริมสร้างระบบการค้าพหุภาคีให้มีความเข้มแข็ง โดยผลักดันการสรุปผลการเจรจา RCEP ในปีนี้ ในการนี้ นายอรินทร์ จิรา ประธาน ASEAN-BAC ได้แสดงความเห็นพ้องกับอาเซียนในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว และเสนอประเด็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถร่วมมือกันเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ MSMEs ผ่านโครงการ AHEAD 4.0 (ASEAN Human Empowerment And Development Towards 4.0) ซึ่งเป็นโครงการของสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน ภายใต้การเป็นประธานอาเซียนของไทยในปีนี้ รวมทั้งส่งเสริมการค้าการลงทุนที่ยั่งยืนของภูมิภาคต่อไป

การหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับภาคส่วนต่าง ๆ สะท้อนเจตนารมณ์ของผู้นำอาเซียนในการส่งเสริมประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของการเป็นประธานอาเซียนของไทยในปีนี้ “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน”

4.3 ข้อเสนอแนะทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี พ.ศ.2562

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งหมดข้างต้นไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อประชาคมอาเซียน ผู้ศึกษาสามารถสรุปแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคงได้ โดยใช้กรอบข้อเสนอภายใต้ 3 เสาหลักของอาเซียน อันได้แก่ ด้านการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Political Security Community: APSC) ด้านเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) และ ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) เป็นกรอบในการตั้งข้อเสนอแนะในการศึกษา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 ด้านการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Political Security Community: APSC)

ภายใต้สภาพแวดล้อมของความสัมพันธ์และการเมืองระหว่างประเทศนั้นๆ การกระชับความร่วมมือกัน ย่อมต้องทำข้อตกลงโดยมีพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนความไว้วางใจเชื่อใจกันแทบทั้งสิ้น ดังนั้น*การสร้าง*ความไว้วางใจเชื่อใจระหว่างกัน เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเจรจาในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาระหว่างประเทศ เนื่องจากความไว้วางใจเชื่อใจเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างบรรยากาศของความเป็นมิตร การรักษาความเป็นกลาง และเป็นมาตรการในการลดเงื่อนไขและโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง เพื่อสร้างบรรยากาศของความร่วมมือและความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยเฉพาะอาเซียนซึ่งมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีความอ่อนไหวในด้านการเมืองและความมั่นคงในหลายประการ อาทิ ภัยคุกคามความมั่นคง ทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ ซึ่งหลายกรณีมีความซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายนอกประเทศกับปัจจัยภายในประเทศ รวมทั้งความท้าทายจากบทบาทของมหาอำนาจที่เข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาค ดังนั้นการสร้างและรักษาความไว้วางใจ

เนื้อเชื่อใจกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะ
ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นและความก้าวหน้าร่วมกันในมิติทางด้านเศรษฐกิจ
การพัฒนาทางสังคม การทหาร ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขปัญหาบริเวณพื้นที่
ชายแดนและปัญหาข้ามแดน รวมถึงเป็นพื้นฐานและปัจจัยในการสร้างและขยาย
ความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคในด้านต่างๆ ซึ่งจะเสริมสร้างความเข้มแข็ง
และก้าวหน้าของประชาคมอาเซียน ตลอดจนความกินดีอยู่ดีของประชาชนโดยรวม
ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความมั่นคงอย่างยั่งยืน จากการทำอาเซียนมีความแตกต่าง
กันหลายด้านทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ภาษา เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ ดังนั้น
ประเด็นสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อการสร้างควมไว้วางใจ
ระหว่างกันคือ กรณีความขัดแย้งเกี่ยวกับพื้นที่การอ้างสิทธิ์ ปัญหาการปักปันเขตแดน
ในพื้นที่ทับซ้อน เป็นต้น ซึ่งอาจบั่นทอนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนไม่ประสบ
ผลสำเร็จตามที่อาเซียนตั้งเป้าหมายไว้ โดยเฉพาะปัจจุบันปัญหาความมั่นคงชายแดน
ที่เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงในแทบทุกมิติทั้งด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
การเมือง สังคม วัฒนธรรม ความมั่นคงของมนุษย์และสิทธิมนุษยชน ทั้งจากปัญหา
การสู้รบตามแนวชายแดนและความไม่ชัดเจนจากเส้นเขตแดน ปัญหาการลักลอบ
หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด และปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขขนาดใหญ่ เป็นต้น ที่ต้องอาศัยการปรึกษาหารือ
ความร่วมมือระหว่างประเทศ และความไว้วางใจในการแก้ไขปัญหาความมั่นคง
ที่เกิดขึ้นร่วมกัน การที่อาเซียนจะสามารถสร้างความไว้วางใจได้นั้นควรมี
แนวทางปฏิบัติ ดังนี้

4.3.1.1 การสานต่อความร่วมมือเพื่อการป้องกันการเข้าใจผิด

โดย (1) สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เพื่อการป้องกันการ
การเข้าใจผิด เช่น การเพิ่มบทบาทของสำนักงานประสานงานชายแดน การจัดทำ
สายตรง (Hot Line) เพื่อการติดต่อกันให้ครอบคลุมตลอดแนวชายแดน พร้อมทั้ง
ยืนยันเจตนารมณ์ที่จะไม่นำปัญหาเขตแดนมากระทบกับความสัมพันธ์อันดีระหว่าง
สองประเทศ และ (2) การเยี่ยมเยือนโดยผู้บังคับบัญชาระดับสูง และผู้นำระดับสูง

ตลอดจนการพบปะกันในระดับเจ้าหน้าที่ และผู้ปฏิบัติงาน โดยการดำเนินการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้นำทางทหารของประเทศเพื่อนบ้านในทุกระดับอย่างแน่นแฟ้น เพื่อให้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างประเทศสมาชิกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทางด้านความมั่นคงของทั้งสองประเทศ

4.3.1.2 การสนับสนุนบทบาททหารในการบริหารจัดการชายแดน ได้แก่ (1) การลาดตระเวนร่วมกันตามแนวชายแดน เพื่อป้องกันการกระทำผิดตามแนวชายแดน เช่น การลอบลอบขนสินค้าหนีภาษี การหลบหนีเข้าเมือง การตัดไม้ทำลายป่า ฯลฯ เป็นต้น (2) การใช้ชุดฝ่ายทหารสำหรับการแก้ไขปัญหาในเรื่องที่จะนำไปสู่การเข้าใจผิด และการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างไมตรีใจ เช่น การแจ้งเตือนการเคลื่อนย้ายกำลัง หรือการลาดตระเวนตามแนวชายแดน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น (3) การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามบริเวณชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่ทั้งสองประเทศจะได้รับประโยชน์ เช่น การส่งเสริมการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาสตามแนวชายแดน การให้ความช่วยเหลือประชาชนตามแนวชายแดนที่ได้รับความเดือดร้อนจากกรณีภัยพิบัติ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย อัคคีภัย ฯลฯ เป็นต้น รวมทั้งการส่งเสริมการค้าชายแดนให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทั้งสองประเทศ และ (4) การแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมาย เช่น สินค้าหนีภาษี การหลบหนีเข้าเมือง อาชญากรรม ข้ามชาติ ยาเสพติด ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในสถานการณ์ปัจจุบันโลกได้เผชิญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโลกในบริบทต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงของชาติ สำหรับภูมิภาคอาเซียนต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงมิติใหม่ เช่น การก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาชญากรรมทางไซเบอร์ การทำประมงผิดกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งแนวโน้มของสถานการณ์เกี่ยวกับภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่มีการคาดการณ์ว่า ในอนาคตจะมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการที่มีความหลากหลาย

ซับซ้อน ทวีความรุนแรง และขยายวงกว้างเพิ่มมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นยากแก่การที่ชาติใดเพียงชาติเดียวจะแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง เนื่องจากมีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อในหลายมิติ ทั้งต่อประชาชน สังคม ประเทศชาติ และภูมิภาคสำหรับลักษณะของปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของอาเซียนเป็นปัญหาในลักษณะภัยข้ามชาติ (Transnational Threats) ที่ไม่ได้เกิดขึ้นภายในพื้นที่บริเวณประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่มีพรมแดน กระจายได้รวดเร็ว โดยเฉพาะประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน ที่มีช่องทางการติดต่อมากมายทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ การเดินทางของประชาชนสามารถเดินทางข้ามเขตแดนได้ง่าย ยากแก่การตรวจสอบ ซึ่งประเด็นปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ การหลบหนีเข้าเมือง แม้แต่กลุ่มก่อการร้ายก็อาศัยช่องทางเหล่านี้ในการเคลื่อนย้ายคนไปมา อย่างไรก็ตามอาเซียนเองก็ได้ตระหนักถึงภัยคุกคามรูปแบบใหม่ จึงได้มีการพัฒนากรอบความร่วมมือในการป้องกันภัยคุกคามในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดตั้งศูนย์ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security), การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief), การต่อต้านการก่อการร้าย (Counter-Terrorism), ความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าภัยคุกคามรูปแบบใหม่เป็นภัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของอาเซียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีความสลับซับซ้อนสูง มีผลกระทบในวงกว้าง ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เทคนิค วิธีการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นความร่วมมือในการแก้ปัญหากลุ่มภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของอาเซียนจึงนำไปสู่การสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง การที่อาเซียนจะสามารถ**รับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่**ในภูมิภาคอาเซียน ได้นั้นควรมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

4.3.1.3 การสร้างความร่วมมือด้านการสานต่อความร่วมมือเพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามในภูมิภาค เช่น (1) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในภูมิภาค การเพิ่มระดับความร่วมมือทางด้านการข่าว การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การจัดตั้งช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนการเยือน

ของผู้บังคับบัญชาและระดับต่างๆ และการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (2) ชาตินิยมอาเซียนที่มีพรมแดนติดกัน ควรเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือปรับปรุงและพัฒนากลไกคณะกรรมการร่วมระหว่างกันที่มีอยู่เดิม ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ

4.3.1.4 การสร้างความร่วมมือในการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ เช่น (1) อาเซียนควรหันมาพัฒนาขีดความสามารถทางการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสารและการป้องกันภัยทางไซเบอร์ (Information Assurance and Cyber Defense) ในภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น (2) อาเซียนควรเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเกิดภัยคุกคามความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (3) อาเซียนควรพัฒนาระบบการป้องกันความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ในภูมิภาคให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากลทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

4.3.1.5 การสร้างความร่วมมือในการป้องกันการกระทำประมงที่ผิดกฎหมาย (Illegal, Unreported and Unregulated: IUU) เช่น (1) ชาตินิยมอาเซียนแต่ละประเทศควรตรวจสอบรายละเอียดต่างๆ ก่อนที่จะจดทะเบียนและจัดทำฐานข้อมูลของเรือ (2) ชาตินิยมอาเซียนควรบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและเท่าเทียม หากเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำประมงผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะการทำประมงนี้ จะทำขึ้นบนเรือที่ชักธงของตน หรือเรือต่างชาติ (3) อาเซียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการติดตั้งระบบติดตามเรือ (VMS) และ (4) อาเซียนควรเพิ่มมาตรการควบคุมการทำเรือ เช่น การปฏิเสธมิให้เรือที่ทำประมงเข้าชาย IUU เทียบท่าเรือเพื่อขนถ่ายสินค้าประมง

4.3.1.6 การสร้างความร่วมมือในด้านการสนับสนุนบทบาททหารในการพัฒนาประเทศ ซึ่งหลายประเทศในอาเซียน ทหารจะเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาภัยพิบัติ แต่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศแบบของไทย ควรตีความให้เล็กลงดังเช่นหลายๆ กองทัพในอาเซียน อาจปฏิบัติไม่ได้ เนื่องจากเกินขอบเขตภารกิจของกองทัพ เช่น (1) ส่งเสริม

ให้กองทัพมีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนในการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ ในพื้นที่ทุรกันดาร หรือ พื้นที่ชายแดน เป็นต้น (2) ส่งเสริมให้กองทัพ มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติต่างๆ ที่เป็นวิกฤติเช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือโรคระบาด เป็นต้น (3) ส่งเสริมให้อาเซียนแลกเปลี่ยน ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ของกองทัพในการพัฒนาประเทศ รวมทั้ง การวิจัย และพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสำหรับการพัฒนาประเทศ และ (4) ส่งเสริมให้กองทัพมีบทบาทในการรณรงค์ ป้องกัน และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยร่วมมือกับภาคเอกชนและ ภาคประชาสังคม

4.3.2 ดัชนีเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC)

ความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจร่วมกันเป็นเป้าหมายหลักของการก่อตั้งสมาคมอาเซียน ดังนั้น นับตั้งแต่การก่อตั้งสมาคมอาเซียน ประเทศสมาชิกต่างๆ จึงใช้ความพยายาม ในการผลักดันให้สมาคมอาเซียนบรรลุถึงเป้าประสงค์ในเรื่องนี้ ภายใต้การพัฒนาตามแผนแม่บทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2568 (ASEAN Economic Community Blueprint 2025) ที่มุ่งเน้นการเป็นภูมิภาคที่มีระบบเศรษฐกิจที่ประสานกัน และมีความเป็นปึกแผ่น (A Highly Integrated and Cohesive Economy) การเป็นภูมิภาคอาเซียนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีนวัตกรรมใหม่ตลอดเวลา และมีความเป็นพลวัต (A Competitive, Innovative and Dynamic ASEAN) มีการเชื่อมโยงที่ใกล้ชิดมากขึ้นและมีความร่วมมือกันในทุกภาคส่วน (Enhanced Connectivity and Sectorial Cooperation) รวมถึงเป็นอาเซียนที่มีความมุ่งมั่น รวมทุกกลุ่มภายในสังคม มุ่งให้ความสำคัญกับคน และยึดถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (A Resilient, Inclusive, People-Oriented, and People-Centred ASEAN) และเป็นอาเซียนที่ดำเนินงานและมีความสำคัญระดับโลก (A Global ASEAN) ที่มุ่งในการมีแหล่งการผลิตและตลาดเดียวกัน

การเป็นภูมิภาคทางเศรษฐกิจที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน และการเป็นภูมิภาคที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกโดยสมบูรณ์ ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำให้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน

โดยในปี พ.ศ.2562 นี้ อาเซียนควรผลักดันความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) ที่ประกอบด้วยอาเซียน ๑๐ ประเทศกับ ๖ ประเทศคู่ค้า ซึ่งได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ให้เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนในปีนี้ เพราะปัจจุบันการค้าโลกมีความไม่แน่นอนสูง กอปรกับมีปัญหามาตรการกีดกันการค้า ซึ่งจะกระทบต่อการค้าโลก หากสมาชิก RCEP สามารถลงนามความตกลงร่วมกันได้ ก็จะทำให้การค้า การลงทุนระหว่างกันขยายตัวและมีความเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจาก RCEP จะเป็นตลาดการค้าและการลงทุนที่ใหญ่ที่สุดในโลก ครอบคลุม 1 ใน 3 ของเศรษฐกิจโลก มีประชากรรวมกันกว่า 3,500 ล้านคน ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศกว่า 23 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ

4.3.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

เป้าหมายของประชาคมสังคมและวัฒนธรรม คือ มุ่งที่จะทำให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเป็นสังคมที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นเอกภาพในหมู่ชาติสมาชิกและประชาชนอาเซียน โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน สร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชาชนมีส่วนร่วม โดยมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น โดยเน้นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกในด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกัน เสาหลักนั้นๆว่าเป็นเสาที่ทำลายอาเซียนมากที่สุดก็ว่าได้ เนื่องจากอาเซียนยังมีปัญหาเรื่องสังคมวัฒนธรรมอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิ

มนุษย์ชน ปัญหาการหาอัตลักษณ์ร่วมกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชาชนยังมีความขัดแย้งและไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปัญหาช่องว่างระหว่างประเทศรวยและประเทศจน และปัญหาที่ประชาชนไม่มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน เป็นต้น เดิมทีในอดีต ประเทศสมาชิกอาเซียนจะให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ โดยมีได้มีการรวมตัวเพื่อหาแนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน ดังนั้น ประชาคมอาเซียนจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (human security) อย่างจริงจังเพิ่มมากขึ้น และมุ่งพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมดังรายละเอียดต่อไปนี้⁵⁶

4.3.3.1 การพัฒนามนุษย์ (human development) โดยประชาคมอาเซียนควรให้ความสำคัญกับการศึกษา กล่าวคือ การกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนอาเซียนโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยประเทศสมาชิกควรพัฒนาเนื้อหาสาระร่วมกันในประเด็นอาเซียนสำหรับโรงเรียน เพื่อใช้เป็นตัวอ้างอิงสำหรับการฝึกอบรมและการสอนของครูอาจารย์ พร้อมทั้งจัดให้มีหลักสูตรปริญญา ด้านศิลปวัฒนธรรมอาเซียนในมหาวิทยาลัย สนับสนุนโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้แก่เยาวชน เช่น โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาอาเซียน การประชุมเยาวชนอาเซียนด้านวัฒนธรรม การประชุมสุดยอดเยาวชนนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยอาเซียน การประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และการประกวดสุนทรพจน์ระดับเยาวชน เป็นต้น นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการวิจัยทางด้านการศึกษาอาเซียนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาในภูมิภาค การจัดการแข่งขันเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากการให้ความสำคัญด้านการศึกษาแล้วอาเซียนควรส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์ เสริมสร้าง

⁵⁶ สุภาคีพรรณ ตั้งตรงไพโรจน์. (มปป.). อาเซียนในมิติสังคมวัฒนธรรม. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <http://www.km.moi.go.th/km/asean/social/social5.pdf>

ทักษะในการประกอบการสำหรับสตรีเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และพัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ

4.3.3.2 การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (social welfare and protection) โดยประชาคมอาเซียนควรมุ่งขจัดความยากจน สร้างเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพดี การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ รับประทานอาเซียนที่ปลอดภัยเสพติด การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

4.3.3.3 สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (social justice and rights) โดยประชาคมอาเซียนควรส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

4.3.3.4 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (environmental sustainability) โดยประชาคมอาเซียนควรจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก มีการจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเมืองต่างๆ และในเขตเมืองของอาเซียน การประสานนโยบายและฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม และ ฯลฯ

4.3.3.5 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (building asean identity) โดยประชาคมอาเซียนควรส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม การส่งเสริมและอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน ส่งเสริมอุตสาหกรรมและการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น พิจารณาใช้โอกาสจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของภูมิภาคให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาติต่างทราบ

ตีว่าอาเซียนมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย สิ่งเหล่านี้เป็นเสน่ห์ดึงดูดความสนใจชาวต่างชาติได้ดี อาเซียนจึงควรใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยไม่เน้นเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศอาเซียนตระหนัก รับรู้เกี่ยวกับอาเซียน และยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชาชนในแต่ละประเทศก็จะกลายเป็นประชาชนอาเซียนโดยสมบูรณ์ มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และในที่สุดเมื่อประเทศสมาชิกทั้งหมดมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน อาเซียนก็จะสามารถหาอัตลักษณ์ร่วมกันได้ อันจะทำให้เสาประชาคมสังคมวัฒนธรรมมีความมั่นคงไม่น้อยไปกว่าเสาประชาคมการเมืองความมั่นคงและประชาคมเศรษฐกิจ

4.3.3.6 การลดช่องว่างทางการพัฒนา (narrowing the development gap) โดยประชาคมอาเซียนควรเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างการพัฒนา โดยเฉพาะมิติการพัฒนาด้านสังคมระหว่างประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศและประเทศสมาชิกใหม่ (CLMV) และในพื้นที่ของอาเซียนที่ด้อยพัฒนาและถูกทอดทิ้ง

ในภาพรวมสำหรับอาเซียนการทำหน้าที่รักษาดุลอำนาจ (Balancing) ระหว่างประเทศมหาอำนาจยังเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะเศรษฐกิจของอาเซียนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของจีนและสหรัฐฯ ทั้งนี้ทิศทางเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับมหาอำนาจในอนาคตนั้น อาเซียนควรร่วมกันสร้างดุลยภาพของอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีน โดยประเทศสมาชิกอาเซียนควรหลีกเลี่ยงการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศมหาอำนาจ แต่ควรแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยการเจรจาแบบพหุภาคี เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและสร้างความยืดหยุ่นในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจทางด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยการดึงเอามหาอำนาจอื่นเข้ามาถ่วงดุลจีน และสหรัฐฯ เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น รัสเซีย

สหภาพยุโรป เป็นต้น นอกจากนี้ การผลักดันให้อาเซียนเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) ของสถาปัตยกรรมทางภูมิภาคทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ ได้อย่างแท้จริง ภายใต้ APSC 2025 เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตอาเซียนต้องออก แลกส่งผลกระทบต่อวิกฤตการณ์ต่างๆ ของโลกอย่างทันถ่วงที ซึ่งจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็น ว่าอาเซียนสามารถพูดเป็นเสียงเดียวกัน มีเอกภาพ มีท่าทีร่วมกัน และไม่แตกแยก อีกทั้งควรผลักดันให้อาเซียนมีกองทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาค อาเซียน (ASEAN Infrastructure Fund: AIF) ที่ครอบคลุม โดยเร่งรัดการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานภายในและระหว่างพรมแดนของประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งเสริม การใช้เงินออมของอาเซียนในการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานดังกล่าว และผลักดันให้มีการออกพันธบัตรที่ธนาคารกลางสามารถถือ เพื่อเป็นทุนสำรองระหว่างประเทศได้ในที่สุด

นโยบายหรือยุทธศาสตร์อื่นใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกของประเทศ ในภูมิภาคจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และอาเซียนจะยังคงมีบทบาท สำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่าง สปจ. และสหรัฐฯ ในเรื่องเศรษฐกิจ และความมั่นคงในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก เนื่องจากอาเซียนมีศักยภาพในการจัดการ ความขัดแย้งและดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพของภูมิภาคผ่านการเชื่อมโยงของภาค ประชาชน และไทยในฐานะประธานอาเซียนสามารถมีบทบาทนำในการกำหนด ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของอาเซียนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาคือปัจจุบันประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงกัน ในรูปแบบของความสัมพันธ์พหุภาคี อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทวิภาคียังคง เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาค เนื่องจาก สามารถขยายผลจากความสัมพันธ์ของสองประเทศไปสู่ประเทศอื่นๆ ได้ โดยความ ร่วมมือในด้านการค้าและการพัฒนา อาทิ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งญี่ปุ่น สหรัฐฯ และ สปจ. ต่างก็เป็นประเทศผู้ลงทุนสำคัญ ในภูมิภาคอาเซียน ดังนั้น ความร่วมมือทวิภาคีด้านเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือด้านความมั่นคงในระดับพหุภาคีได้เช่นเดียวกัน

จุดมุ่งหมายสำคัญร่วมกันของอาเซียนในปี พ.ศ.2562 นี้ คือ หวังที่จะเห็นอาเซียน**ก้าวไกล (Advancing)** โดยให้อาเซียนมองและก้าวไปสู่อนาคตด้วยกันอย่างไม่หยุดนิ่ง ใช้ประโยชน์จากยุค 4.0 สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างภูมิคุ้มกันจากเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด เพื่อมุ่งไปสู่ดิจิทัลอาเซียนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Digital and Green ASEAN) หวังที่จะเห็นอาเซียน**ร่วมมือ ร่วมใจ (Partnership)** ด้วยการร่วมมือที่ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ทั้งในอาเซียนกันเองและกับภาคีนอกภูมิภาค เพื่อจะส่งเสริมให้อาเซียนเป็นแกนกลางของภูมิภาค และเพิ่มบทบาทอาเซียนในการแก้ไขปัญหาระดับภูมิภาคและระดับโลก รวมไปถึงส่งเสริมความเชื่อมโยงในทุกมิติ ตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล กฎระเบียบ และความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน เพื่อก้าวไปสู่อาเซียนที่ไร้รอยต่อ (Seamless ASEAN) และเชื่อมโยงกับประชาคมโลกโดยผ่านยุทธศาสตร์เชื่อมความเชื่อมโยงของทุกฝ่าย และหวังที่จะเห็นอาเซียน**มีความยั่งยืน (Sustainability)** คือความยั่งยืนในทุกมิติ ตั้งแต่ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ไปจนถึงความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งนับจากนี้ ความยั่งยืนในทุกมิติ (Sustainability of Things: SOT) คือแนวทางใหม่ที่อาเซียนต้องคำนึงในทุกการตัดสินใจ และจะอยู่ในดีเอ็นเอของอาเซียนที่จะถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหน้า เนื่องจากประชาคมอาเซียนที่ยั่งยืนจะสร้างมูลค่าเพิ่มทางยุทธศาสตร์ให้กับอาเซียนในระยะยาว เพื่อเป็นเกราะให้กับประชาชนของเราต่อความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคและโลก

ส่วนที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ตำแหน่งประธานอาเซียนของไทยเป็นวาระที่หมุนเวียนมาบรรจบในปีนี้ โดยระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของไทยคือ 1 ปีเต็ม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2562 โดยแนวคิดหลักของการเป็นประธานอาเซียนของไทย (Theme) คือ “Advancing Partnership for Sustainability” หรือในชื่อภาษาไทย “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” หมายถึง การที่อาเซียนจะต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกัน ในทุกภาคส่วน และร่วมมือบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกันทั้งภาคภายในภูมิภาค และประชาคมโลก เพื่อก้าวไปข้างหน้าด้วยกันอย่างมีพลวัต สู่อนาคตที่มีความยั่งยืน ในทุกมิติ ซึ่งแนวทางนี้จะนำมาซึ่งความกินดี อยู่ดี และสันติสุขของประชาชนอาเซียน ความท้าทายของประเทศไทยในฐานะประธานอาเซียน คือ ต้องแสดงบทบาทนำ ในการการผลักดันให้อาเซียนเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) ของสถาปัตยกรรมทางภูมิภาคทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการเปิดมุมมองให้คนไทยพร้อมรับมือกับการเป็นประธานอาเซียน และการเป็นเจ้าของบ้าน ที่ดีในการจัดประชุมต่างๆ กว่า 180 ครั้งที่จะเกิดขึ้นตลอดทั้งปี

ในหวังที่ไทยรับบทบาทเป็นประธานอาเซียนมีสถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของแต่ละประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทางการค้าและการเมืองระหว่างประเทศ เข้มข้นขึ้น ปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มสูงขึ้น เทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดดได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของประชาชนในแต่ละประเทศมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ทำลายระบบนิเวศให้เสื่อมโทรม ประเทศไทยในฐานะบทบาทประธานอาเซียนในปีพ.ศ.2562 จึงมีความจำเป็นที่ต้องแสดงบทบาทหรือทำที่ต่อกรณีเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหวังเวลาดังกล่าว

สาระสำคัญของแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ได้แก่

(1) ด้านการเมืองและความมั่นคง (ASEAN Political Security Community: APSC)

การสร้างควมไว้วางใจซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเจรจาในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาระหว่างประเทศ เนื่องจากความไว้วางใจเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างบรรยากาศของความเป็นมิตร การรักษาความเป็นกลาง และเป็นมาตรการในการลดเงื่อนไขและโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง เพื่อสร้างบรรยากาศของความร่วมมือและความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน นอกจากนี้ ความร่วมมือในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ที่จะมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน ทวีความรุนแรง และขยายวงกว้างเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ปัญหาที่เกิดขึ้นยากแก่การที่ชาติใดเพียงชาติเดียวจะแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง เนื่องจากมีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อในหลายมิติ ทั้งต่อประชาชน สังคม ประเทศชาติ และภูมิภาค จึงควรมีการพัฒนากรอบความร่วมมือในการป้องกันภัยคุกคามในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดตั้งศูนย์ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security), การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief), การต่อต้านการก่อการร้าย (Counter-Terrorism), ความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) เป็นต้น

(2) ด้านเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC)

ควรส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจภายใต้การพัฒนาตามแผนแม่บทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2568 (ASEAN Economic Community Blueprint 2025) และผลักดันความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) ให้เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนในปีนี้ และ

(3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา ให้การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ให้สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เร่งสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และการลดช่องว่างทางการพัฒนา

5.2 ข้อเสนอแนะ⁵⁷

5.2.1 หลักในการสร้างความยั่งยืนของอาเซียน จากแนวคิดหลักสำหรับการเป็นประธานอาเซียนของไทย คือ Advancing Partnership for Sustainability หรือ “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” การที่จะสร้างความยั่งยืนได้นั้นอาเซียนควรคำนึงถึงหลัก 5 ประการ ได้แก่

(1) การแก้ไขปัญหาการพัฒนา การพัฒนานับเป็นความมั่นคงที่ใหญ่ที่สุดคงจะเห็นได้จากความยากจนทำให้แนวคิดหัวรุนแรงลุกลามมากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ และสามารถตัดแหล่งกำเนิดความปั่นป่วนทางสังคมได้

(2) การกระชับความร่วมมือระหว่างประเทศ ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับภัยคุกคามที่หลากหลาย ประเทศต่างๆ ต้องกระชับความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อขจัดภัยคุกคาม อาทิ ความร่วมมือต่อต้านการก่อการร้าย ความร่วมมือต่อต้านปัญหาเสพติด ความร่วมมือต่อต้านโรคติดต่อข้ามชาติ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นด้วย

(3) การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทด้วยสันติวิธี เหตุการณ์ข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกิดขึ้น ควรใช้การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ควรหลีกเลี่ยงการใช้กำลังทางทหารรวมถึงการข่มขู่ สบง. มุ่งใช้การแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีในปัญหาชายแดน ส่วนปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ สบง. ก็มุ่งที่จะใช้วิธีการหารือกับประเทศคู่พิพาทโดยตั้งอยู่บนแนวคิดสันติวิธีเช่นเดียวกัน

(4) เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาที่ต่างกัน โดยควรเคารพความหลากหลายทางอารยธรรมและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

(5) การคำนึงถึงความเที่ยงธรรม โดยผลักดันให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตั้งอยู่บนหลักกฎหมายสากล ประเทศต่างๆ ควรร่วมกันรักษากฎระเบียบสากล และรักษาสีทิวทัศน์ของประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างสมเหตุสมผล

⁵⁷ กรมอาเซียน. (2562). ประเทศไทยกับอาเซียน . ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/th/relation/9658>

5.2.2 ปัญหาและความท้าทายของอาเซียน ถึงแม้ว่าอาเซียนจะประสบความสำเร็จในด้านการเสริมสร้างความมั่นคงและความร่วมมือในภูมิภาคจนเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ แต่ก็ยังมีปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขให้ลุล่วงเพื่อมิให้เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือและพัฒนาการในอนาคต ที่สำคัญคือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกต่างๆ ของอาเซียน การนำข้อตกลงต่างๆ ของอาเซียนไปดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ การส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกทั้งในด้านเส้นทางคมนาคม การสร้างความสอดคล้องระหว่างกฎระเบียบต่างๆ และการส่งเสริมการติดต่อระหว่างประชาชนต่อประชาชน สร้างความเป็นเอกภาพระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและรักษาทบหน้ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอกภูมิภาค

5.2.3 การเป็นประชาคมที่เน้นประชาชนเป็นสำคัญ อาเซียนต้องให้ความสำคัญกับประชาชน โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ทั้งนี้บทเรียนจากสหภาพยุโรปชี้ให้เห็นว่าประชาคมจะไม่สามารถบรรลุผลได้หากประชาชนไม่ให้การสนับสนุน ดังนั้น ประเทศสมาชิกควรพยายามผลักดันให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง โดยเร่งรัดการดำเนินการตามข้อตกลงต่างๆ ของอาเซียนให้เกิดผลทางปฏิบัติ รวมทั้งจะต้องพัฒนากรอบความร่วมมือของอาเซียน ให้สามารถแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชนได้อย่างทันท่วงที เช่น ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ

5.2.4 การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงในภูมิภาค จะต้องดำเนินการทั้งในด้านกายภาพ คือ การพัฒนาเส้นทางคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ตลอดจนเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการติดต่อค้าขาย การท่องเที่ยว และการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างประชาชน นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสำคัญต่อการทำให้ประชาชนในภูมิภาคมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน และตระหนักถึงการเป็นประชากรของอาเซียนร่วมกัน ถึงแม้ว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติ และศาสนา แต่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ก็มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมร่วมกัน เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่เป็นจุดบรรจบของอารยธรรมจีนและอินเดีย ดังนั้น ประเด็นที่ท้าทายสำหรับอาเซียนในอนาคตก็คือ การเสริมสร้างอัตลักษณ์หรือคุณลักษณะร่วมกันของประชาชนในอาเซียน โดยผ่านการศึกษา การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม สื่อสารมวลชน และการส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำถือศาสนาต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนให้ยอมรับถึงความแตกต่าง และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ปัจจัยต่างๆ ข้างต้นที่กล่าวมาจะเป็นเครื่องผลักดันให้ประชาคมอาเซียนสามารถที่จะเติบโต และพัฒนาได้ต่อไปอีกอย่างไม่หยุดยั้ง อย่างไรก็ตาม การที่จะเป็นเช่นนั้นได้ อาเซียนจำเป็นที่จะต้องเป็นองค์กรที่มองไปข้างหน้า (forward looking) และมีความยืดหยุ่น มีความคล่องตัว พร้อมทั้งจะปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของโลก และของภูมิภาค ผู้นำและประชาชน จำเป็นจะต้องมีความเป็นเอกภาพ และความยินยอมพร้อมใจร่วมกัน ในเกือบทุกด้าน และที่สำคัญที่สุดคือ ประชาคมอาเซียน จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเป็นของตนเอง มีความเป็นภูมิภาคนิยม และเป็นประชาคมที่มีประชาชนทุกคนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

ภาษาไทย

- กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). *ความตกลงการค้าเสรี อาเซียน – เกาหลี*. เอกสาร
อัดสำเนา.
- กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). *ความตกลงเขตการค้าเสรี อาเซียน – จีน (Asean-
China Free Trade Agreement : ACFTA)*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15
พฤษภาคม 2562. จาก
[http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/
dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/
ArticleId/5071/-1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-1-2-3-4](http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/5071/-1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-1-2-3-4)
- กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). *ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-
ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์*. เอกสารอัดสำเนา.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *AEC FACT Book: One Vision,
One Identity, One Community*. หน้า 62-63.
- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2558). *ความเป็นมาของอาเซียน*. เอกสาร
อัดสำเนา. หน้า 1-3.
- กรมอาเซียน. (2562). *การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34 ช่วงการประชุม
อย่างไม่เป็นทางการ (Retreat) และการแถลงข่าวของนายกรัฐมนตรี*.
ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก [https://www.asean2019.
go.th/th/news/the-retreat-and-press-conference-of-the-34th-
asean-summit/](https://www.asean2019.go.th/th/news/the-retreat-and-press-conference-of-the-34th-asean-summit/)
- กรมอาเซียน. (2562). *การหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับผู้แทนภาคส่วนต่าง ๆ
ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน
2562. จาก [https://www.asean2019.go.th/th/news/press-release-
prime-minister-of-thailand-chaired-asean-leaders-interfaces-
with-stakeholders-during-the-34th-asean-summit/](https://www.asean2019.go.th/th/news/press-release-prime-minister-of-thailand-chaired-asean-leaders-interfaces-with-stakeholders-during-the-34th-asean-summit/)

- กรมอาเซียน. (2562). *ตราสัญลักษณ์*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/symbol/>
- กรมอาเซียน. (2562). *ถก 4 ผู้นำอาเซียนบรรลุผล*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.facebook.com/aseanthaiprd/photos/a.814698258628533/2146965922068420/?type=3&theater>
- กรมอาเซียน. (2562). *แนวคิดหลัก*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/key-concepts/>
- กรมอาเซียน. (2562). *ประชาคมการเมืองและความมั่นคง*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/priority-deliverables-politic/>
- กรมอาเซียน. (2562). *ประชาคมเศรษฐกิจ*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/priority-deliverables-economic/>
- กรมอาเซียน. (2562). *ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/abouts/priority-deliverables-social/>
- กรมอาเซียน. (2562). *ประเด็นแถลงข่าวโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.asean2019.go.th/th/news/pointers-for-press-conference-by-his-excellency-general-prayut-chan-o-cha-ret-prime-minister-of-the-kingdom-of-thailand-at-34th-asean-summit/>
- กรมอาเซียน. (2562). *ประเทศไทยกับอาเซียน*. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/th/relation/9658>

กรมอาเซียน. (2562). *สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2562. จากfile:///C:/Users/Administrator/nloads/%E0%B8%AA%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%A1%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%89%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%95%E0%B9%89.pdf

กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – EU*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190508-171839-053777.pdf>

กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – แคนาดา*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-104943-232882.pdf>

กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – จีน*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-105454-489264.pdf>

กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน - ญี่ปุ่น*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190508-172804-086961.pdf>

- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – นิวซีแลนด์*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-143542-775727.pdf>
- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – รัสเซีย*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190513-111503-946715.pdf>
- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – สหรัฐอเมริกา*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-104857-673937.pdf>
- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – สาธารณรัฐเกาหลี*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190508-173447-171786.pdf>
- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – ออสเตรเลีย*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-104448-809251.pdf>
- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน – อินเดีย*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20190510-105340-950664.pdf>
- กรมอาเซียน. (2562). *อาเซียน: ความสัมพันธ์กับภายนอก*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.mfa.go.th/asean/th/partnership/9541>
- กระทรวงการคลัง. (2561). *ผลการประชุมประจำปีสภาผู้ว่าการ AIB ครั้งที่ 3*. ค้นเมื่อ 24 เมษายน 2562, จาก http://www.bangkokbiznews.com/recommended/detail/896?fbclid=IwAR3BEcNVgGH3MsLHlgKa4u5rqq-b02LSg7yDZpjBWgcBuRth59U_EEgptW4

กระทรวงพาณิชย์. รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนกำหนดทิศทางการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2554. เอกสารอัดสำเนา.

ชัชฎา กำลังแพทย์. (2561). วิฤตตขยขะในทะเลชาตืออาเชยยน. ออนไลน. สือคันเมือ 8 กรกฏาคม 2562 จาก <file:///C:/Users/Administrator/Downloads/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%A4%E0%B8%95%E0%B8%82%E0%B8%A2%E0%B8%B0%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99.pdf>.

ปริดี บัญชือ. (2560). *เส้นทงสายใหนคตวรรัช 21 “One Belt, One Road” จะเปลือยนโณมหน้าเส้นทงการค้าโลกอย่งไร*. ออนไลน. คันเมือ 22 มีนาคม พ.ศ. 2562, จาก <https://thaipublica.org/2017/05/pridi48/>. หน้า 1
พันเอก ไชยสิทธิ์ ตันตยกุล. (2560). *โครงการควมริเริ่ม “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทง” (OBOR/BRI) ว่าด้วยการทบทวนแนวคิตของโครงการฯ*. คันเมือ 1 เมษายน 2562, จาก <http://www.vijaichina.com/articles/692>. หน้า 1-2.

รายงานการศีกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักรบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560 สถาบันการต่งประเทศเทวะวงค์วโรปการกรทรวงการต่งประเทศ. (2560). *“ไทยต้อทะเลจีนใต้และการมองไปข้างหน้า” (Individual Study)*. ออนไลน. สือคันเมือ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/filemanager/files/nbt/nbt9/IS/9029.pdf>

วพชนี วิยาภรณ์. (2557). *กรณีพิพาทหมู่เกาะทะเลจีนใต้*. รอบรู้้อาเชยยน ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 สำนักภาษาต่งประเทศ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. http://web.senate.go.th/w3c/senate/pictures/content/file_1434353035.pdf.

- วารสารณ์ จุลปานนท์. (2558). *การเมืองระหว่างประเทศ “อาเซียน: แกนกลางของสถาบันปัตยกรรมความร่วมมือในเอเชีย”*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศ.ดร.ประภัสสร เทพชาตรี. (2560). *อาเซียนกับ BRI (Belt and Road Initiative)*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.drprapat.com/อาเซียนกับ-bri-belt-and-road-initiative/>.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2562). *กองทัพกับโลกยุคดิจิทัล : ภัยข่าวลวง*. เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง. เอกสารอัดสำเนา.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2562). *ปรากฏการณ์ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ : การก่อการร้ายทางชีวภาพ (Bioterrorism)*. เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง. เอกสารอัดสำเนา.
- สถานีวิทยุซีอาร์ไอ (CHINA RADIO INTERNATIONAL) (2562). “ความเป็นมาของข้อพิพาททะเลจีนใต้ (2a)”. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <http://thai.cri.cn/247/2016/07/13/42s244037.htm>.
- สุภาคีพรรณ ตั้งตรงไพโรจน์. (มปป.). *อาเซียนในมิติสังคมวัฒนธรรม*. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <http://www.km.moi.go.th/km/asean/social/social5.pdf>
- สำนักข่าว VOICE. (2562). *ไต้หวัน 15 กรณีพิพาทดินแดนและน่านน้ำทะเลจีนใต้แบบหักมุมประวัติศาสตร์*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2562 จาก <https://voicetv.co.th/read/HJF1WoZpX>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *การประชุมระดับผู้นำ ครั้งที่ 12 “แผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย” (IMT-GT)*. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=9025&filename=index

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2562). นายกรัฐมนตรีพบหารือทวิภาคีกับผู้นำสิงคโปร์ สปป.ลาว ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ระหว่างการเข้าร่วมประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34 และการประชุมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/21210>

ภาษาอังกฤษ

Agreement Establishing the ASEAN - Australia - New Zealand Free Trade Area: AANZFTA. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.dft.go.th/th-th/DetailHotNews/ArticleId/5060/aec-newz-aus>

ASEAN – Republic of Korea Free Trade Agreement: AKFTA . ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562.

จาก <http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/5064/Project-TH-KOR-AEC>

Alexious Lee and Francis Cheung. (2017). A brilliant plan One Belt, One Road. Credit Lyonnais Securities Asia. Online. From <https://www.cls.com/special/onebeltoneroad/>

ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS. (2018). ASEAN Member States: Selected Basic Indicators. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562. จาก <https://data.aseanstats.org/>

Lehman Brown International Accountants. (2017). The Belt and Road Initiative. Retrieved May 8, 2019 from <https://www.lehmanbrown.com/insights-newsletter/belt-road-initiative/>

Smart SME. (2558). ศักยภาพของประเทศต่าง ๆ ของประเทศสมาชิก AEC. ออนไลน์. ค้นเมื่อ 2 เมษายน 2562. จาก <https://www.smartsme.co.th/content/12483>

Sumathy Permal, (2010), The Journal of Defence and Security, Malaysian Institute of Defence and Security (MiDAS), Malaysia 2010.

The ASEAN Secretariat Jakarta. (2016). MASTER PLAN ON ASEAN CONNECTIVITY 2025. Photocopy Edition.

Voice of America: VOA. (2019). วิเคราะห์: ผลกระทบระยะยาวจากสงครามการค้า ‘จีน-สหรัฐฯ’ ต่อห่วงโซ่อุปทานโลก. ค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.voathai.com/a/us-china-trade-war-already-reshaping-trade-links/4917468.html>.

ภาคผนวก

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/2562
เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง
ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี 2562”

วันอังคารที่ 20 พ.ย.61 เวลา 0900 - 1600 ณ ห้องประชุม ศศย.สปท.

ประธานการสนทนา

พล.อ.ต.ภูมิใจ เลขสุนทรากร ผอ.ศศย.สปท.

วิทยากร

1. ศ.ดร. ประภัสสร เทพชาตรี ศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ และอดีต ผอ.ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ผศ.ดร.จุฬารัตน์ ขอบใจกลาง อาจารย์และนักวิจัยประจำศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
3. ผศ.ดร.มรกต ไมยเออร์ รอง ผอ.ฝ่ายวิจัยและวิชาการ/ประธานหลักสูตรอาเซียนศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
4. คุณหทัยชนก ฤทธาคณี ฟรุโม ผอ.กองการเมืองและความมั่นคงกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ
5. คุณไผท สิทธิสุนทร รักษาการแทน ผอ.สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

6. ศ.ดร.สุเนตร	ชุตินธรานนท์	ผอ.ศูนย์พัฒนาธรรมศึกษาและ
นวัตกรรมทางสังคม สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. น.อ.กิตติพงษ์	จันทร์สมบูรณ์ ร.น.	ผอ.กจล.ศยร.ยศ.ทร.

ผู้ดำเนินรายการ

พ.อ.นิรุจ ดวงปัญญา ผอ.กศย.ศศย.สปท.

สรุปสาระสำคัญ

**1. สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทาย ที่จะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อ
ประชาคมอาเซียนและประเทศสมาชิก**

1.1 สภาวะแวดล้อมทางความมั่นคงในภูมิภาค แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่
ประเด็นปัญหา (regional security issues) และสถาปัตยกรรมความมั่นคงใน
ภูมิภาค (regional security architecture) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ประเด็นปัญหา (regional security issues) ที่เป็นภัยคุกคาม
ในปัจจุบันและในอนาคตก็ยังคงเป็นประเด็นที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก อันได้แก่

- ปัญหาความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯ จีน
- ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค เช่น ทะเลจีนใต้ ทะเลจีน

ตะวันออก

- ปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ เช่น ปัญหาการก่อ
การร้าย cyber warfare การค้ามนุษย์ข้ามชาติ ยาเสพติดข้ามชาติ ภัยพิบัติ เป็นต้น

1.1.2 สถาปัตยกรรมความมั่นคงในภูมิภาค (regional security
architecture) หรือระบบ/ระเบียบความมั่นคงในภูมิภาคจะมีความเป็นไปได้ใน
4 สถานการณ์ (scenario) ได้แก่

- scenario 1: US hegemony กล่าวคือ ระบบความมั่นคงในภูมิภาคจะมีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจต่อไป ทั้งด้านความมั่นคงทางทหารและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

- scenario 2: Chinese hegemony กล่าวคือ จีนจะสามารถผงาดเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคทั้งด้านความมั่นคงทางทหารและเศรษฐกิจ ซึ่งวิทยากรได้วิเคราะห์ว่าจีนจะมีบทบาททางเศรษฐกิจของภูมิภาคสูงยิ่งขึ้น แต่ด้านความมั่นคงทางทหารก็ยังไม่สามารถเทียบหรือแทนที่สหรัฐฯ ได้

- scenario 3: ASEAN as a core of regional security architecture กล่าวคือ อาเซียนจะกลายเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมความมั่นคงในภูมิภาค ซึ่งที่ผ่านมาอาเซียนก็ได้มีความพยายามดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น การรวมกันเป็นประชาคมความร่วมมืออาเซียน (ASEAN), กรอบความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (ASEAN+1) ที่มีความร่วมมือกันทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง และสังคม เช่น ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน และความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น เป็นต้น, กรอบความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ (ASEAN+3), กรอบความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย (ASEAN+6), การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) ที่เป็นการประชุมสุดยอดของผู้นำประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก จำนวน 16 ประเทศ ได้แก่ 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนและญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์, กรอบความร่วมมือของรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ADMM) และการประชุมรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Regional Forum: ARF) เป็นต้น ซึ่งการดำเนินความร่วมมือดังกล่าวก็เพื่อสร้างเวทีหารือในประเด็นความมั่นคงในภูมิภาคโดยมีอาเซียนเป็นแกนกลาง ซึ่งวิทยากรได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าอาเซียนจะสามารถเป็นแกนกลางได้ในเรื่องของการทูต/ประชุม/การหารือได้ แต่การเป็นแกนกลางด้านการทหารของภูมิภาคนั้นคงเป็นไปได้ยากเนื่องจากความร่วมมือทางการทหารของอาเซียนที่มีนั้นยังไม่แน่นแฟ้น อีกทั้งอาเซียน

ยังไม่มีกองกำลังของอาเซียน และยังไม่มีการรักษาสันติภาพของอาเซียน อีกทั้งอาเซียนยังต้องผูกกับประเทศมหาอำนาจเช่นสหรัฐฯ อยู่เป็นส่วนใหญ่

- scenario 4 : multipolar system กล่าวคือ ระบบความมั่นคงทางภูมิภาคแบบหลายขั้ว ที่จะมีตัวแสดงสำคัญ เช่น สหรัฐฯ จีน อาเซียน ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย เป็นต้น ขั้วอำนาจต่างๆ เหล่านี้ต่างถ่วงดุลอำนาจกัน (Balance of power) ซึ่งอาเซียนก็นับเป็นขั้วอำนาจหนึ่งในระบบหลายขั้วอำนาจ จึงนับว่าอาเซียนกำลังมีบทบาททางด้านความมั่นคงมากขึ้นเรื่อยๆ และจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะ balancer ระหว่างมหาอำนาจ 2 ขั้ว คือ สหรัฐฯ (มีพันธมิตรที่แน่นแฟ้น ได้แก่ ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย ร่วมกันปิดล้อมและสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน) และจีน ดังนั้นอาเซียนจึงนับเป็นขั้วอำนาจเดียวที่พยายามจะอยู่ตรงกลางในการไม่เอนเอียงไปขั้วใดขั้วหนึ่งซึ่งก็นับว่าเป็นจุดแข็งของอาเซียน

1.2 ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) เป็นที่ทราบกันดีว่ามีความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่หลายเรื่อง เช่น การพัฒนาความร่วมมือด้านการเมือง กลไกป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง ความมั่นคงรูปแบบใหม่ ความร่วมมือการจัดการภัยพิบัติ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่อาเซียนกำลังทำอยู่และเดินหน้าต่อในกรอบแผนงานประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ค.ศ.2025 (APSC Blueprint 2025) อย่างเข้มข้นมากขึ้น

1.3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจนับเป็นมิติทางความมั่นคงอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากปัจจุบันน้ำหนักการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจกลายเป็นเรื่องที่สำคัญมากของเกมการเมืองในภูมิภาค เช่นเดียวกับการที่โลกยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนจาก ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-politics) ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของระบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการแข่งขันกันทางทหาร มาเป็น ปัจจัยทางภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-economics) คือการหันมาให้ความสำคัญกับการค้ามากกว่า

การทำสงคราม นำมาสู่การริเริ่มจัดทำข้อตกลงทางการค้าที่สำคัญ ดังนั้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับสถาปัตยกรรมเศรษฐกิจของภูมิภาคหลายตัวแบบที่มีการแข่งขันกันอยู่ ได้แก่

1.3.1 scenario 1: Trans-Pacific Partnership: TPP หรือ ข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก ที่ในสมัยประธานาธิบดีโอบามา แห่งสหรัฐฯ ได้ยกเป็นเรือธง (Flagship) ของยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อเอเชีย (Pivot to Asia/ Rebalancing Asia) ซึ่งนับเป็นยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ที่สำคัญที่สุดของสหรัฐฯ ที่ใช้ประเด็นเศรษฐกิจนำในขณะนั้น และนโยบายดังกล่าวได้มาสิ้นลงในสมัยของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์

1.3.2 scenario 2: U.S. unilateralism/bilateralism สืบเนื่องมาจากนโยบาย TPP ที่สหรัฐฯ ได้ยกเลิกไปในสมัยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ นั้น เนื่องจากการเสียอำนาจการต่อรองจึงได้ถอนตัวจากเวทีพหุภาคี (multilateralism) ทั้งหมด แล้วหันมาดำเนินแนวทางทวิภาคี (unilateralism/bilateralism) แทน ซึ่งจะเห็นได้ในปัจจุบัน เช่น สงครามการค้าสหรัฐฯ – จีน ซึ่งได้รับการต่อต้านจากจีนอย่างหนักและมีท่าทีว่าสงครามครั้งนี้จะยืดเยื้อไปอีกนาน และอาจทำให้จีนกลับมาผงาดเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาคแทน

1.3.3 scenario 3: จีนเป็นศูนย์กลาง จากการที่สหรัฐฯ หันกลับมาดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบ unilateralism/bilateralism จีนก็กำลังเน้นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจผ่านโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ที่ลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ รวมถึงการสร้างท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ โครงข่ายคมนาคม และพลังงานที่จะเชื่อมจีนกับประเทศต่างๆ ซึ่งหากจีนทำสำเร็จจะสามารถครอบคลุมประเทศต่างๆ ถึง 70 ประเทศ และจะข้องเกี่ยวกับประชากร 2 ใน 3 ของโลก และจะทำให้จีนสามารถเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค โดยโครงการดังกล่าวมีมูลค่าการลงทุนถึง 4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งนับเป็นการลงทุนที่มีเม็ดเงินมากที่สุดในโลก แต่ปัจจุบันนโยบาย BRI ของจีนก็นับว่ามีอุปสรรคอยู่มากไม่ว่าจะเป็นการ

เจรจากับประเทศต่างๆ ก็ติดขัด และมีหลายประเทศที่ต้องการสกัดกั้นการดำเนินนโยบายดังกล่าวของจีน จึงนับว่าไม่ใช่เรื่องง่ายที่จีนจะผงาดมาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค

1.3.4 scenario 4: RCEP หรือความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ที่เป็นเขตการค้าเสรีของอาเซียน และ ASEAN+6 ที่อยู่ระหว่างการเจรจาและอยู่ระหว่างการบรรลุข้อตกลงร่วมกันของประเทศสมาชิก

1.3.5 scenario 5: AEC ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ ASEAN Economics Community การเปิดเสรีในประเภทต่างๆ (การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน แรงงานฝีมือเสรี) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระเบียบเศรษฐกิจต่างๆ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ซึ่งนายกรัฐมนตรีของไทยก็ได้กล่าวสุนทรพจน์ในวาระการรับตำแหน่งประธานอาเซียนของไทยว่าจะให้ความสำคัญของการเชื่อมโยงระดับภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Connectivity) และจะผลักดันให้แผนความร่วมมือต่างๆ ที่มีบรรลุผลสำเร็จให้ได้

2. ข้อเสนอแนะ อันจะเป็นแนวทางให้กับรัฐบาล กองทัพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการทำให้แนวคิดการประชุม (theme) และประเด็นสำคัญที่จะเสนอให้อาเซียน ร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จ

2.1 แนวคิดหลักของการเป็นประธานอาเซียนของไทย (Theme) คือ “Advancing Partnership for Sustainability” หรือในชื่อภาษาไทย “ร่วมมือร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” หมายถึง การที่อาเซียนจะต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกันในทุกภาคส่วน และร่วมมือบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกันทั้งภาคภายในภูมิภาคและประชาคมโลก เพื่อก้าวไปข้างหน้าด้วยกันอย่างมีพลวัต สู่อนาคตที่มีความยั่งยืนในทุกมิติ ซึ่งแนวทางนี้จะนำมาซึ่งความกินดี อยู่ดีและสันติสุขของประชาชนอาเซียน ทั้งนี้ สามารถอธิบายแนวคิดหลักในแต่ละคำได้ดังนี้

2.1.1 คำว่า “Advancing” หมายถึง การมองและก้าวไปด้วยกัน สู่อนาคตอย่างมีพลวัตใช้ประโยชน์จากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันควบคู่ไปกับการสร้างระบบภูมิคุ้มกันจากเทคโนโลยีก้าวกระโดด (disruptive technologies) และความท้าทายต่างๆ ในอนาคต โดยเป้าหมายยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การมองไปข้างหน้าสู่การมีดิจิทัลอาเซียน (Digital ASEAN)

2.1.2 คำว่า “Partnership” หมายถึง การสร้างความเป็นหุ้นส่วนภายในอาเซียนและกับประชาคมโลก รวมทั้งประเทศคู่เจรจา โดยมีตัวขับเคลื่อนสำคัญ คือ การส่งเสริมความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎระเบียบ และระหว่างประชาชน ตลอดจนส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ความเชื่อมโยงต่างๆ ในภูมิภาค (connecting the connectivities) โดยเป้าหมายยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การสร้างอาเซียนที่ไร้รอยต่อ (Seamless ASEAN)

2.1.3 คำว่า “Sustainability” หมายถึง การสร้างความยั่งยืนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็น ความมั่นคง ที่ยั่งยืน (sustainable security) ซึ่งประกอบด้วย การมีความไว้วางใจในระดับยุทธศาสตร์ (strategic trust) ความยั่งยืนด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาที่ยั่งยืน และความยั่งยืนด้านความมั่นคงของมนุษย์ โดยไทยและอาเซียนควรเน้นย้ำความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในอาเซียน ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นเอกภาพและจะส่งเสริมความเป็นแกนกลางหรือบทบาทนำ (centrality) ของอาเซียนต่อไป นอกจากนี้ ไทยจะต้องส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน ค.ศ.2025 กับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ค.ศ.2030 และการจัดตั้งศูนย์อาเซียนเพื่อการหารือและการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

2.2 อาเซียนควรร่วมกันสร้างดุลยภาพของอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีน โดยประเทศสมาชิกอาเซียนควรหลีกเลี่ยงการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศมหาอำนาจ แต่ควรแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยการเจรจาแบบพหุภาคี เพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง และสร้างความยืดหยุ่นในการดำเนิน

นโยบายการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจทางด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยการดึงเอามหาอำนาจอื่นเข้ามาถ่วงดุลจีนและสหรัฐฯ เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น รัสเซีย สหภาพยุโรป เป็นต้น

2.3 ควรผลักดันให้การเจรจาความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ที่ประกอบด้วยอาเซียน 10 ประเทศกับ 6 ประเทศคู่ค้า ซึ่งได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ให้แล้วเสร็จและสามารถลงนามความตกลงร่วมกันให้ได้ ซึ่งหากไทยสามารถทำได้สำเร็จก็จะทำให้ RCEP เป็นตลาดการค้าและการลงทุนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ครอบคลุม 1 ใน 3 ของเศรษฐกิจโลก และมีประชากรรวมกันกว่า 3.5 พันล้านคน

2.4 ควรผลักดันให้อาเซียนมีกองทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Infrastructure Fund: AIF) ที่ครอบคลุม โดยเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในและระหว่างพรมแดนของประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งเสริมการใช้เงินออมของอาเซียนในการสนับสนุนทางการเงินสำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว และผลักดันให้มีการออกพันธบัตรที่ธนาคารกลางสามารถถือเพื่อเป็นทุนสำรองระหว่างประเทศได้ในที่สุด

2.5 ประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมนับเป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม เช่น การเข้าถึง ความชอบธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในประชาคมอาเซียน รวมถึงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ และประเด็นภัยพิบัติยังคงเป็นประเด็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนควรมีความร่วมมือและฝึกซ้อมกันอย่างสม่ำเสมอ

2.6 แม้ว่าการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนของประเทศสมาชิกจะมีผลดีในหลายมิติ แต่ก็ไม่ควรมองข้ามถึงผลกระทบที่มาจากความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ที่จะนำพายุภัยคุกคามภายนอกภูมิภาคที่อาจส่งผลกระทบต่ออาเซียนและประเทศสมาชิก เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ การบริหารจัดการชายแดน การย้ายถิ่นฐานของประชาชนในประชาคมอาเซียน โรคระบาด การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

2.7 ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สหรัฐฯ จีน และอาเซียน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต่างฝ่ายต่างยังต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นอาเซียน จึงควรใช้หลักการถ่วงดุล (balancing) และหลักการปฏิสัมพันธ์ (engagement) กับทั้ง 2 ขั้วมหาอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีนผสมผสานกัน เพื่อรักษาและควบคุม เสถียรภาพของการเมืองในภูมิภาค

2.8 สำหรับประเด็นโรฮิงจาถือเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน ขาดติสมาชิกออาเซียนควรยึดพื้นฐานความสบายใจของเมียนมา ขณะเดียวกันก็ต้อง ร่วมกันคลี่คลายแรงกดดันและแรงขับเคลื่อนจากภายนอกภูมิภาคอาเซียนด้วย

2.9 ไทยควรคำนึงถึงการบริหารประเทศภายหลังการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในช่วงต้นปี พ.ศ.2562 ต้องมีความต่อเนื่องของนโยบาย และผู้นำที่สามารถดำเนิน นโยบายต่างๆ ที่ระบุไว้ได้อย่างต่อเนื่อง

2.10 ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของไทยในอนาคตควรมีลักษณะเป็นแบบ เบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security) โดยต้องรวม (integrate) มิติต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าไปด้วย ไม่ควรมองแค่มิติความมั่นคงทางทหาร เท่านั้น

2.11 ไทยควรเน้นเรื่อง ASEAN 4.0 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจดิจิทัล Smart City, Smart Farmer, Smart SME เพื่อต่อยอดจากนโยบาย Thailand 4.0 ของไทย

2.12 ยุทธศาสตร์หลัก (grand strategy) ที่ไทยต้องใช้ในการดำรงตำแหน่ง ประธานอาเซียนประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

2.12.1 ใช้หลักการทูตรอบทิศทาง (Omni-directional diplomacy) โดยจะต้องพยายามฟื้นฟู สร้างความสัมพันธ์ และรักษาความสัมพันธ์กับขั้วอำนาจ อื่นๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้น

2.12.2 ควรตั้งเป้าหมายที่จะเป็นศูนย์กลางของอาเซียน ของประเทศ เพื่อนบ้าน ของอาเซียน ของเอเชีย โดยอาจเริ่มจากการเป็น HUB AEC, HUB APSC เป็นต้น

2.12.3 ควรตั้งเป้าหมายในการเป็นประเทศอำนาจปานกลาง (Middle power) ในอีก 20 ปีข้างหน้า “เป็นประเทศที่ร่ำรวย และมีศักยภาพในด้านต่างๆ อย่างมั่นคง” กล้าที่คิดที่จะเป็น Middle power เช่นเดียวกับเกาหลีใต้ ออสเตรเลีย แคนาดา อิตาลี ฝรั่งเศส อังกฤษ และหาหนทางที่จะนำพาประเทศให้หลุดพ้นจากการเป็นประเทศด้อยอำนาจ (Small power) ให้ได้

2.12.4 ควรใช้หลักการถ่วงดุล (balancing) และหลักการปฏิสัมพันธ์ (engagement) ในการดำเนินนโยบายกับประเทศมหาอำนาจต้อง เช่น ปฏิสัมพันธ์ทำการค้าขายกับจีนในขณะเดียวกันก็ต้องเอาสหรัฐฯ เข้ามถ่วงดุล ไม่ว่าจะเป็ นในกรอบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือกรอบความสัมพันธ์ระดับภูมิภาค

2.13 ควรเดินหน้าบูรณาการเศรษฐกิจอาเซียนให้เข้มข้นขึ้น โดยการเปิดเสรี หรือหามาตรการต่างๆ ที่จะตอบสนองต่อมาตรการกีดกันทางการค้าโลก

2.14 ควรผลักดันให้อาเซียนเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) ของสถาปัตยกรรมทางภูมิภาคทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง ภายใต้ APSC 2025 เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตอาเซียนต้องออกแถลงการณ์ ต่อวิกฤตการณ์ต่างๆ ของโลกอย่างทันถ่วงที ซึ่งจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าอาเซียนสามารถพูดเป็นเสียงเดียวกัน มีเอกภาพ มีท่าทีร่วมกัน และไม่แตกแยก

กศย.ศศย.สปท.

พ.ย.61

ภาพประกอบการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/2562
เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธาน
อาเซียนของไทยในปี 2562”
วันอังคารที่ 20 พ.ย.61 เวลา 0900 - 1600 ณ ห้องประชุม ศสย.สพท. (ช่วงเช้า)

ภาพประกอบการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/2562
เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธาน
อาเซียนของไทยในปี 2562”
วันอังคารที่ 20 พ.ย.61 เวลา 0900 - 1600 ณ ห้องประชุม ศศย.สปท. (ช่วงบ่าย)

ASEAN THAILAND 2019

ADVANCING PARTNERSHIP
FOR SUSTAINABILITY

ร่วมมือร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร. 02-275-5715 เว็บไซต์ <http://ssc.rtarf.mi.th>